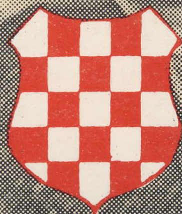
REPUBLIKA HRVATSKA

173

Zagreb 1991.

OSNIVAČKA SKUPŠTINA HRVATSKE REPUBLIKANSKE ZAJEDNICE

U subotu, dne 15. lipnja, održana je u Zagrebu osnivačka skupština Hrvatske republikanske zajednice.

Osnivači HRZ-e su idejni sljedbenici Hrvatske republikanske stranke koju je prije četrdeset godina osnovao u izbjeglištvu, u Buenos Airesu (Argentina), skupa sa svojim prijateljima, danas pokojni prof. Ivan Oršanić, hrvatski političar, revolucionar i filozof. Osnivači su zbog legalnih razloga bili prisiljeni promijeniti ime stranke, jer je u Zagrebu već registrirana jedna stranka s takvim imenom, a koja nema nikakve veze s Hrvatskom republikanskom strankom osnovanom u Buenos Airesu.

Prisutne su u ime republikanaca iz dijaspore pozdravili gosp. Krešimir Kontić (Adelaide, Australija), gosp. Ivan Šaravanja (Toronto, Kanada) i prof. Malkica Dugeč (Stuttgart, Njemačka) koja je također recitirala svoju programatsku pjesmicu »Za Hrvatsku«. Osim toga pročitani su brojni pismeni pozdravi s čitavog svijeta, kao i iz Republike Bosne i Hercegovine.

Referat dr. Ive Korskog, predsjednika Hrvatske republikanske stranke, koji živi u Buenos Airesu, pročitala je dipl. ecc. Ljubica Ladan. Referat koji je poslao prof. Šime Letina (Washington), blagajnik Hrvatske republikanske stranke, pročitao je student medicine Šime Kevrić, dok je prof. Kazimir Katalinić, tajnik Hrvatske republikanske stranke, koji je prvih dana svibnja doputovao u Hrvatsku iz Buenos Airesa, pročitao svoj vlastiti referat.

Prisutni su jednoglasno prihvatili »Program Hrvatske republikanske zajednice« kao i »Statut HRZ-e«. Isto je tako jednoglasno izabrano slijedeće vodstvo stranke:

Glavni odbor:

1. prof Kazimir Katalinić — predsjednik HRZ-e
2. prof. Mario Ostojić — dopredsjednik HRZ-e
3. dipl. ing. Anđelko Berić — glavni tajnik HRZ-e
4. dipl. ecc. Ljubica Ladan — blagajnik HRZ-e
5. gosp. Marin Tomljanović — član

Nadzorni odbor: gosp. Šime Kevrić, gđica. Ivanka Sičaja i gosp. Marko Tekić

Časni sud: gosp. Stjepan Miklec, prof. Branko Milićević i ing. Zdenko Tolić

Odbor za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu: Gospoda Goran Letina, Josip Štimac i Ivica Vujić

Odlučeno je da će se prema potrebi stranke moći koopirati nove dopredsjednike, kao i daljnje članove Glavnog odbora.

Privremeno središte HRZ-e nalazi se u Bauerovoj 21, Zagreb, gdje zainteresirani mogu od ponedjeljka do petka (9 do 17 sati) naći glavnog tajnika i blagajnicu stranke.

REPUBLIKA HRVATSKA

República Croata

Revista trimestral. Propietario y Director responsable: Carlos Juan L. Korsky. Dirección: Casilla de Correo 2959, 1000 Buenos Aires. Registro de la propiedad intelectual Nº 198.602. Precio de este ejemplar ₳ 30.000. Impreso en Talleres Gráficos Dorrego, Avenida Dorrego 1102, 1414 Buenos Aires.

God. (Año) XLI - Lipanj (Junio) 1991. - Br. (Nº) 173

Davor Stier:

OSLOBODITELJSKA NASTOJANJA

Narod ne postaje nacijom zbog fizičkih razloga ili mjesnih obilježja i značajka, nego zato što je u univerzalnom smislu nešto drugo, posebno, jer mu je sudbina drukčija od sudbine drugih nacija. Zato nije svaki narod, odnosno svaki skup naroda, nacija. Nacije su samo oni narodi čija se povijesna sudbina u univerzalnom smislu razlikuje od sudbine drugih naroda.

Tijekom svoga 72-godišnjeg postojanja Jugoslavija je dokazala da nije i da nikada neće biti nacija. Ona je samo višenarodna država u kojoj je autoritativna vladavina zarobila nacije što ju sačinjavaju.

Naprotiv, Hrvatska je nacija. U 1400 godina svoje povijesti hrvatski je narod učvrstio svoju samobitnost i svoju povijesnu ulogu kao nacija.

Da bi osigurali ovu ulogu i svoju posebnost, Hrvati su se borili kao toliki drugi narodi da ostvare ono što im po pravu pripada: svoju nezavisnu državu Hrvatsku.

I kao što svaka nacija čeka na čas slabosti države koja joj je oduzela slobodu da bi ostvarila svoju nezavisnost, tako je postupila i hrvatska nacija. Kada se je 1941. Jugoslavija

zaratila, Hrvati su podignuli ustanak i proglasili svoju nezavisnu državu.

Na ovu hrvatsku državu, koja je bila izraz osloboditeljske težnje hrvatskog naroda, odmah su se osovile različite totalitarne ideologije. U burnim godinama drugog svjetskog rata Hrvatska je pretrpjela terorizam srpskih četničkih skupina, vojničko zaposjedanje svoje jadranske obale od strane talijanskih fašista, pokušaje njemačkog nacističkog imperijalizma da ograniči hrvatsku samostalnost i, konačno, ubitačni nalet jugoslavenskog komunizma.

Mislim da nije potrebno opisivati nasilje i zločine što je počinio pobjednički marksizam na hrvatskom području. Ali prigodom ove uspomene na Dan nezavisnosti * ne možemo a da se ne sjetimo hrvatskih vojnika koji su poginuli u ratu, u koncentracionim logorima, u bleiburškom pokolju i u marševima smrti. Moramo se također sjetiti intelektualaca, novinara, svećenika, pisaca i običnih hrvatskih rodoljuba, muškaraca i žena, koje je boljševička vlast likvidirala poslije rata, tijekom 45-godišnje jugoslavenske diktature.

Ali, jer je Hrvatska nacija, jer ima svoju posebnu povijesnu sudbinu, ona je danas ponovno krenula prema ostvarenju svoje slobode.

Na prvim slobodnim izborima, u travnju i svibnju prošle godine, vlast je prešla u ruke Hrvatske demokratske zajednice i današnjeg predsjednika dr. Franje Tuđmana. Od tada je Hrvatska proglasila suverenost svoje republike, izglasala je novi ustav, ustrojila je obranu svoga područja, a Sabor je donio zakon o razdruživanju od Jugoslavije koji treba stupiti na snagu nakon 30. lipnja 1991.

Naravno, bilo je dosta poteškoća. Snage totalitarizma, kao što su to Jugoslavenska narodna armija i velikosrpska politika, ponovno pokušavaju uništiti mladu hrvatsku demokraciju.

Ali međunarodno javno mnijenje, zapadne sile i sam sv. otac papa Ivan Pavao II., izrazili su svoju potporu vladi dr. Tuđmana u najtežim časovima kad je Armija spremala napadaj na Hrvatsku. Potpora prilikom posjeta hrvatskog predsjednika Austriji i Švicarskoj gdje je bio primljen kao

* Prijevod govora održanog na španjolskom jeziku na proslavi Desetog travnja u Buenos Airesu 14. travnja 1991.

državni poglavar, ima značaj priznanja da je Republika Hrvatska čimbenik na međunarodnoj pozornici.

Ipak, još mnogo toga treba ostvariti. Treba osigurati Hrvatskoj mjesto u zajednici slobodnih naroda svijeta, treba razviti njezin politički, kulturni i gospodarski potencijal. U tu svrhu potrebna je, u prvom redu, nezavisnost Hrvatske.

Prije pet godina nezavisnost Hrvatske činila se kao san koji bi se mogao ostvariti tek u dalekoj budućnosti. Danas je Hrvatska na pragu ostvarenja toga sna, kao što je to bila uoči 10. travnja 1941.

Novinstvo javlja da je Jugoslavija u agoniji. A zašto je došlo do toga? Zato što Jugoslavija nema stvarnoga temelja ni opravdanja, a ne samo zato što nije nacija. Nema ni ona tri temelja koje treba svaka država: vlast, pučanstvo i područje.

U Jugoslaviji kao da nema središnje vlasti. Bez Tita kao državnog poglavara i nakon rasula Saveza komunista Jugoslavije, Jugoslavija više ne može izvršavati vlast na čitavom državnom području; danas svaka od njezinih sastavnih republika sama brani i zastupa svoje posebne interese.

A pučanstvo? Ono je u Jugoslaviji toliko heterogeno da nikada ne može postati čimbenik za ostvarenje jedinstva. Pet nacija, četiri jezika, tri vjere, dva pisma i različite kulture do sada su ostale u zajedničkoj državi zahvaljujući sili kojom je Beograd gušio sve centrifugalne porive.

Jedinstveno područje? U Jugoslaviji ovo je jedinstvo danas veoma relativno, jer u praksi Slovenija i Hrvatska već idu svojim putom.

Prema tome možemo ustvrditi da je jugoslavenstvo obična utopija. Jugoslavija nije nacija, kao država nema stvarnog temelja, a među narodima koji je sačinjavaju dovela je do međusobne mržnje tako da se u biti temelji na sili da bi se mogla održati. Ima li, dakle, Jugoslavija ikakvu budućnost, ikakvu povijesnu ulogu, ima li ikakva smisla njezino daljnje postojanje? Vjerujem da nema. Vjerujem da bi se, kao svojedobno Švedska i Norveška, Jugoslavija trebala u miru i sporazumno podijeliti. Ovo bi najviše odgovaralo narodima koji u njoj žive, ovo bi odgovaralo Europi, ovo bi u konačnici odgovaralo i svijetu koji ne želi novi rat na Balkanu.

Prof. Kazimir Katalinić:

POGLEDI HRS NA HRVATSKU PROBLEMATIKU

Od svoje osamnaeste godine živim u emigraciji, kamo sam otišao 1945. godine iz političkih razloga * Proživio sam svoje najljepše godine u tuđini, daleko od domovine. I sada, nakon skoro 46 godina izbivanja, pruža mi se prilika da ovdje govorim o problemima naše domovine, koju jednako ljubimo svi, gdje god se nalazimo.

Današnji čas pun je opasnosti, ali i nada. To je vrijeme u kojem vrijedi živjeti, vrijeme kad se ponovno oblikuje naša povijest. To su dani o kojima će uvelike ovisiti ne samo naša sudbina nego i sudbina naših potomaka.

Živimo u kriznom razdoblju, a "ono što je dramatsko u svakoj krizi, to je da se naglo smanjuje trajanje etapa. Što okolnosti zahtijevaju da se učini, u kriznom se periodu treba učiniti odmah, a osim toga ono što se bude učinilo, imat će dugoročnih posljedica. Jedan propust, jedan krivi korak, jedna pogreška — sve što obično ne dovodi do većih posljedica — postaje nepopravljivo ako se učini u kriznom vremenu", napisao je francuski politički pisac Regis Debray ("Vrijeme i politika").

U ovakvim je razdobljima velika odgovornost svih političkih stranaka. Dakako, najveći teret odgovornosti snosi vladajuća stranka, ali i stranke koje nisu na vlasti imaju znatnu odgovornost. Sve moraju shvatiti da u oslobodilačkom procesu svatko ima svoju neizbježivu ulogu. Katkada vlada mora taktizirati, dok stranke koje nisu na vlasti mogu, pa prema tome i moraju, neke stvari iznositi potpuno jasno, bez sakrivanja konačnog cilja. Pri tome ne smiju pasti u štetne ekstreme, te njihova politika mora biti racionalna, a ne demagoška.

* Ovaj tekst je temelj predavanja koje je prof. Katalinić održao u različitim sredinama. Vidi u "Političkom pregledu" pod naslovom "Od Zagreba do Buenos Airesa".

Ni stranka na vlasti niti stranke koje nisu na vlasti ne smiju voditi strančarsku politiku, dakle politiku koja bi imala kao prvotni cilj vlastite stranačke interese, nego sve trebaju imati u vidu općenarodne a tek nakon toga svoje posebne interese. To, dakako, nije lako, a posebno ne u Hrvatskoj, koja je proživjela dugo razdoblje jednostranačkog sustava u kojemu je Partija bila iznad svega i sama sebi svrhom. O tome je 1957. godine napisao hrvatski političar, revolucionar i filozof, osnivač Hrvatske republikanske stranke, danas pokojni Ivan Oršanić:

"U oslobodilačkoj slici hrvatskog naroda lebdi vladavina, načini, oblici i formule današnje diktature i nasilja. Diktatori mogu nestati, oslobođenje se može ostvariti, ali što je sa slikama, koje stvarno prijete slobodi, a koje ostaju kao jedini izvor za oblikovanje vlasti i odgovornosti, jer nema drugih razvijenih sila, koje bi nametale bolje izvore za oblikovanje sustava slobode."[1]

Svjesni da se do slobode ne dolazi automatski, nego samo ako budu postojali politički instrumenti, dakle stranke, koje će jasno, odlučno ali i razborito zastupati općenarodne interese i raditi na ostvarenju sustava slobode, pokrenuli smo prije 40 godina, 9. siječnja 1951., Hrvatsku republikansku stranku kao jedan od instrumenata slobode. Pokrenuli smo je sa željom da bude odlučan, no istovremeno i odgovoran skup ljudi, da bude tijelo što će okupljati idealiste, koji će istovremeno biti i realisti, dakle ljude koje će na rad i borbu pokretati njihovo srce, njihova ljubav prema domovini, no kojima će upravljati razum, a ne samo emocije. Kako je znao reći Stjepan Radić: "Cura se voli srcem, a politika se vodi razumom."

Stranka prema mladima i ženama

Prve je godine svoga rada Hrvatska republikanska stranka iskoristila za ideološki rad te za obrađivanje svojih te-

[1] **Republika Hrvatska**, br. 27-28, studeni 1957., str. 3.

meljnih političkih stavova. Do organizacijskog jačanja i širenja došlo je tek nekoliko godina kasnije, naročito kad su došli u emigraciju mlađi Hrvati. Stranka je naime uvijek s posebnom pažnjom pristupala mlađima, kojima je omogućavala da se potpuno razviju i davala im je pristup na najvažnija i najodgovornija mjesta.

Od listopada 1951. stranka izdaje tromjesečnih *Republika Hrvatska* koji je dugo godina bio jedini isključivo politički časopis u izbjeglištvu, dok su njezini mlađi članovi pokretali različita druga glasila, kao mjesečnike *Naš put, Hrvatska borba, Hrvatska budućnost,* te razne povremene biltene.

U konzervativnoj i prilično nepokretnoj emigrantskoj sredini naša je stranka bila prva koja je počela zastupati potrebu političkog angažiranja hrvatskih žena. Taj smo stav i ostvarivali u radu. Na prvim izborima za Sabor Hrvatskog narodnog vijeća godine 1975. postavili smo dva kandidata, od kojih je jedna bila 26-godišnja gđa. Alojzija Buconjić. Na tim prvim izborima ona je bila jedini ženski kandidat. Bila je izabrana i tek njenim ulaskom u Sabor HNV-a započinje snažnije angažiranje hrvatskih žena, koje su do tada u hrvatskim političkim organizacijama u emigraciji bile upućene uglavnom na karitativnu djelatnost.

Stav prema Hrvatima-partizanima

Osnivači Hrvatske republikanske stranke bili su hrvatski nacionalisti, od kojih su neki prošli zatvore prve Jugoslavije. Većina je prije toga organizacijski pripadala Ustaškom pokretu, a neki Hrvatskoj seljačkoj stranci. Stoga nije čudo što su u Uvodu stranačkih "Načela" istaknuli potrebu sinteze Starčevića i Stjepana Radića.

Premda u redovima pokretača Hrvatske republikanske stranke nije bilo niti jednog bivšeg borca iz partizanskih redova, znali smo da su u četirigodišnjoj borbi mnogi Hrvati bili i na drugoj strani barikada, manji dio svjesno i zbog svoga političkog uvjerenja, a većina sticajem okolnosti, prečesto natjerani zlodjelima naših tobožnjih saveznika, kao i onih

čiji nasljednici danas žele "balvan-revolucijom" urediti odnose sa svojim susjedima Hrvatima. Meni je dobro poznat problem partizana u krajevima koje su Talijani bili okupirali, jer potječem iz Sušaka, današnje Rijeke, te sam 1960. godine napisao da je "KPJ uspjela u nekim pokrajinama okupiti pod vješto postavljenom oslobodilačkom parolom i nešto poštenih Hrvata"[2]. Ovo nije bilo lako napisati svega 15 godina nakon Bleiburga u samom Buenos Airesu, tađa kuli ustaštva. No Hrvatska republikanska stranka okupljala je ljude takve prošlosti da im nitko nije mogao poreći hrvatstvo i čistu pravaško-radićevsko-nacionalističku liniju. Zato smo mogli kršiti mnoge intelektualne i političke tabue.

Nekoliko godina kasnije, u srpnju 1968., napisao sam: "Bleiburška nam tragedija govori o slijedećim iskustvima: nikada više se ne bi smjeli Hrvati međusobno klati za volju nikakvih ideologija, nego bi uvijek trebali gledati jedan u drugome najprije Hrvata, a onda sve drugo!"[3] A u kolovozu 1967. zastupao sam u jednom članku da treba priznati "pravo slobodnog političkog rada u budućoj hrvatskoj državi nove komunističke stranke ili njoj slične stranke, pod uslovom da ima demokratsku unutrašnju strukturu, demokratski način političkog iživljavanja i da ne bude protiv hrvatske države i naroda"[4]. Ovo sam napisao u doba dok je dr. Vladimir Bakarić poručivao hrvatskoj emigraciji da se s njome može razgovarati samo preko puščane cijevi.

Proces hrvatskog pomirenja

No u domovini dolazi tada do narodnog vrijenja poznatog kao "hrvatsko proljeće", a naskoro i do Titovog udara u Karađorđevu. Tada Hrvatska republikanska stranka donosi proglas u kojemu se nalazi i ova točka:

"Danas se hrvatski narod ne dijeli više na ljevicu i na desnicu, na komuniste i na antikomuniste, nego na Hrvate, koji žele punu slobodu svom narodu i na izdajice, koji se zbog

[2] Republika Hrvatska, br. 38, 10. travnja 1960., str. 30.
[3] Republika Hrvatska, br. 74, srpanj 1968., str. 13.
[4] Republika Hrvatska, br. 70, kolovoz 1967., str. 29.

svojih posebničkih interesa stavljaju u službu narodnih neprijatelja.[5]

Ovim smo riječima teoretski započeli u emigraciji proces pomirbe između Hrvata koji su se nalazili na suprotnim stranama barikada. No valjalo je još mnogo raditi da bi se ne samo intelektualno i politički, nego osjećajno i praktički premostio jaz koji je dijelio Hrvate razne političke prošlosti.

U praksi je to približavanje kulminiralo prigodom sastanka II. sabora Hrvatskog narodnog vijeća, održanog u Bruxellesu u listopadu 1977. Tom prilikom sastali su se izabrani sabornici Hrvatske republikanske stranke s izabranim sabornicima tzv. proljećara, tj. onih koji su bili djelatni u domovini od 1966. do 1971., te su se dogovorili da će izborom "proljećara" pokazati domovini da su stvorili most između domovine i emigracije, između naraštaja koji je bio djelatan u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, ili je slijedio tu tradiciju, i onih koji su se razvijali u tzv. Masovnom pokretu (Maspoku). Na prijedlog dr. Korskog izabran je za predsjednika Sabora Hrvatskog narodnog vijeća Franjo Mikulić, bivši partijac i jedan od članova tzv. Odbora 50-ice, kako je Tito nazvao intelektualno i političko vodstvo Maspoka. Istovremeno sam ja izabran za tajnika Sabora HNV-a, dok je za predsjednika Izvršnog odbora izabran Janko Skrbin, bivši dužnosnik Ustaške mladeži, a za pročelnika za promidžbu Bruno Bušić, dugogodišnji suradnik dr. Franje Tuđmana u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu i suradnik zagrebačkog *Hrvatskog tjednika*.

Prva posljedica ovih pomirbenih poteza bila je da su našoj stranci pristupili neki pripadnici "hrvatskog proljeća". No ovo jačanje Hrvatske republikanske stranke i njezin rad na zbližavanju hrvatskih redova smetao je jugoslavenskim komunističkim vlastima. Zato su kao zastrašujući primjer izvele 1977. godine otmicu našeg tajnika za Njemačku, pjesnika i filozofa prof. Vjenceslava Čižeka. Čižek je u Sarajevu osuđen na 15 godina zatvora. Skoro 11 godina izdržao je u kaznionici u Zenici gdje je izgubio vid, jer mu je bila uskraćena liječnička pomoć. Tek 1988., na zahtjev njemačke vlade, bio je pušten na slobodu i otpremljen u Njemačku, gdje i danas živi. Bruno Bušić platio je svojim životom politiku pomirbe, jer ga je u Parizu ubila jugoslavenska UDBA.

5 "Pismo hrvatskim borcima u Domovini", **Republika Hrvatska**, br. 89, 10. travnja 1972., str. 5.

Stav prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj

Ali mi nismo htjeli da se taj proces stvaranja mosta između nekadašnjih neprijatelja gradi na temelju povijesnih neistina. Pomirenje se ne može temeljiti na laži, jer bi takvo pomirenje bilo kratkog vijeka. Povijesna je istina da je Nezavisna Država Hrvatska, unatoč svih svojih mana, ipak bila i hrvatska i država, dok je nezavisna bila tek u onoj mjeri u kojoj je u onim okolnostima mogla biti. Isto tako povijesna je istina da se Komunistička stranka Hrvatske nije borila samo protiv ustaškog režima, nego je nastojala i uspjela srušiti hrvatsku državu i umjesto nje uspostaviti Jugoslaviju i u njoj okljaštrenu Hrvatsku, bez Bosne i Hercegovine. Da su komunisti srušili ustašku vlast, ali sačuvali nezavisnu hrvatsku državu, u povijesnom bi smislu zadužili hrvatski narod. Ne samo Bleiburg nego i sav biološki gubitak koji predstavlja skoro milijunska poslijeratna emigracija, te vjerojatni gubici dijelova našeg povijesnog područja, povijesna su krivnja Tita i Hrvata koji su s njime bili u partijskoj vrhuški. Govorim svjesno o Partiji, i to o vrhuški, a ne o partizanima, među kojima je bio velik dio onih koji su u partizane upali sticajem okolnosti, jer su mnogi Hrvati pobjegli u šume da spase glavu od talijanskih fašista i njihovih ortaka četnika, dok je druge kasnije jednostavno mobilizirala Titova vojska. Da se je pitalo te ljude, vjerujem da bi većina bila za to da se očuva hrvatska država. No tko ih je išta pitao? O svemu je odlučivala Partija i to samo njena vrhuška, a svakog tko bi imalo isticao svoje hrvatstvo, pa makar pripadao toj vrhuški, zatekla bi ista sudbina koja je zatekla Andriju Hebranga, kojega su najprije smijenili s položaja, a zatim fizički likvidirali.

Hrvatska ili Jugoslavija

I tako dolazimo do temeljnog pitanja i do temeljnog za-

datka ne samo Hrvatske republikanske stranke nego i čitavog naroda: da li Hrvatska ili Jugoslavija, da li samostalna Hrvatska ili konfederativna Jugoslavija?

Hrvatska republikanska stranka smatra da "jugoslavenska kriza nije ni slučajna ni prolazna pojava",[6] nego da je "bitna značajka jugoslavenske države i nužna posljedica njezine prirode",[7] dakle da je kriza Jugoslavije u njoj samoj, pa da se zato može riješiti samo ako se odstrani uzrok, tj. ako nestane Jugoslavija.

Kako je upozoravao Ante Starčević: "Ja vam kažem u ime povjesnice, da se despocije ne popravljaju nego propadaju", tako i mi smatramo da je "nemoguće popraviti ili preurediti Jugoslaviju,"[8] jer u njoj postoje različiti, pa i suprotni interesi naroda koji su u njoj uklopljeni.[9] Naš zaključak nije teorijski, nego se temelji na skoro 70-godišnjem iskustvu koje smo skupo platili. Zato ne smijemo praviti nove pokuse s onim što se je u praksi pokazalo štetnim i nemogućim.

Osim toga mi smatramo da "kao svaki povijesno izgrađeni narod i hrvatski narod ima pravo da slobodno odlučuje o sebi, svom uređenju i svojoj budućnosti, te da uspostavi, ustroji i osigura svoj suverenitet u obliku slobodne i nezavisne države Hrvatske na cijelom svom povijesnom i prirodnom području. Ovaj je narodni suverenitet potpuno u skladu s međunarodno priznatim ljudskim pravima i pravom naroda na samoodređenje."[10]

Samostalna Hrvatska i samostalna Srbija: dobri susjedi

No "u današnjem svijetu narod može ostvariti i osigurati svoj suverenitet samo u okviru svoje nezavisne države, koja kao priznati međunarodni subjekt uspostavlja i održava odnose s drugim narodima sklapajući dvostrane ugovore ili stupajući u slobodno ugovorene međunarodne zajednice

6 i 7 "Načela Hrvatske republikanske stranke", točka 2.a., **Republika Hrvatska**, br. 169, srpanj 1990., str. 50.

8 i 9 Isto, str. 51.

10 Isto, točka 1.a., str. 50.

za promicanje općih ciljeva, ali bez gubitka svoga suvereniteta."[11]

Dakle, mi ne zastupamo da bi se samostalna hrvatska država trebala izolirati od ostalog svijeta, niti da bi se trebala ograditi kineskim zidom. U doba kada u okviru Europske zajednice surađuju dvije vjekovno neprijateljske države kao što su Francuska i Njemačka, bilo bi nerealno misliti da između Srbije i Hrvatske vremenom ne bi moglo doći do normalnih odnosa. Osobno smatram, a o tome sam pisao prije devet godina[12], da će buduća samostalna hrvatska država trebati voditi prijateljsku politiku prema Srbiji. No put do takvih veza nije u prisili, nego u slobodnom dogovoru. Francuska i Njemačka nisu započele prijateljsku politiku u vrijeme Hitlerove okupacije, nego tek nakon što se je Francuska oslobodila. Dakle, najprije se moramo odijeliti na što mirniji i pravedniji način, a tek nakon toga moći ćemo započeti s politikom približavanja.

Miran razlaz

Hrvatskoj se može nametnuti ne samo konfederativna, nego i federativna, pa i unitarna Jugoslavija. No to nije nikakvo rješenje, niti znači početak normalnih i boljih odnosa između Hrvatske i Srbije, nego nastavak borbe, problema i nazadovanja obih zemalja.

Umjesto svih privremenih rješenja, Hrvatska republikanska stranka predlaže miroljubivi razlaz, kao rješenje jugoslavenske krize. Već u br. 3 našeg stranačkog glasila *Republika Hrvatska,* u travnju 1952. godine, napisao je prof. Ivan Oršanić:

"Uređenje odnosa između Hrvatske i Srbije predstavlja vrlo važnu stvar kako za Srbiju tako i za Hrvatsku (kao i za njihove susjede), te zbog toga o njima treba raspravljati. Ako se, naime, ništa ne raspravi i na temelju raspravljanja ništa korisna ne zaključi, onda nema drugog izlaza do li sile, kojom se, kako smo vidjeli, ništa ne rješava, nego samo ob-

11 Isto, točka 1.b., str. 50.

12 Prof. Kazimir Katalinić: "Hrvati i Srbi: Neprijatelji ili dobri susjedi?", **Republika Hrvatska**, br. 139, prosinac 1982.

manjuje. Samo naivne osobe mogu misliti, da je izvor sile uvijek na istoj strani pa da, prema tome, druga strana ne može doći u priliku vraćati dugove.

Svakako bi, dakle, najbolje bilo riješiti sve odnose između Srbije i Hrvatske raspravljanjem u konkretiziranju svih pitanja." [13]

Nekoliko godina kasnije, u srpnju 1959., napisao je Oršanić da između nas i Srba postoji samo jedan zajednički interes:

"U ovim vremenima taj je interes izvanredno velik i važan, te bi bilo mnogo bolje da na njemu surađuju američka, engleska i francuska pomoć, kraj svih Srba i Hrvata.

Taj je *zajednički* interes *samo* u tome da se Hrvati i Srbi *mirno* raziđu," završava Oršanić. [14]

Skandinavizacija Jugoslavije

Sličan stav zastupa i dr. Ivo Korsky, današnji predsjednik Hrvatske republikanske stranke, koji je u travnju 1965. postavio tezu skandinavizacije Jugoslavije:

"Pakistan i Indija; zatim Maroko, Alžir i Tunis s jedne, a Francuska s druge strane pokazuju put, kako se razna lična područja razdvajaju, da se spriječe unutrašnje borbe.

Mi, koji ne vjerujemo, da smo 'osuđeni, da međusobno dijelimo radost i bol', nego vjerujemo u ljudski razum, koji može naći puteva, da Srbi i Hrvati budu sretni i slobodni svaki u svom slobodnom domu, svojoj slobodnoj državi, ne možemo se oduševiti pesimističkim, fatalističkim jugoslavenstvom (..) Kao što su se mirno razišle Švedska i Norveška i danas su dobri susjedi, kao što se nakon ovog razlaza Norveška nije više povratila pod Dansku, koja je njome prije vladala; kao što se nakon oslobođenja od Rusije Finska nije vratila pod Švedsku, iako u njoj živi jaka švedska manjina, nego je postala nezavisnom i demokratskom državom; kako su četiri skandinavske države, nakon što su se

[13] Ivan Oršanić: "Hrvatska i Srbija", **Republika Hrvatska,** br. 3, travanj 1952., str. 2.

[14] Ivan Oršanić: "Mirno se razići", **Republika Hrvatska,** br. 34-35, srpanj 1959., str. 8. Sva su podcrtavanja u originalu.

sve četiri oslobodile i osamostalile, uspostavile najsrdačnije susjedske odnose, tako vjerujemo, da će i slobodne države Makedonija, Srbija, Hrvatska i Slovenija lijepo se slagati u slobodi i prebroditi muke prošlosti." [15]

Srpsko-hrvatsko pitanje treba internacionalizirati

No premda smo zastupali potrebu mirnog razlaza nikada nismo bili naivni. "Miran razlaz", napisao je u travnju 1976. dr. Ivo Korsky, "mora biti ideal svakog razumnog Hrvata, ali na tome se ne može graditi politika, koja mora uzimati u obzir i druga, manje idealna rješenja. Pa i ako Srbi ne budu pristali na miran razlaz, nikada ne smijemo zaboraviti da nam je ova borba nametnuta i da je prihvaćamo kao nužno zlo, a ne kao ideal. Ne želimo da se u hrvatskoj narodnoj duši i dalje gomilaju naslage mržnje i ogorčenja te upravo zato pokušavamo svesti njihove izražaje na minimum, jer ne škode samo Srbima nego i Hrvatima. Trebamo zadržati na pameti da će i nakon propasti Jugoslavije i uspostave slobodnih država Srbije i Hrvatske, ove dvije biti susjede i morati urediti svoje odnose." [16]

Poznavajući dobro sve poteškoće procesa razdvajanja, a posebice kako je teško povući granice između Srbije i Hrvatske, isticali smo potrebu internacionaliziranja srpsko-hrvatskog problema. Zato smo, prigodom osnivanja Stranke 1951. godine, u svom političkom programu napisali:

"Granice među narodima uvijek su predmet većih ili manjih sukoba. U pogledu hrvatskih granica HRS smatra, da sva pitanja, koja ne može riješiti legalna hrvatska vlada u slobodnim pregovorima s odnosnim susjedom, treba prepustiti odluci određenih komisija Organizacije Ujedinjenih Naroda na bazi, koja ne vrijeđa dostojanstvo hrvatskog naroda." [17]

[15] **Republika Hrvatska,** br. 61, 10. travnja 1965., str. 35.

[16] **Republika Hrvatska,** br. 105, 10. travnja 1976., str. 81.

[17] "Načela Hrvatske republikanske stranke", točka I., Buenos Aires 1951., str. 7.

Bosna i Hercegovina — autonomna jedinica savezne države Hrvatske

U pogledu Bosne i Hercegovine Hrvatska republikanska stranka bila je prva koja je kao rješenje predložila uspostavu savezne države Hrvatske. U našem prijedlogu za mirnu rastavu Srbije i Hrvatske, koji smo u siječnju 1988. godine objavili na engleskom a zatim i na njemačkom. francuskom, talijanskom, španjolskom i hrvatskom jeziku, napisali smo da "Hrvatsku treba organizirati kao saveznu državu s dvije autonomne jedinice: sadašnja Republika Hrvatska i sadašnja Republika Bosna i Hercegovina."[18].

Ovo rješenje zastupamo i danas. Polazimo od spoznaje da su područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine ekonomski i prometno komplementarna i da su bosansko-hercegovački muslimani dio hrvatskog etnikuma, dakako sa svojim kulturnim i povijesnim posebnostima. Međutim ostvarenje ovakve zajedničke države ne može ovisiti samo o stanovnicima današnje Republike Hrvatske, nego i o stanovnicima Bosne i Hercegovine, poglavito o muslimanima koji su u njoj relativna većina. Polazimo od uvjerenja da je samostalna Bosna i Hercegovina neodrživa, jer to ne bi dopustila ni Srbija ni bosansko-hercegovački Srbi, pa da će zato u konačnici muslimani radije prihvatiti ovo rješenje koje im jamči apsolutnu sigurnost i punopravno sudjelovanje u vlasti u skladu s općepriznatim demokratskim pravom većine.

Potrebno je brzo izaći iz Jugoslavije

U današnjoj situaciji Sloveniji je najlakše izaći iz Jugoslavije, jer to priželjkuje i sama Srbija. Hrvatska se isto želi osamostaliti, ali trpi sve teškoće porođajnih muka, dok je Bosna i Hercegovina razapeta između Srba, koji se žele priključiti Srbiji, Hrvata, koji se žele priključiti Hrvatskoj i

[18] "Its Time to Split up Yugoslavia - It's Time to Clean up the Mess" ("Treba podijeliti Jugoslaviju - Treba odstraniti nered"), izjava Hrvatske republikanske stranke, siječanj 1988., **Republika Hrvatska**, br. 160, 10. travnja 1988., str. 67.

muslimana koji zbog teškog stanja u kojemu se nalaze još kolebaju i žele ostati u Jugoslaviji, ukoliko bi u njoj ostale i Slovenija i Hrvatska. Slovenci su shvatili da trebaju što prije napustiti Jugoslaviju, ako ne žele da im se za nekoliko godina dogodi ono što se je dogodilo Hrvatima, tj. da Slovenija prestane biti narodna država Slovenaca. Mi smo pak svjesni da bi nas izlazak Slovenije ostavio u još težem položaju, pa da zato trebamo izaći istodobno sa Slovencima. No kao što izlazak Slovenije prisiljava Hrvate na izlazak iz Jugoslavije, tako bi izlazak Republike Hrvatske djelovao i na Republiku Bosnu i Hercegovinu da se i ona brzo odluči. Dakle, sasvim suprotno od nekih hrvatskih političara, koji smatraju da za sada trebamo ostati unutar Jugoslavije da se ne odijelimo od Hrvata koji se nalaze na području Bosne i Hercegovine, smatramo da je potreban brz izlazak, koji bi povukao za sobom i Bosnu i Hercegovinu. Ova će se zatim sasvim prirodno, zbog ekonomskih, političkih i sigurnosnih razloga, povezati s današnjom Republikom Hrvatskom. Tek na taj način naći će se zajedno i u slobodi Hrvati koji danas žive u ove dvije republike bez stvarne slobode i samostalnosti.

"Uru dugačka i uru široka"

Osim ovog praktičnog razloga, koji poništava argumenat da bismo zbog bosansko-hercegovačkih Hrvata trebali ostati u Jugoslaviji, postoji i čisto načelan razlog: važnije je ostvariti samostalnu državu, pa makar s manjim područjem, nego li državu koja je to samo na papiru, pa taman imala i veće područje. Kad je Srbija postala državom, bila je sasvim mala. No ni jednom Srbinu nije palo na pamet da odbije takvu državu i da izjavi da radije želi ostati dio velikog turskog carstva. Zahvaljujući toj realističkoj politici, koja se drži one "uzmi što možeš onda kad možeš", Srbija se je vremenom proširila. Nasuprot tome, mi smo 1918. srnuli kao guske u maglu, kako reče Stjepan Radić, od pustog straha da bi nam Talijani mogli oduzeti dio našega područja, što bi se jamačno bilo dogodilo. No, do kada? Do 1945., kada bismo sigurno vratili to područje kao što smo tada došli čak i do Istre.

Mi bismo se, dakle, polako razvijali, slično kao Srbija, dok se ovako, u okviru Jugoslavije, naše područje stalno smanjivalo.

Sličnu smo pogrešku ponovili i 1941., kad su neki Hrvati odlučili boriti se protiv hrvatske države, jer nije imala dovoljno snage da zadrži cijelu Dalmaciju u svojem okviru. U toj su borbi uspjeli, ali uz koju cijenu? Uz cijenu da sada strahujemo da li ćemo sačuvati hrvatski kraljevski grad Knin, odnosno strahujemo neće li nas Srbi presjeći na dva dijela. I sve se bojim da se i opet ne nađe neki Hrvat koji će nas uvjeravati, kako je bolje da svi budemo u zatvoru, pa makar i u odvojenim ćelijama, nego da barem jedan dio uspije izaći iz zatvora da bi započeo normalan život, a zatim pomogao onima koji su privremeno ostali u zatvoru da i oni izađu i dočepaju se slobode.

Da smo se držali učenja Ante Starčevića: "Makar Hrvatska bila samo uru dugačka i uru široka, makar bilo samo pet Hrvata: neka ih to pet bude slobodno i srećno", ne bi danas postojala opasnost da ne bude ni pet slobodnih i sretnih Hrvata, i da Hrvatska ne bude ni uru dugačka ni uru široka. Imali bismo barem tri milijuna više stanovnika, živjeli bismo politički slobodni, ekonomski razvijeni i na području koje bi obuhvatalo ne samo područje današnje Republike Hrvatske nego i cijelu ili skoro cijelu Bosnu i Hercegovinu.

Srbi u Hrvatskoj

No Ante Starčevića trebamo se držati i kad određujemo odnose prema Srbima u Hrvatskoj. "Pisac pita", kaže Starčević, "kakovo smo stajalište zauzeli naprama pučanstvu, koje se u Hrvatskoj izdaje za srpsko. Mi smo naprama njemu zauzeli sasvim isto stajalište, koje i naprama bilo kojemu drugomu pučanstvu."

Pa nastavlja: "Držeći se toga načela mi iskreno ljubimo i za brata držimo i Srba, i Nijemca, i Talijana, i Žida, i Ciganina, i Luterovca itd., svakoga tko radi za općenito dobro svega naroda i cijele domovine; a plašimo se jednako i Hrvata i Srba itd., svakoga tko je protiv onim skupnim svetinjama."

Držeći se ovog Starčevićevog naučavanja, točka 16 "Načela Hrvatske republikanske stranke" glasi:

"a. Hrvatski državljani srpske narodnosti trebaju biti u svakom pogledu ravnopravni s državljanima hrvatske narodnosti, te imati pravo čuvati i razvijati svoju narodnu, kulturnu i vjersku posebnost u okviru svojih slobodno ustrojenih ustanova. Trebaju uživati punu zaštitu zakona kao posebna narodna skupina, a kao državljani Hrvatske imati pristup u sve službe, državne ili privatne, i mogućnost doći na sve položaje.

b. Ista prava i iste dužnosti trebaju imati hrvatski državljani pripadnici drugih manjinskih narodnih skupina.

c. Kao hrvatski državljani, svi pripadnici manjinskih narodnih skupina trebaju imati iste dužnosti kao i pripadnici hrvatskog naroda." [19]

Oni koji guraju Srbe u Hrvatskoj u samoubilačke ludosti "balvan revolucije" ne misle tako i pokazuju da ih ne zanima budućnost tih ljudi. Jer, ako se bude tako nastavilo, zar će biti moguć suživot na onom području?

Srećom, radi se samo o malom broju ljudi, jer na području Knina, Benkovca i Obrovca, prema popisu od 1981., živi svega 60 tisuća Srba, a dodamo li tome još Donji Lapac, Gračac i Titovu Korenicu, dolazimo do ukupno 84 tisuće Srba, što predstavlja jedva 1,8 % stanovništva Republike Hrvatske. Velika većina Srba u Hrvatskoj živi normalno, izmiješana s ostalim stanovništvom. Pa čak ako bismo gornjem broju Srba pribrojili sve Srbe koji žive u onim općinama u kojima su apsolutna većina, došli bismo do svega 142 tisuće Srba, dok se u drugim dijelovima Republike Hrvatske nalazi 390 tisuća Srba. Dakle, samo jedna četvrtina Srba živi u općinama gdje su Srbi apsolutna većina, a ako bismo im pribrojili i one gdje su samo relativna većina, još uvijek bi broj bio malen, jedva 162 tisuće, što predstavlja oko 30 % od sveukupnog broja Srba nastanjenih u Republici Hrvatskoj. Dakle, rješenje srpskog problema nije u izdvajanju tih općina iz Hrvatske, jer će u svakom slučaju velika većina Srba

[19] "Načela Hrvatske republikanske stranke", točka 16, **Republika Hrvatska**, br. 169, srpanj 1990., str. 62.

Republike Hrvatske i nadalje ostati unutar nje. Ovo pokazuje da svrha "balvan revolucije" nije riješiti srpski problem, nego zaoštriti sukob između Srba i Hrvata na području Republike Hrvatske, da bi se oslabio hrvatski oslobodilački poriv.

I sami vođe tih siromašnih, zavedenih srpskih seljaka znaju, da je njihova vrijednost za Srbiju samo u slabljenju hrvatskog položaja prije pregovora o preuređenju odnosa u Jugoslaviji. Zato nije nikakvo čudo što je nedavno dr. Jovan Rašković poručio Slobodanu Miloševiću: "Meni je drago da Srbi i Hrvati razgovaraju, ali ja mislim da u ime srpskog naroda u Hrvatskoj ne može razgovarati nitko drugi nego srpski narod u Hrvatskoj... Nema za nas nekih razgovora koji bi završili sporazumom Tuđman-Milošević. Mi to odbijamo..."[20]

"Ceterum censeo"

Dragi prijatelji, dugi niz godina Rim je imao za glavnog neprijatelja Kartagu. I jedan je rimski senator, Katon stariji, shvatio da Rim neće moći napredovati sve dok se ne riješi toga neprijatelja, pa je zato svaki svoj govor, kojagod bila tema o kojoj je govorio, završavao izrekom: "Ceterum censeo Carthaginem delendam esse", što prevedeno glasi: "Uostalom, mislim da Kartagu valja razoriti."

I mi Hrvati imamo danas jedan glavni i bitni problem, koji nam ne dopušta da slobodno živimo i da se slobodno razvijamo. Taj problem ometa također miran suživot naših sugrađana srpske narodnosti. Taj problem koči i onemogućava naš kulturni, moralni, politički, ekonomski i biološki razvitak. A ime je toga problema: Jugoslavija.

I zato dozvolite mi da i ja završim ovo svoje izlaganje pozivom:

Uostalom, mislim da se Hrvatska treba što prije osamostaliti.

[20] "Srbi su uspostavili državništvo Hrvatske", **Vjesnik**, 14.1.1991.

Dr. Enver Mehmedagić:

Dilema bosansko-hercegovačkih muslimana

Ne može se govoriti o problemu Bosne i Hercegovine i o etničkim "pravima" na koja se pozivaju kako Zagreb tako i Beograd, a da se ne spomene njezino ključno pitanje, bosansko-hercegovački muslimani. Pretvoreni umjetno u narod, oni su trebali poslužiti kao tampon između Hrvatske i Srbije, kao neka spona Jugoslavije.* Poučeni lošim uspomenama iz drugog svjetskog rata, bosansko-hercegovački muslimani su objeručke prihvatili dodijeljenu ulogu, bez obzira na činjenicu da se nacije i narodnost ne stvaraju na temelju vjerske pripadnosti. Na taj su način bosansko-hercegovački muslimani, iako povijesni dio Europe, postali, i još uvijek ostali, neke vrste otoka u toj istoj Europi bez onih veza koje im je umjetno dodijeljena uloga nametala da se i u međunarodnim odnosima afirmiraju kao narodnost. Danas, u nadmetanju između Zagreba i Beograda, kada se moguće rješenje traži i u uspomeni na podjelu Bosne i Hercegovine sporazumom Maček-Cvetković (1939.), i ovaj puta kao i tada svi odlučuju o sudbini bosansko-hercegovačkih muslimana osim njih samih. U jednom suvremenom i naprednom društvu takva se

* Ovaj je članak napisan u prvoj polovici mjeseca svibnja 1990. ali kako ga je pisac poslao kao tiskanicu, zajedno s nekim novinskim izrescima, stigao je veoma kasno, upravo dok smo završavali redakciju listopadskoj broja (br. 170) našega časopisa, koji je bio posvećen Bosni i Hercegovini.

Primljeni tekst bio je fotografska kopija, dakle očito je bio poslan na više strana. Stoga smo odmah pisali autoru da nam javi da li je objavljen u kojoj drugoj publikaciji, jer naša je urednička politika da objavljene sastavke citiramo samo u izvacima s naznakom vrela. Dr. Mehmedagić nam je odgovorio tek nekoliko mjeseci kasnije i javio nam je da mu nije poznato da bi članak bio igdje objavljen, iako ga je poslao na nekoliko strana.

Nismo posuvremenili tekst, unatoč događaja koji su se odvijali u Bosni i Hercegovini u zadnjih nekoliko mjeseci, nego smo ga samo jezično i pravopisno ujednačili i donosimo ga kao dokument koji sadržava poglede jednog političkog promatrača i pisca na središnji problem kraja iz kojega potječe njegova obitelj. (Mehmedagić je rođen u Zagrebu, a živi u slobodnom svijetu od 1945. godine.)

pitanja rješavaju referendumom, kao jedinim zdravim i demokratskim načinom. Samo taj put može biti vjerodostojni tumač težnja bosansko-hercegovačkih muslimana.

Govoreći o "otoku" na kojemu se nalaze bosansko-hercegovački muslimani ne možemo ga smatrati sredstvom za izolaciju od općih kretanja koja danas struje zapadnom Europom, naročito u pogledu muslimana kao vjernika i islama kao univerzalne, monoteističke vjerske zajednice. Ova strujanja, skroz na skroz nepovoljna za muslimane i islam, prihvatio je Beograd u svojoj borbi protiv kosovskih Albanaca nastojeći prikazati svoju borbu protiv njih kao otpor Srbije kao predziđa kršćanske Europe protiv prodora islama na europski kontinent, prešućujući činjenicu da se islam i muslimani nalaze na ovom tlu već pol milenija te da nisu odskočna daska za nekakav vjerski prodor u zapadnu Europu. Protiv bosansko-hercegovačkih muslimana Beograd se nije izričito poslužio ovom logikom, ali ih je ipak implicitno stavio u ovaj kontekst: prodor islamskog fundamentalizma u zapadnu Europu, čije su uporište Albanci-Kosovari, nalazi, po toj logici, svoje prirodne saveznike u bosansko-hercegovačkim muslimanima. Ujedno, to je i očiti pritisak u smislu "stavi se pod moju zaštitu i ostat ćeš očuvan".

☆

Nakon prve masovne ekonomske emigracije iz zaostalih krajeva zapadnoeuropskih zemalja u zemlje što su bile zakoračile u puno industrijsko razdoblje i kojima je za daljnji razvitak bila potrebna nova radna snaga, a u kojemu je procesu učestvovao i oko jedan milijun građana Jugoslavije, što je omogućilo Jugoslaviji da još 1964. rješava "bauk" privredne krize, u najnovije je doba novi val useljenika zapljusnuo zapadnu Europu. Ovaj puta useljenici su dolazili iz tzv. trećeg svijeta: Maghreba, Filipina, crne Afrike, Pakistana i drugih izvaneuropskih zemalja. Privredna zaostalost Juga u odnosu na Sjever natjerala je milijune besprizornih da na tlu zapadne Europe pokušaju stvoriti kakvutakvu egzistenciju. Ovaj novi val useljenika zbio se je u času kad je radno tržište u Europi postalo zasićeno, jer je u ovoj nastao preobražaj od industrijskog u postindustrijsko razdoblje, kada nove sredine nisu željele asimilirati, pa ni velikodušno prihvatiti milijune ranijih, europskih ekonomskih useljenika, na koje je autohtono pučanstvo gledalo s visoka i zatvorilo ih u neku vrstu "ghetta".

Stanje nove ekonomske imigracije iz trećega svijeta još je nepovoljnije, jer je ova produkt drugih, vaneuropskih kultura i potpuno različitih civilizacijskih običaja. Ovi su useljenici donijeli sa sobom svoju kulturu i svoju vjeru, većinom islamsku. Problem stvaranja "malih Turski" u bivšoj Saveznoj Republici Njemačkoj nije ništa u usporedbi sa stvaranjem novih kulturno-vjerskih sredina u gotovo svim zapadnoeuropskim zemljama. Ove nove skupine ljubomorno čuvaju svoje vlastite tradicije i vlastiti način života, što je urodilo odbojnošću autohtone sredine prema došljacima i ovih došljaka prema toj novoj sredini.

Ali pojavio se je osim toga i drugi, rasni problem, koji poprima i vjerska obilježja. Zapadna Europa je ugrožena. Pad nataliteta uvjetovan je promjenom obiteljskih odnosa, kada je nakon drugog svjetskog rata žena postala ravnopravna s muškarcem. Na nju pada i teret uzdržavanja obitelji, što sve više skučava njezinu nekadašnju pasivnu ulogu kad je bila objekt na području obitelji. Pad nataliteta nije, međutim, samo odraz novih obiteljskih odnosa nego je i izraz višega civilizacijskog stupnja u odnosu s onim u zemljama trećega svijeta, u kojima se ovo pitanje prepušta Providnosti ili se zahtijeva od bogatijih na drugim meridijanima da se odreknu u njihovu korist svoga bogatstva ili da ga s njima dijele. Iako ovaj novi prodor u zapadnu Europu nije nasilan, on danas predstavlja istu opasnost kao što su u prošlosti predstavljale najezde za velike seobe naroda koje su preplavile Rimski Imperij i Bizant i dovele do njihove propasti i iščeznuća. Iako siromašne u usporedbi sa zapadnom Europom, istočna, srednja i jugoistočna Europa naći će se pred istim problemom i u istoj opasnosti čak i prije mogućeg pada zapadne Europe u ovim etničkim strukturama u kojima se danas nalazi.

Kad je započela ova seoba-najezda, mnogi su intelektualci na Zapadu tvrdili da je potrebno postepeno priučiti se na sutrašnje, multirasno društvo u Europi, ne računaju-

ći da se ova bujica ne smanjuje nego da se povećava kretanjem iz svojih neiscrpivih izvora. Uzimajući u obzir broj nezaposlenih ne samo u srednjoj, istočnoj i jugozapadnoj Europi nego, što je u ovaj čas važnije, one u zapadnoj Europi, ne smije nas čuditi da su prvi rasni sukobi izbili između nezaposlenih Europe i ovih siromašnih useljenika iz trećega svijeta, koji zahtijevaju ista socijalna prava i istu pomoć kojom se djelomično rješava egzistencijalna problematika nezaposlenih u zapadnoj hemisferi.

Ovi useljenici ne asimiliraju kulturu nove sredine u koju dolaze. Ostaju vjerni svojoj kulturi i zahtijevaju da nova sredina prihvati njihove kulturne posebnosti. Izvan svoga kulturnog kruga ne vrše vjerski prozelitizam, ali ipak, stalnim dolaskom novih useljenika, njihov se kulturni krug jača, što je urodilo javnim upozorenjima da će već u XXI. stoljeću kršćanstvo kao etičko-kulturna spona Europe biti preplavljeno od nadiruće islamske kulture kao stranog tijela u europskom tkivu.

Prema statističarima problem rasizma pojavljuje se u jednoj sredini onoga časa kada stranci u njoj dosegnu pet posto u odnosu na autohtono pučanstvo. Međutim ovaj se je sud pokazao neispravnim. U mnogim zemljama zapadne Europe, u kojima broj tih došljaka još nije dosegnuo granicu od pet posto, pojavila se je rasna nesnošljivost i odbojnost. Ova se je rasna nesnošljivost počela širiti poput protuvala na području zapadne Europe. Ovakva se upozorenja čuju i iz crkvenih krugova, iako je upravo Crkva činila, i još uvijek čini, sve što može da bi pomogla došljacima bez obzira na njihovu vjersku pripadnost, što je dovelo u desničarskim krugovima do oštre kritike toga crkvenog djelovanja. Ali i Crkva je svjesna opasnosti koju za nju predstavlja ova neprekidna najezda, što je nedavno potvrdio nadbiskup Bologne, kardinal Biffi, vjerni suradnik pape Ivana Pavla II. i jedna od najvidenijih osoba Katoličke crkve u Italiji, rekavši da će se već u XXI. stoljeću odigrati konačna bitka između kršćanstva i islama koja će odlučiti o konačnoj kulturnoj konfiguraciji europskog kontinenta. Treba požaliti što kardinal Biffi nije bio precizniji i što nije izlučio iz ove procjene europske muslimane, koji su etnički, rasno i kulturno sastavni dio europskog kontinenta, a koji su već prije pol milenija

prihvatili islam kao vjeru ali su i nadalje ostali dio Europe. Bez takvog razlikovanja postoji latentna opasnost za bosansko-hercegovačke muslimane kao i za muslimane cijeloga Balkanskog poluotoka da u budućnosti budu identificirani a došljacima iz trećega svijeta, koji su nosioci kultura stranih kako bosansko-hercegovačkim muslimanima tako i drugim europskim muslimanima. A da ta kulturna razlika postoji, unatoč vjerske istovjetnosti, dokaz je da se bosansko-hercegovački muslimani i drugi muslimani Balkana nisu miješali s onima koje su neki nazivali turskim invazorima a drugi turskim saveznicima nakon što je širenjem Turskog Imperija islam prodro u Europu.

Pol milenija nije bilo dostatno da bi široki slojevi naroda u našim sredinama prihvatili postojanje islama kao nešto normalno, budući da se odbojnost, pa i želja za osvetom, prenose od koljena na koljeno, što se je naročito ispoljilo tijekom drugog svjetskog rata koji je na našem poprištu poprimio i vjerske razmjere.

☆

Poraz beogradske politike na Kosovu dokazom je da unatoč pokušaja poistovjećivanja albanskih nacionalnih interesa s "poplavom islama na Europu pred kojom se je Srbija ispriječila kao antemurale", ni zapadna Europa ni Sjedinjene Američke Države, što sačinjavaju kulturnu cjelinu s Europom, nisu prihvatile ovaj srpski argumenat. Zapad je poznavao, i dobro lučio, između oba aspekta borbe Albanaca Kosovara i na prihvaćanje njihovih nacionalnih zahtjeva nije utjecala vjerska pripadnost većine toga pučanstva. Ove postavke još uvijek vrijede za sve muslimane Europe, pa tako i za bosansko-hercegovačke i bugarske, na čijemu se tlu vidljivo pojavljuju reminiscencije prošlosti kada su se kršćani i muslimani međusobno zatirali. Usput rečeno, bugarski se muslimani osjećaju nacionalno Turcima, a Turska je član atlantskog vojničkog ugovora i bit će, prije ili kasnije, primljena i u Europsku zajednicu. Ali bosansko-hercegovački muslimani nisu Turci, niti iza njih stoji koja jaka strana sila-zaštitnica.

Nema dvojbe da se je tijekom posljednjih godina ukala-

mio u bosansko-hercegovačkim muslimanima pojam muslimanske narodnosti kao evazivni put traženja neutralne, zlatne sredine u stalno tinjajućem srpsko-hrvatskom sporu. Ova je zlatna sredina dovela do prešutnog brisanja i zaboravljanja zajedničkog etničkog podrijetla bosansko-hercegovačkih muslimana i pučanstva Hrvatske. Suočeni smo s postojanjem dviju hrvatskih zemalja: Hrvatske što se temelji na katoličkoj kulturi koja je preko ove povezana sa zapadnom Europom, i islamske Hrvatske koja daje prednost vjerskoj pripadnosti na račun etničko-povijesnog porijekla uobličavajući se u nešto posebno, u muslimansku narodnost, pa i naciju, povezanu preko vjere sa svjetskom, islamskom *ummom*, ali s posve različitom, u biti europskom kulturom po kojoj se razlikuju od ostalih naroda pripadnika sveislamske, svjetske *umme*.

Islamska etika, koja se podudara s etikom svih monoteističkih vjera, spasila se je za vrijeme 45-godišnje komunističke vladavine na bosansko-hercegovačkom tlu zahvaljujući teološkim fakultetima islamskih država na kojima su se spremali i koje još uvijek polaze mladi teolozi iz Bosne i Hercegovine. Time je uspostavljen trajan i čvrst vjerski most s ostalim islamskim narodima. Međutim, s druge strane, bosansko-hercegovački muslimani pridavajući razumni prioritet očuvanju svoga vjerskog identitata, zanemarili su održavati, pa i gajiti, dodirne točke sa zbivanjima u susjednoj Hrvatskoj koja je s njima etnički srodna, iako se od njih razlikuje po vjeri. Nisu uzimali u obzir da ne žive na nekom otoku u punom smislu riječi nego da su dio isprekidanog tkiva u kojemu su našli svoje mjesto kako Hrvati-katolici tako i pravoslavno pučanstvo srpske narodnosti. Time je sužen njihov manevarski prostor u političkom djelovanju. Iako većina, oni ovise u pogledu temeljnih odluka o potpori i savezu s jednom ili drugom od navedenih manjina. Zlatna sredina predstavlja također opasno balansiranje u kojemu se ne može isključiti nenadani pad. Ukoliko pak dođe do pretvorbe Jugoslavije u konfederaciju suverenih država ili do potpunog raspada Jugoslavije, a moguće su obje varijante, zlatna će sredina propasti i o budućnosti bosansko-hercegovačkih muslimana raspravljat će Zagreb i Beograd bez njihova aktivnog učešća. Jer gdje je ta sila, gdje je ta Turska koja će uzeti

pod svoju zaštitu, pa i vojničku, kao što je to bio slučaj s Turcima na Cipru, bosansko-hercegovačke muslimane, koji nisu niti Turci, niti Arapi, niti Iranci, Indonežani odnosno Pakistanci?

Zadaća je bosansko-hercegovačkih muslimanskih intelektualaca da popune ovu prazninu koja ugrožava daljnji razvitak i postojanje islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Nema sumnje da se među bosansko-hercegovačkim muslimanima nalaze i oni koji se osjećaju Srbima po narodnosti. Možda je baš bojazan da u bosansko-hercegovačkim muslimanima ne bi došlo do raskola na hrvatsku većinu i srpsku manjinu dovela do današnjeg stanja čardaka ni na nebu ni na zemlji. Zbog toga mislim da bi se u svrhu očuvanja kohezije bosansko-hercegovačkih muslimana njihov politički nastup trebao ispoljiti kroz jednu islamsku stranku koja bi nosila u svom imenu vjersku oznaku, kao što to čine kršćansko-demokratske stranke u zapadnoj i istočnoj Europi, pa i u Jugoslaviji u onim republikama u kojima je već uveden višestranački sustav.

Ovakvo političko ispoljavanje, a ne samo vjerski izražaj, moglo bi stvarno zastupati političke težnje bosansko-hercegovačkih muslimana na jednom referendumu koji bi jasno i glasno naznačio u kojoj će političko-državnoj zajednici zakročiti u budućnost kao jednakopravni sućesnici.

Hrvoje Vojković:

Politički pogledi jednog pripadnika novoga naraštaja

Hrvoje Vojković, danas student prava na Zagrebačkom sveučilištu, roden je 1970. u Zagrebu u krilu izrazito hrvatske i katoličke građanske obitelji, koja mu je dala najjači štit protiv vladajuće jugoslavenske i komunističke indoktrinacije. Čim je 1989. započeo proces političke demokratizacije u Hrvatskoj, pristupio je prvoj hrvatskoj oporbenoj stranci, Hrvatskom socijalno liberalnom savezu. Kao stranački dužnosnik istupio je iz HSLS-a zajedno s nekolicinom prijatelja koncem 1989., a u siječnju 1990. započeo je s njima rad na stvaranju prve nestranačke, neideologijske, staleške i državotvorne organizacije hrvatske mladeži, Hrvatskog akademskog saveza. U ožujku 1990. pokreće prvi nezavisni politički časopis u Hrvatskoj, Hrvatski Rubikon, *koji izlazi povremeno, prema mogućnostima. Zamolili smo ga da nam odgovori na neka pitanja.*

Pitanje: *Možete li nam iz perspektive današnje hrvatske mladeži dati sažet sud o pokretu mladeži iz razdoblja 1967.-1971.?*

Odgovor: Protagonizam generacija koje tek stupaju u hrvatski javni život i bivaju njegovim aktivnim participantima svakako jest zamjetan. Međutim, za razliku od razdoblja hrvatskog proljeća gdje je glas takvog naraštaja bio u pravom smislu politički relevantan i koji je u velikoj mjeri tadašnji politički život i odredio, politička učinkovitost današnjeg, kvantitativno manje javno nazočnog, novog političkog pokoljenja generalno promatrano predstavlja činjenicu drugog reda. Temeljni razlog za stanje kakvo danas imamo isključiva je posljedica, prije svega, nepravovremenog institucionalnog organiziranja sveučilišne i ine mladeži. Ne slažem se s tezom da je ovakva situacija uzrokovana nekom inercijom svijesti mladog čovjeka koju je proizveo srbokomunistički totalitarizam. Naime i "proljećarska" generacija bila je proizvod istog takvog retrogradnog sustava.

Razdoblje hrvatskog proljeća kao i proces liberalizacije hrvatskog političkog prostora u svom su središnjem političkom djelovanju podudarni. Naime i jedno i drugo razdoblje nosilo je sa sobom afirmaciju geniusa patriae — duha domovine — ističući pri tom historijski državno-pravni kontinuitet Hrvatske kao okosnicu i imperativ hrvatske političke prakse. Najznačajnija kvalitativna razlika između ova dva perioda sastoji se u činjenici da je nasuprot današnjim višestranačkim radikalnim povicima za hrvatskim državnim osamostaljenjem, hrvatsko proljeće kao narodni bunt monističke komunističke Hrvatske postavilo zahtjev za redefinicijom odnosa u Jugoslaviji u smislu decentralizacije savezne države, što je de iure i de facto značilo daljnje respektiranje jugoslavenskog državnog okvira.

Različitosti u stavu prema Jugoslaviji i rješavanju pitanja nacionalne i državne emancipacije u prvom su redu posljedica globalne konstelacije političkih snaga. U okolnostima hladnog rata, kulminacije svjetskog komunizma, Titovog autoriteta, fiktivnog blagostanja, jači dezintegracioni i demokratski centri nisu se mogli razviti, a samim time niti opstanak Jugoslavije nije mogao postati upitan. Hrvatsko proljeće u takvim je uvjetima, u takvom zbiru odnosa, dalo svoj maksimum.

Pitanje: *Smatrate li uputnim da Hrvatska, kad istupi iz Jugoslavije, što prije zatraži pristup u Europsku zajednicu ili da prvo uredi svoj politički sustav i gospodarsko-socijalne odnose i tek onda pokuša ući u EEZ?*

Odgovor: Premda bi pitanje bilo uputnije postaviti nekom uvaženom privredniku i ekonomistu, pokušat ću ipak u granicama svojih skromnih kompetencija na njega valjano odgovoriti.

Ove dvije dane mogućnosti ne mogu se promatrati odvojeno — one jedna drugu ne isključuju. Baš naprotiv, i jedna i druga rezultat su međusobnih interakcija i esencijalnih gospodarstveno-političkih prožimanja. Jer, temeljni preduvjet za pristupanje Europskoj zajednici upravo jest izgrađen demokratski politički sustav i relativna stabilnost tržišnih gospodarskih i socijalnih odnosa, a sami ti preduvjeti determinirani su, u prvom redu, kvalitetom, sadržaj-

nošću i gospodarstvenom produktivnošću međusobnih suodnošaja i kontakata Europske zajednice i Republike Hrvatske.

Momentalni bi se ulazak Hrvatske u Europsku zajednicu, pod pretpostavkom da bi tako nešto bilo moguće, i uz presumpciju nedovoljno riješenih gospodarskih i političkih prilika, mogao generalno komparirati sa situacijom kada npr. srednjovjekovna žena stupa u bračnu zajednicu ne unoseći pri tom miraz (ili je on zanemariv) i samim tim postaje faktično podložnija, za materijalnu komponentu prije svega zainteresiranom surovom srednjovjekovnom muškarcu, koji takvu ženu i bit njenog bračnog statusa praktično svodi na stanovit oblik kućnog služništva.

Politički konfuzna i privredno invalidna Hrvatska nedovoljno pripremljenim pristupom Europskoj zajednici najozbiljnije bi riskirala da postane jednostavan zalogaj različitih eksploatatorskih i neokolonijalističkih faktora.

Ulazeći u Europsku zajednicu isključivo kao civilizirani prosjak, Hrvatska bi, u vrlo kratkom roku, ostvarila odnos gospodarske pa prema tome i političke inferiornosti i zavisnosti.

Političkoj pak i gospodarski uređenoj Hrvatskoj, koja bi sad statusno nastupala kao jednak s jednakima (ipak uvjetno govoreći jer ekonomska retardiranost zahtijeva vremenski podulju i u svim aspektima kompleksnu terapiju), pitanje integriranja sa Europskom zajednicom nameće se kao imperativ prvog reda, *conditio sine qua non* njenog daljnjeg historijskog opstanka.

Pitanje: *Ocrtajte nam svoju viziju buduće hrvatske države.*

Odgovor: Još uvijek dvojim da li bi buduća međunarodno priznata i nezavisna hrvatska država trebala obuhvaćati čitav hrvatski povijesni i etnički teritorij (pretpostavljajući svakako da je takvo što uopće i ostvarivo) ili bi ona trebala biti konstituirana u granicama današnje Republike Hrvatske. Projekt prostorno potpuno cjelovite hrvatske države nužno podrazumijeva federativno državno uređenje, preciznije, dvije federalne jedinice: Republiku Hrvatsku i Republiku Bosnu i Hercegovinu. Federalna državna

zajednica Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine realna je mogućnost i možemo pretpostaviti da bi osnivanje takve zajednice pozdravio najveći dio građanstva BiH (uglavnom muslimanski i katolički živalj). Jedini za Hrvatsku prihvatljiv naziv takve državne tvorbe bio bi Savezna Republika Hrvatska. Međutim veliko je pitanje da li bi na takav naziv pristali bosanski muslimani. Kao ilustraciju navodim izjavu g. Šemse Tankovića, predsjednika Stranke demokratske akcije za Hrvatsku, koji je informalno kazao da bi Muslimani po svemu sudeći i pristali na stvaranje federacije s Hrvatskom, ali najvjerovatnije ne i na gore spomenuti naziv te države. Unatoč svim pozitivnim posljedicama koje bi za Hrvatsku proizišle iz hrvatsko-bosanske federacije, dužan sam uopćeno svratiti pozornost i na negativne aspekte čitave postavke. Naime, konstituiranjem Savezne Države Hrvatske, nacionalni sastav bio bi za Hrvatsku potencijalno vrlo nepovoljan. Hrvatska bi pod svoje okrilje dobila veoma veliku srpsku dijasporu od oko 2 milijuna Srba i tzv. Jugoslavena, koja bi (bar u prvo vrijeme) s obzirom na veliku vjerojatnost njene petokolonaške orijentacije predstavljala latentan i premanentan faktor destabilizacije. Interakcija različitih naroda, kultura i civilizacija, gotovo pedesetpostotan broj stanovništva drukčijeg kulturnog i civilizacijskog kruga (bizantskog i islamskog) nego je to hrvatski, učinila bi od Savezne Republike Hrvatske svojevrsnu malu Jugoslaviju, tvorevinu koja bi najmanje petnaestak godina bila gospodarski nestabilna radi takvog vanjskog i unutrašnjeg imagea.

Međutim, bez obzira na sve loše strane koje izviru iz koncepta Savezne Države Hrvatske, osobno moram priznati da intimno oduvijek zagovaram takav pristup rješavanju hrvatskog državnog pitanja.

Mislav Stipić i Renato Ivanuš:

Pogledi na hrvatsku sadašnjost i budućnost

U želji da zbližimo mlade Hrvate rođene u emigraciji s njihovim vršnjacima u Domovini zamolili smo nekoliko mladih intelektualaca okupljenih oko zagrebačkog časopisa Hrvatski Rubikon *da nam odgovore na neka pitanja.*

Kao prvi su odgovorili Mislav Stipić i Renato Ivanuš. O njima nam piše naš zajednički prijatelj, urednik Hrvatskog Rubikona Hrvoje Vojković:

"Mislav Stipić (20 godina) i Renato Ivanuš (22 godine) pripadaju mojoj generaciji i osobe su širokóg duhovnog obzorja, vrsni studenti (Stipić je student prava, a Ivanuš fakulteta političkih znanosti), praktični državotvorci i djelatni borci za afirmaciju hrvatske osloboditeljske misli. Po svom užem političkom uvjerenju Renato Ivanuš pobornik je socijaldemokracije, dok je Mislavu Stipiću najbliža demokršćanska ideja. I jedan i drugi za sada su javnosti relativno slabo poznati. Međutim neosporna je činjenica da predstavljaju značajan i trajan zalog za budućnost Hrvatske. Obadvojica su članovi Hrvatskog akademskog saveza (kojeg sam ja koordinator), a Stipić je uz mene jedan od utemeljitelja Hrvatske državotvorne mladeži (organizacije u osnivanju)." (Iz pisma s nadnevkom 2. prosinca 1990.)

☆

Pitanje: *Možete li usporediti pokret mladeži iz razdoblja tzv. hrvatskog proljeća s novim buđenjem borbenog hrvatstva koje se je očitovalo u razdoblju prije saborskih izbora 1990. Opišite nam razvitak toga buđenja i smjer prema kojemu ide.*

Mislav Stipić: Za razliku od prošle godine, hrvatsko proljeće 1971. nastalo je u posve drugačijem europskom ozračju. Tada se, nakon sloma praškog proljeća 1968., hrvatski narod jedini u svijetu usudio suprotstaviti velikodržavnoj ideji komunističkih hegemona. Na ovim našim prostorima to je bilo dodatno otežano zbog velikosrpskog hegemonizma i jugounitarizma, koji je osjećao da ima iza sebe Brežnjeva i ruski, komunistički imperij. Upotrijebivši Tita, kojemu je vlast bila važnija od njegove pripadnosti hrvatskom narodu, i jugoslavensku vojsku velikosrpske i jugounitarističke snage uspjele su koncem 1971. ugušiti nacionalni pokret Hrvata. No, prošla godina odstranila je i posljednje bojazni hrvatskog naroda da bi se mogle ponoviti represije kakve su se primjenjivale 1972. godine.

Zapravo, sve je počelo prije tri godine kad je došao na vlast u Srbiji Slobodan Milošević koji je učinio nešto za što bismo mu mi Hrvati trebali biti zahvalni. Razbio je, naime, kod velikog dijela Hrvata iluziju da bi ikada mogli živjeti u miru, kao Hrvati, u Jugoslaviji. Svojim pripajanjem Kosova i Vojvodine Srbiji, pučem u Crnoj Gori i pokušajem prodora na zapad, preko Drine, uvelike je radikalizirao Hrvate. Tada se je taj sukob mogao javno očitovati jedino na sjednicama Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, gdje su se hrvatski, a još više slovenski predstavnici, oprezno ali ipak uspješno opirali velikosrpstvu i jugoslavenskom unitarizmu, što je pokušao nametnuti Milošević.

Nakon tih pokušaja velikosrpskih snaga i ovoga otpora hrvatskih i slovenskih predstavnika u Centralnom komitetu dolazi do veoma značajne pojave koja je nagovijestila kasnije događaje. Na nogometnim utakmicama, pored navijača i nogometnih kibica, počeo se je okupljati i značajan dio mladih Hrvata, nacionalno svjesnih i po onodobnim mjerilima veoma radikalnih. Pokušavali su iskoristiti mogućnost masovne promidžbe na stadionima, da bi politički utjecali na većinu tada još apolitičnih navijača i time kod njih probudili političku svijest. Desilo se je čak i to da se uoči velikog sukoba u CK SKJ, prigodom utakmice u Splitu između Hajduka i Crvene zvezde u jesen 1988. masovno skandiralo Stipi Šuvaru, omražcnom komunističkom političaru, koji je baš tu mladež upropastio svojom reformom školstva. Ali, jer je on tada bio predsjednik CK SKJ, skandiranje njemu kao Hrvatu značilo je hrvatsku protivnost velikosrpstvu Slobodana Miloševića.

Otada polako dolazi do političke radikalizacije mladeži. Politički obračuni, koji korak po korak dovode do buđenja

višestranačja, odvijaju se skoro isključivo kroz sukobe mladih Hrvata i Srba na nogometnim igralištima, zakamufliranih klubaškim podjelama.

Stupa na scenu masovno nošenje hrvatskih zastava, koje doduše imaju crvenu zvijezdu umjesto hrvatskoga grba (što je tada bilo nedopustivo). Ali makar i sa crvenom zvijezdom hrvatska narodna zastava dovela je do političkog buđenja hrvatskog naroda. Unatoč crvenoj zvijezdi hrvatska je mladež bila zlostavljana kad je manifestirala s tim zastavama. Posebno značenje imalo je isticanje hrvatskih zastava usred Beograda na tzv. jugoderbijima, gdje smo mi, mladi Hrvati, dolazili svi zajedno bez obzira koji je hrvatski klub igrao, kako bismo složno u samom središtu srpskog komunizma i jugoslavenskog unitarizma jasno iskazali svoj prezir prema njihovoj Jugoslaviji. U proljeće 1989. i ja sam bio uhićen u srpskoj prijestolnici radi nošenja hrvatskog barjaka i klicanja sadašnjem predsjedniku Republike Hrvatske a tada još progonjenom hrvatskom disidentu, dr. Franji Tuđmanu.

Ovakav razvitak događaja jasno je pokazao u kojemu će smjeru krenuti radikalna hrvatska misao. Došlo je do velikog zanimanja hrvatske mladeži za suvremenu hrvatsku povijest, a napose za razdoblje Nezavisne Države Hrvatske, što se kod manjeg dijela hrvatskog naroda očitovalo u nekritičkom pristajanju uz NDH i Ustaški pokret iz prkosa protiv polstoljetnog velikosrpskog i komunističkog progona svih izražaja hrvatske narodne svijesti. No mislim da ćemo se živeći u slobodi vremenom složiti u bitnim pitanjima iz toga razdoblja hrvatske povijesti, čime ćemo uvažiti Deseti travnja kao simbol uspostave hrvatske države i istodobno zauzeti kritički stav prema režimu koji je tada bio uspostavljen ali nije bio na visini toga vremena. Takav naš stav bio bi ispravan u pogledu jedinstva hrvatskoga naroda i hrvatske državne nezavisnosti te bi okrenuo naše lice prema budućnosti, prema Europi XXI. stoljeća, prema kojoj moramo kročiti kao tisućugodišnji narod, suveren, složan i samosvjestan, opredijeljen za europeizaciju u kulturnom, gospodarskom, znanstvenom i svakom drugom pogledu.

Pitanje: *Možete li nam iznijeti svoje poglede na školstvo i na razvitak kulture u novom političkom stanju u kojemu se nalazi Hrvatska?*

Mislav Stipić: Drago mi je što ste mi postavili to pitanje. Školstvo i kultura spadaju u najbitnija područja svakoga naroda. Uspostavljanjem Republike Hrvatske 30. svibnje 1990. s težnjom potpune državne nezavisnosti stvorene su pretpostavke za ustrojavanje školskog sustava koji bi bio najsnažnija poluga u novom razvitku Hrvatske kao moderne europske države. Ispravnim odgojem i naobrazbom novih hrvatskih naraštaja stvorili bi se uvjeti da naša domovina uđe u red duhovno, kulturno i gospodarski najrazvijenijih zemalja svijeta. Vjerske zajednice imaju veliku ulogu u ostvarenju toga cilja. Zalažem se za što širu mogućnost otvaranja različitih privatnih škola kao i škola koje bi osnivale vjerske zajednice, pogotovo Katolička crkva, po uzoru na širokobriješku gimnaziju.

Najznačajniji kulturni događaj prošle godine je svakako obnova Matice hrvatske (koje sam i ja član), što će imati veliku ulogu u obnovi i razvitku hrvatske kulture. Za to je potrebno stvoriti razgranatu mrežu odbora Matice hrvatske, koja mora biti prisutna u svakom gradu, u svakom selu, svagdje gdje žive Hrvati, kako bi mogla pojačati svoju djelatnost, tako da ne prođe ni jedan tjedan bez nekog kulturnog događaja. Ovu svoju djelatnost trebala bi razvijati u suradnji s Društvom hrvatskih književnika, JAZU te Sveučilištem. Posebno bih naglasio značenje obnovljene Matice hrvatskih iseljenika te Ministarstva za iseljeništvo, kojima se nalaze na čelu bivši emigranti. Njihov je glavni zadatak skrb za Hrvate širom svijeta i rad na olakšavanju njihova povratka u Hrvatsku, čemu bi najviše pripomoglo stvaranje povoljnih gospodarskih uvjeta za cjelokupni, opći razvitak Domovine.

Iskoristio bih ovu prigodu da uputim poruku svim čitateljima "Republike Hrvatske" u iseljeništvu. Prošla su vremena za mahanje zastavama i pjevanje rodoljubnih pjesama. Sada trebamo obrazovanih, iskusnih stručnjaka na svim područjima života, koji bi svojim znanjem i iskustvom pomogli svojoj Domovini da se što brže i bezbolnije vrati na ono mjesto koje joj pripada u krugu kulturnih i razvijenih zemalja. Mi vas zovemo da se vratite, jer vaše je mjesto ovdje. Vi ste prije svega i iznad svega Hrvati.

Pitanje: *Postoje li nekakvi specifični pogledi u hrvat-*

skoj mladeži savezno sa socijalnim pitanjem? Vjerujete li u mogućnost da bi Hrvatska riješila u dogledno vrijeme tehnički zaostatak svoje privrede i uspjela povisiti zarade i životni standard radništva? Koji je preduvjet za izgradnju suvremenog, socijalno pravednog društva u Hrvatskoj.

Renato Ivanuš: Hrvatska mladež je vrlo pozitivno reagirala na buđenje naše nacionalne svijesti i bila je jedna od bitnih nosilaca borbe za demokraciju i dokidanje crvenog apsolutizma. Ali iz osobnih razgovora s mladim ljudima moram zaključiti da u njihovom djelovanju gotovo ne postoji socijalna komponenta kad misle o budućim odnosima u samostalnoj i suverenoj Hrvatskoj.

Mislim da bismo mogli podijeliti mladež, s obzirom na njihov odnos prema socijalnim problemima, u tri osnovne skupine. Prvu čine mladi radnici koji drže da vlada zna što radi i da će vlada na najbolji mogući način debirokratizirati proizvodne odnose i stvoriti pravovaljane pretpostavke za razvitak općeg gospodarskog sustava. Ovakva nezainteresiranost za probleme svog vlastitog radničkog sloja nestaje samo onda kada su ugrožena njihova radna mjesta, ali ni tada ne sagledavaju problem u cjelini nego samo jadikuju nad stanjem u kojemu se nalaze. Druga skupina obuhvaća mladež koja ide na fakultete i druge visokoškolske ustanove. Oni uglavnom računaju da im treba još nekoliko godina da završe svoje školovanje i da će se do tada srediti opća situacija u Hrvatskoj. Čudna je nezainteresiranost tih budućih hrvatskih intelektualaca i stručnjaka za postojeću socijalnu problematiku. Sveučilištarci su također vrlo apolitični, što dokazuju i netom završeni izbori za Skupštinu zagrebačkog sveučilišta. I na kraju je treća skupina koja okuplja mladež koja se zanima za socijalne kao i za sve druge hrvatske probleme. Ona je relativno malobrojna i ne sastoji se samo od sveučilištaraca nego i od drugih koji se brinu za opći hrvatski boljitak.

Nedostatak zanimanja za socijalne probleme nije samo dvojbena odlika mladeži nego i starijih hrvatskih državljana. Tome se ne trebamo previše čuditi, jer je logično da se prvo moraju ispoljiti nacionalni a tek kasnije socijalni osjećaji.

Uspostavljanje socijalne države mora imati svoje zasade u budućem hrvatskom ustavu. Stoga treba pozitivno ocijeniti sva nastojanja raznih političkih čimbenika da se to i učini.

O novim proizvodnim odnosima u hrvatskoj privredi moći će se ozbiljno govoriti tek kada se budu ispunili određeni preduvjeti. Prvi je preduvjet oslobođenje hrvatske privrede od samoupravljanja, socijalističke privrede i jugoslavenske skrbi. Poslije toga treba potpuno denacionalizirati i reprivatizirati tzv. društvenu imovinu, otvoriti hrvatski gospodarski prostor prema Europi i svijetu i započeti s oživljavanjem hrvatske privrede. Ovi potezi zahtijevaju svehrvatsko jedinstvo i stranaka i hrvatskih državljana. Dok god postoje uskostranački ciljevi i međustranačka podmetanja, samo se otvara prostor za djelovanje antibirokratskih snaga. Dakle, kada budemo to ostvarili, moći ćemo razmotriti sudjelovanje radništva u ostvarivanju prava iz radnog odnosa i cijelu lepezu socijalnih aspekata koji će dovesti Hrvatsku na razinu zemalja Europske zajednice i ostalih razvijenih država.

Ako bismo samo površno razmotrili problem naše radne snage, odgovorili bismo da je rješenje u slobodnom tržištu radne snage. Ali ovaj problem nije ni izblizu tako jednostavan. Ne smijemo zaboraviti da su prvo državno upravljanje privredom a kasnije samoupravljanje do kraja uništili poduzetnost, kreativnost i ine odlike radne snage. Nećemo se suočiti samo s problemom mladih radnika nego i onih koji bi na svojim ramenima trebali nositi najveći dio oporavka naše privrede. To su radnici u naponu životne snage, koji su odgojeni na zasadama "samoupravne i socijalističke svijesti". Najbitniji elemenat u razvitku naše radne snage jest sustavno prevladavanje navika i poroka koje je samoupravno društvo ostavilo u nasljedstvo slobodnoj Hrvatskoj. Samoupravljanje je uspjelo u ljudima izvrnuti ljestvicu vrijednosti. U tom nakaradnom uređenju glavna radnička uzrečica je bila: "Nitko me ne može toliko malo platiti, koliko malo ja mogu raditi!" Vjerujem da ovakav životni motto ne postoji nigdje u svijetu, a kod nas su se milijuni ljudi ravnali prema tom načelu. Društvena imovina koja nije bila ničija omogućila je lo-

povluke na svim stupnjevima, od proizvodnih radnika do direktora.

Godine 1976. našao je jugoslavenski vrh odgovor za rješavanje radnih odnosa u donošenju Zakona o udruženom radu (ZUR), koji je ustoličio samoupravne budalaštine u tadašnji gospodarski sustav. ZUR je osim organizacijskih oblika (OUR-a, OOUR-a, RO, SOUR-a, RZ...) omogućio i maksimalnu zaštitu neradnika. Radnički sindikati postali su produžena ruka trgovinskih poduzeća i putem njih radnici su mogli nabaviti zimnicu, ali nisu mogli dobiti odgovarajuću zaštitu. Zato su neradnici osim kod redovnih sudova mogli svoja prava tražiti i na različitim komisijama unutar poduzeća putem društvenog pravobranioca samoupravljanja i sudova udruženog rada. S druge strane to su morali ispaštati savjesni radnici koji nisu mogli šutke gledati krađe, nerad i despotizam komunističkih direktora. Čim bi takvi radnici progovorili, nalijepili su im razne antidržavne etikete i dobivali su otkaze.

I sada na tom temelju i s takovm radnom svješću treba stvoriti suvremenu, svjetski vrijednu radnu snagu. Stoga mislim da slobodno tržište radne snage nije dovoljno da bi ispravilo naslijeđe prošlosti. Na mladež treba djelovati kroz školski sustav. Od osnovnih preko srednjih škola pa do fakulteta treba uvesti različite odgojno-obrazovne tečajeve na kojim bi se mladima razjasnilo zašto dobar radnik na Zapadu može dobro živjeti i ukazivalo na osnovne pogreške u današnjem privrednom sustavu Hrvatske.

Kreativnost je druga komponenta koju treba razviti. Moramo izbjegavati dosadašnje zahtjeve u obrazovnom sustavu, gdje je cjelina bila osnovni cilj. Unutar nje gubili su se posebno nadareni pojedinci koji su kasnije postizavali svjetski vrijedne znanstvene i proizvodne rezultate izvan domovine. Kod svakog mladog čovjeka treba poticati razvitak njegove najbolje komponente. To je jedini način da izgradimo prvorazredne radnike i isto tako prvorazredne inženjere i znanstvenike. Kad se ispuni ovaj uvjet, slobodno tržište radne snage moći će odigrati svoju ulogu u unapređivanju proizvodnje.

Pitanje: *Opišite viziju buduće samostalne, pravedne i slobodne Hrvatske, koja Vas vodi u Vašem političkom radu.*

Renato Ivanuš: U provođenju zamisli o samostalnoj Hrvatskoj treba izbjeći svaku brzopletost i improvizaciju. To dokazuje primjer Slovenije, čiji odlazak iz Jugoslavije sliči rally vožnji: često se vozi najvećom brzinom, ali nakon toga slijede nepredviđena i oštra kočenja. Osnovne zasade naše samostalnosti nalaze se u hrvatskom Ustavu i od njih treba polaziti na putu u konkretne akcije. Ne trebamo ići glavom kroz zid i odmah zahtijevati nezavisnost; moramo konfederativni oblik Jugoslavije shvatiti kao *stepenicu* prema samostalnosti.

Što se tiče samoga ustrojstva Hrvatske, ono treba počivati na demokratskim načelima razvijenoga Zapada. Pravna, socijalna država ravnopravnih državljana ne smije ostati samo mrtvo slovo Ustava. Podjela funkcija vlasti, nezavisno sudstvo i ukidanje svih socijalističko-samoupravnih ustanova (npr. društvenog vlasništva) također trebaju biti u središtu našeg djelovanja. Treba konačno ozbiljno iskoristiti prirodni potencijal Hrvatske i okrenuti se prema kvalitetnom turizmu i toliko spominjanoj pomorskoj orijentaciji. Vrlo je bitna i izgradnja hrvatske vojske neovisne od avanturizma JNA-generala. Dio te naše vojske mora biti profesionalan i potpuno depolitiziran. Ali treba pomisliti i na suradnju sa Sjevernoatlantskim paktom (NATO) i s Europskom obrambenom unijom.

Vrlo je teško ukratko izložiti viziju buduće Hrvatske, iako je moja vizija vrlo jednostavna: samostalna, nezavisna država Hrvatska. A ni put do toga cilja neće biti nimalo lagan i zahtijeva puno zalaganje svih političkih čimbenika Hrvatske i svih njenih državljana, u zemlji ali i u inozemstvu.

Dr. Hrvoje Šošić:

Hrvatska u Ujedinjenim narodima i Hrvatska državna emisiona banka

U v o d

Ovaj prikaz jedne od mojih nacionalno-političkih djelatnosti zgusnuto je usmjeren na političku dimenziju mojeg političkog javnog čina izvedenog u okvirima ustavne debate u Hrvatskoj koncem 1971. godine a s temom Hrvatske u Ujedinjenim narodima i Hrvatskom državnom emisionom bankom.

Pripremajući se za pisanje ovoga prikaza pregledao sam i analizirao mnogo toga što je onda i poslije o tome napisano. Rezultate te analize nemoguće je ovdje izvesti jer bi to zahtijevalo mnogo prostora, a to i nije svrha ovoga prikaza u kojem, zapravo, moram svjedočiti (jasno, dokumentirano) kao sudionik i izvođač akcije.

Kao znanstvenik koji se posebno bavim i problemima metodologije i znanstvene sistematizacije istraživanja i elaboriranja rezultata znanstveno-istraživačkog rada uopće, u pripremi ovog prikaza imao sam u vidu da će moje javljanje služiti i kao vrelo budućim istraživačima puta koji je prošla hrvatska inteligencija u domovini u cilju ostvarenja hrvatske državne slobode i gospodarskog suvereniteta.

U mojem nacionalno-političkom djelovanju mnogo sam puta gubio sve, stjeran konačno u totalni apartheid nepoznat u svijetu (jer Crnci su se, barem, uvijek i u vrijeme ropstva mogli družiti međusobno). Ostajala mi je uvijek samo čast kao najveća vrijednost, nešto što mi nikada nisu mogli oteti.

29.X.1971 — 29.X.1918.

Studenti su povukli odlučan potez. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu zakazali su zaključnu raspravu o promjeni ustava, tako da je ta rasprava trebala biti i završna rasprava hrvatske inteligencije. U pozivu se posebno ističe da će u raspravi sudjelovati i ondašnji hrvatski komunistički lider Miko Tripalo. Značenje tog skupa bilo je jasno svima. Uočio sam datum. Nije bilo potrebno pitati da li je datum izabran slučajno. Jednostavno se *znalo* da tako nešto nije moglo biti slučajno. Ondašnji *unutrašnji* politički život po svom intenzitetu bio je odgovor na rast terora i neslobode. Kasnije mi je bilo važno uvjeriti se u to. Pokazalo se da su studenti bili na razini potreba Hrvatske. Datum nisu izabrali slučajno. Upozoravao je da se treba podsjetiti 29.X.1918. i učiniti sve da se stigne do onoga što je onda propušteno.

Hrvatska je u tim danima gorila od nacionalnog zanosa i želje za ostvarenjem hrvatske slobode. Vlast je shvatila da se 29.X. nešto mora dogoditi. I zato Miko Tripalo nije došao. Razočaranje studenata je bilo ogromno. Miko Tripalo je u tim trenucima već bio simbol, lider koji je trebao pretvoriti studentske želje u stvarnost.

Studenti su do tada imali više nade u Tripala no što je bilo realno. No, njegovi istupi bili su dobra podloga za vjerovanje da ih u kritičnom trenutku neće ostaviti i da će biti na njihovoj strani. Kao što ih nismo nikada ostavili mi nekomunisti, hrvatski nacionalisti.

Predosjećao sam da će me taj 29.X. doći glave. Imao sam iza sebe i "Čiste račune" i "Istinu o hrvatskom gospodarstvu" i "Hrvatski tjednik" i "Hrvatski Suez". S Tripalom ili bez njega (i tu sam mogućnost već predvidio) izbor mi je bio prilično jasan. Morao sam, kako kažu komunisti, odlučno eskalirati.

Pripreme

Za prijedlog za Hrvatsku u Ujedinjenim narodima imao sam podlogu u ondašnjim neposrednim događanjima. Programi UN za Južni, Srednji i Gornji Jadran, Program Sava, tendirali su dezintegraciji a ne integraciji Hrvatske. Nika-

kvog spoja i veze među njima, a trebali su voditi homogenizaciji Hrvatske i hrvatskoga naroda.

Znao sam da u tom momentu Hrvatska treba poklik koji će biti pretvoren u metaforu zahtjeva za hrvatskom državom. Mi koji smo robijali s kardinalom Stepincem znali smo što je značilo njegovo opredjeljenje za samo dva zahtjeva: odbacivanje komunizma i hrvatska država. Živjelo je to u hrvatskom narodu i kao metafora "Stepinčeva Crkva". A nije se zaboravljalo da je tu odluku donijelo hrvatsko katoličko vrhovništvo u kojem su bili i biskupi sarajevski, banjalučki i srijemski. Mi koji smo živjeli hrvatsku političku opoziciju nismo imali što razgovarati niti o hrvatskoj državi, niti o hrvatskom jeziku, niti o hrvatskoj slobodi. Niti o našem vjerskom opredjeljenju, niti o hrvatskoj političkoj emigraciji, niti o hrvatskom iseljeništvu. *Živjeli* smo te rane *raspete Hrvatske*.

(U riječ sam, stjecajem povijesnih okolnosti i Božjom voljom pretvorio "ne" komunizmu, "ne" socijalizmu, "ne" socijaldemokraciji, "ne" centralizmu, uz stisak ruke Franji Tuđmanu prilikom stvaranja Hrvatskog demokratskog bloka, da bi ih koristili kao izborne parole s prethodnim, prešutnim prihvaćanjem *prvog* izbornog poklika o kojem se nema što razgovarati: hrvatska država, dva desetljeća poslije.

Javno ispoljeno hrvatsko nacionalno gibanje (nije to bio za nas hrvatske nacionaliste, a to znači i za većinu hrvatskog naroda, koji je od početka odbijao komunizam, niti "masovni pokret" ("maspok") niti je to bilo "hrvatsko proljeće" [1]) s vrhuncem 1971. godine. Bilo je samo javna manifestacija gibanja u unutrašnjosti hrvatskog nacionalnog bića, koje komunizam nije nikada mogao zaustaviti. Ono je trajalo bez prestanka hranjeno nadom, u kontinuitetu na koji me podsjeća pjesma koju su u malom slavonskom selu jedne vedre noći pjevali, uljuljavši se u prijelazu u hrvatsko javno nacionalno gibanje, ondašnji komunistički podministri:

Na brigu kuća mala
Na njoj su prozora pet
A u njoj gladna raja
Čeka na preokret.

Spojeno je tu bilo hrvatsko more preko Zagreba sa Slavonijom. Cjelokupno poslijeratno hrvatsko nacionalno gibanje bilo je usmjereno samo prema jednom jedinom cilju: preokret. Svaki dah, svaka riječ, svaki pokret, svaki čin bio je uvijek i samo usmjeren na preokret.

Početkom ljeta J. Broz "ljut" prijeti u Zagrebu zbog hrvatskog nacionalizma. Savka i Tripalo pomiču se koliko je potrebno da se zasiječe u živo hrvatsko meso: dr. Šime Đodan i dr. Marko Veselica otpiljeni su. Predsjednik Sabora najavljuje da ima dokaze da su špijuni. Brežnjev prijeti Brozu zbog knjige Šime Đodana, kojoj sam bio recenzent. Uredništvu "Hrvatskog tjednika" dva puta je zaprijećeno da će biti hapšeno. Čini se da bi nešto sunca mogao donijeti predsjednik Nixon, koji na završnici posjeta kliče: "Živjela Hrvatska". No, ipak, zna se. Stigla je vruća jesen, koju je najavio studentski prorektor Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, Ivan Zvonimir Čičak. 29.X. je u njenom središtu. Sam datum potiče nove nade, iako smo svjesni jezive zbilje u kojoj je sve protiv nas, sve protiv Hrvatske. U Beogradu stalni odnos 5:1 protiv Hrvatske.

Ali, cilj je preokret. Ne ponavlja se i ne govori. U dubini je hrvatskog nacionalnog bića, njemu se teži. Neumoljivo pritišće i vodi u akciju. Izmjena ustava prevelik je izazov, iako znamo da ćemo opet biti prevareni. No, uvijek ostaje ono: a što ako...? I zato se mora djelovati kao da će očekivano biti sutra. Dakle: vruća hrvatska jesen, promjena ustava, 29.X., studenti, Tripalo. I previše da ostanem po strani. Vrijeme je da izvadim i UN iz rezerve. U vremenu do rasprave slažem kombinacije. Na ulici, u tramvaju, kupaonici, za ručkom.

Ovaj puta za moju su namjeru znale samo tri osobe

[1] Politička ocjena i procjena kako termina "Hrvatsko proljeće" tako i njega kao fenomena (u zemlji i u inozemstvu posebno) teška je neobrađena, izvanredno značajna hrvatska politička tema. Naročito ako se polazi od teze da su hrvatskoj političkoj opoziciji stvarno pripadali samo oni što su bili za 1) odbacivanje komunizma i 2) za Hrvatsku Državu. Problem sam tek, vrlo uzdržano, otvorio u mojoj knjizi "Hrvatska politička opozicija — Od Stepinca i Šubašića do Kuharića i Tuđmana", Zagreb, 1990., st. 10.

(ja, ja i treći put ja). Budući da je sve završilo robijom, mnogo je puta prepričavano kako je to sve bilo toga dana. I tko me je mogao "spasiti" da je znao. Bio mi je to kasnije dokaz da je bilo dobro da ih je znalo samo "troje".

Hrvatska u Ujedinjenim narodima

Prijedlog je dan tisućama studenata koji su satima slušali govornike. Znao sam da će to biti tako i da ću morati doći i sa odgovarajućim predtekstom. Bila su to pitanja koja su i danas na dnevnom redu, neka već u rješavanju, neka i uspješno riješena: Jelen (naziv lovno-šumskog gospodarstva), metafora za hrvatsku Baranju i hrvatske šume, hrvatsko prirodno nacionalno bogatstvo, Hrvatska zračna flota i JAT, metafore oslobođenja hrvatskog neba i polijetanja u slobodni svijet, Crvena zastava (Kragujevac), metafora sputanosti hrvatskog naroda prijetnjama topom, metkom i puškom, do poniženja da se narod koji je jedan od najstarijih naroda u Europi, mora voziti u "Fići" (kokošinjcu od automobila), a domaći izdajnici na vlasti istjeruju iz Zagreba predstavnike General Motorsa, što nude posljednje domete automobilske i visoke svjetske tehnologije.

Gažena hrvatska studentska mladež trebala je samo riječ za erupciju svega zapretanog u njoj. Trebala joj je istina i svjetlo za novi tračak nade. Tu sam joj riječ dao u pravom trenutku i na pravom mjestu, mjestu na kojem je ostavljena umjesto da bude poduprta: *Hrvatska u Ujedinjenim narodima,* kao metafora ostvarenja hrvatske državnosti, učvršćena uzvikom o hrvatskoj narodnoj banci kao metafori kidanja lanaca neslobode da bi se krenulo u Washington s hrvatskim guvernerom po pare, pare koje čekaju Hrvatsku, hrvatske pare.

Eksplozija koju su izazvale riječi izrađene na valovima metafora popraćena je dizanjem iz središnjeg reda dvorane beogradskih novinara, najavljivala je buru. (Tijekom procesa, kao argument o razornosti mojeg kontrarevolucionarnog čina, tvrdilo se da je pljesak trajao 10 minuta. Da li je bilo stvarno toliko ili je stvarno trajanje multiplicirano u falsificiranim magnetofonskim vrpcama, teško da ćemo ikada saznati jer su sve vrpce bile predmet kasnijih policijskih obradba.)

Tražilo se je od mene da objasnim razloge za moj prijedlog, koji je stvarno izazvao buru. Nije bio slučajan i nije slučajno došlo do njega. Sve izvedeno nije naknadna konstrukcija. Postoje dokazi u sjećanjima, a i u onome što je ostalo u falsificiranim policijskim vrpcama. Hrvatska u Ujedinjenim narodima i hrvatski novci metafore su i znakovi težnje hrvatskog naroda za preokretom. Sve opisano i moglo se je dogoditi jedino kako se je dogodilo zbog te težnje. Radilo se o političkom činu u kojem su se riječi gubile u erupciji zapretanih emocija.

"Hrvatske devize" dizale su tisuće mladih na noge kao metafora hrvatske slobode i hrvatske samostalnosti, oslobođenje od gospodarske okupacije i kolonizatorskog izrabljivanja. Budila se hrvatska nacionalna svijest mladih Hrvata. Ona je bila oružje kojim se i onda mogla izboriti hrvatska sloboda. Možda čak i lakše no danas. Ako ništa drugo, mogao se je izboriti bar dio hrvatske slobode. Danima premlaćivani (pa i ubijani) Hrvati na Jelačić placu u prosincu 1971. godine dokaz su tome. A i činjenica da su studentski vođe uhapšeni tek onda kada su hrvatski partijski lideri, ne najavili, već položili ostavke.

Hrvatska emisijska banka

Teza o policentričnoj emisiji novca lansirana je eksplicitno u "Čistim računima" [2] a potencirana osobito u *Kritici* već u naslovu "Emisija novca — funkcija i pravo republika" [3], ali do njene prave politizacije dolazi kada je ubacujem u kontekst Hrvatske u Ujedinjenim narodima. I tada se težište baca na njezin produkt: hrvatski novac (hrvatske novčanice posebno su pitanje još uvijek na dnevnom redu,

[2] Dr. Hrvoje Šošić, Za čiste račune, Zagreb, Matica Hrvatska, 1970.
[3] Dr. Hrvoje Šošić: Emisija novca — funkcija i pravo republika, časopis **Kritika**, Zagreb, br. 17. ožujak, travanj, 1971.

uglavnom kao tabu tema kada se radi o stvarnoj mogućnosti njezine realizacije) [4].

Ovu sam tezu dokazivao i pred Krivičnim vijećem Okružnog suda u Zagrebu 1972. godine kada je prijedlog za Hrvatsku državnu banku i emisiju novca tretiran kao kontrarevolucionarni čin. Mutno sam oslobođen od optužbe za emisiju novca, jer da emisija i izdavanje novca nisu isto, ali je to sve ušlo u ukupnu optužbu i osudu za neprijateljsku propagandu.

Predestinirani predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman i predestinirani predsjednik hrvatske vlade Stipe Mesić, neposredno nakon izbora 1990. optuživani su u tisku da će zauzimanjem za hrvatski novac izazvati građanski rat. Ne slučajno. Jer novac je gotovo prvo pitanje u 72 godine postojanja Jugoslavije.

Hrvatska je prije dobila svoju hrvatsku policiju s hrvatskim grbovima, a prije će i dobiti svoju vojsku kao nacionalnu gardu, no što će doći do svoje emisijske banke. Tražiti svoje vlastite novce, svoje hrvatske novce, nije slučajno jedan od najvećih zločina. Izboriti svoju emisijsku banku i svoj novac značilo je približiti se i hrvatskoj gospodarskoj slobodi. Nepostojanje hrvatske državne emisijske banke najveća je opasnost za već ishođeni stupanj hrvatske slobode. Jugoslavenska vlada Ante Markovića je najtvrđa kada se radi o emisijskoj banci i novcu. Uz vojsku emisijska banka najjače je okupatorsko oružje. U tome je bit nacionalno-političke dimenzije problema hrvatskog novca i hrvatske državne emisijske banke. Zato se to pitanje, iako eminentno gospodarsko pitanje, u hrvatskom slučaju pretvara u prvorazredno političko-nacionalno pitanje. Pitanje koje se tiče svakog Hrvata. Pitanje o kojem ovisi budućnost Hrvatske.

[4] Dr Hrvoje Šošić, Ekonomska bit hrvatskog monetarnog pitanja, (u rubrici: TABUTEME) Teb-ov Privredni vjesnik, informativno teoretski časopis, Zagreb, br. 8-1991., 11. IV. 1991.

Opće poznata je činjenica da je J. Broz divljački reagirao na moj prijedlog o Hrvatskoj u UN. Navodno je o tome imao i razgovor neugodni s predsjednikom SAD Nixonom, kod koga je u to vrijeme bio u posjetu. Iz SAD je stigao u zagrebačku zračnu luku. Prva mu je bila da traži moj "dosje, dosje". A kasnije je u više navrata izričito tražio moje hapšenje tumačeći ovaj zahtjev — o, ironije li — ondašnjim ustavom u kojemu je SR Hrvatska bila definirana kao država, moju protuustavnu djelatnost, jer sam sudjelovao u javnoj ustavnoj debati. Ovo je shvaćanje pravne države ondašnjeg diktatora koji je napadao suce što se "drže zakona kao pijan plota". Ovo je bio početak pogroma Hrvata nakon 1971. godine. Trebalo je zgaziti i baciti pod noge sve do čega je civilizacija stigla, a hrvatsku inteligenciju otjerati u civilizacijski apartheid, u vrijeme kada je apartheid osuđivan u čitavom svijetu, pa čak bio i predmet posebnih osuda Ujedinjenih naroda. Dvadesetgodišnji apartheid u Hrvatskoj nažalost još nije postao predmet dužne pažnje ni u domovini ni u iseljenoj Hrvatskoj. U napadima na mene J. Broz se je raskrinkao i sa svojim prevarama s hrvatskom državom. Barem zbog toga nisam uzaludno robijao.

Slobodan Milošević je 18.IV. 1991. priznao nešto što se moglo očekivati. Ne priznaje suverenitet republika u SFRJ, koja izvodi svoj suverenitet iz izvornog suvereniteta koji su na nju prenijele republike-države. 18.XII.1971. J. Broz davao je svoja marksističko-lenjinistička tumačenja "unutrašnjeg" suvereniteta republika. Stručnjak kakav je bio upleo se i konačno otkrio sve svoje prevare s hrvatskom državom. Rekao je: "Postavilo se pitanje, stalno je bilo na dnevnom redu — suverenitet, suverenitet, suverenitet. Ja sam neke drugove u Zagrebu pitao što vam znači taj suverenitet, kakav suverenitet. Mi imamo jedan suverenitet. To je suverenitet prema vani." I onda na istom mjestu: "Nikako ne stvarati neke države." [5] I konačno, na istom mjestu Broz

[5] Josip Broz, govor na Predsjedništvu Vijeća saveza sindikata Jugoslavije, Beograd, 18. XII. 1971., prema knjizi: Stevo Ostojić, Javni dnevnik, 1952 - 1980. Globus, Zagreb, 1981. str. 275.

izvodi: "...posvetili su svu pažnju stvaranju države ili državice, da bi ona dobila sve atribute jedne države i prema vani. U Zagrebu je bilo i toga, pa čak da se ide i u Ujedinjene nacije."

I tako od Broza do Miloševića i Markovića, koji 12. travnja 1991. u izvještaju SIV-a Saveznoj skupštini osporava Ustav koji je donio Sabor Republike Hrvatske 22.XII. 1990., osporava Hrvatskoj samostalno nastupanje u svijetu, dovodi u pitanje predsjednika Republike Hrvatske. Dosljedno slijedi Brozove marksističko-lenjinističke ideje o hrvatskom suverenitetu i hrvatskoj državi. Samo malo rafiniranije od Broza i Miloševića nastavlja prevare s hrvatskom državom.

Studenti i vojska

Moj prijedlog za Hrvatsku u Ujedinjenim narodima podupro je na jednom skupu u studentskom domu "Nina Maraković" predsjednik Saveza studenata Zagreba Dražen Budiša: "Bez obzira na osude prof. dr. Hrvoja Šošića, mi mislimo da je Hrvatskoj mjesto u Ujedinjenim nacijama." [6]

Kasnije sam saznao da me je podupro i pukovnik Đuka Srnec, osuđen na 5 godina robije. Bio je predestinirani komandant zagrebačke vojne oblasti a i hrvatske vojske. KOS mu je podvalio, kao i dva desetljeća kasnije Špegelju, prislušnim uređajima na njegovom visokom komandnom mjestu u vojsci u Zagrebu.

Ove dvije činjenice nisu onako irelevantne kako ih pokušavaju prikazati. Nije moje da ih dalje analiziram, posebno što su studenti išli i dalje: tražili su hrvatsku vojsku i organizirali štrajk. Studenti nisu kapitulirali. Zaslužili su potporu. Kao i 29.X.1971.

Inicijativa je prepuštena Dušanu Dragosavcu i Branku Mikuliću. Bila je to prilika za eliminiranje najopasnijeg protivnika na putu do yugotrona kojeg je Branko Mikulić imao u mladom Miki Tripalu. I Branko Mikulić je to izveo.

[6] Zabilježeno i u knjizi citiranoj pod 5) na str. 276.

Vojska je onda bila u rukama Broza. U njoj je utjecaj hrvatskih generala bio veći nego što se je to poslije htjelo priznati. A šansa srpskih generala da mu se suprotstave gotovo nikakva.

Dr. Savka Dabčević-Kučar i Miko Tripalo

Povijesno je ostalo otvoreno pitanje reakcije ondašnjih političkih komunističkih vođa dr. Savke Dabčević-Kučar i Mike Tripala. I na to se pitanje traži od mene odgovor i 20 godina poslije. Posebno u kontekstu hrvatskog političkog organiziranja za prve višestranačke izbore u Hrvatskoj 1990. godine.

Zapravo još i danas je otvoreno pitanje temeljnog opredjeljenja u odnosu na hrvatsku državu i dr. Savke Dabčević-Kučar i Mike Tripala. Došavši u fokus političkog obračuna Broza možda sam donekle i oslabio napade na studente. Ovo nabacujem tek toliko da se uzme u obzir prilikom političkih analiza ondašnjih šansi Savke i Tripala da se sve ne završi Karađorđevom i njegovim stravičnim posljedicama za stotine tisuća Hrvata.

Nakon Rankovića nisu bili veliki izgledi za ponavljanje doslovnog skidanja glava kao u doba Staljina. Berija je bio posljednji iz toga doba strave i užasa. Rizik koji je trebalo preuzeti nije bio naročit. Maksimalno nešto robije u relativno solidno pripremljenim i totalno novoobnovljenim ćelijama zagrebačkog policijskog zatvora. Rekoše mi u ono vrijeme stražari da su moja i Pavletićeva (današnjeg ministra prosvjete i kulture Republike Hrvatske) ćelija bile pripremljene za Savku i Tripala.

Neki, među njima i veliki hrvatski djelatnik Igor Zidić, prvi glavni urednik *Hrvatskog tjednika* Matice Hrvatske, uvijek bi se stresli kada sam rekao, nakon izlaska s robije, da bih sve ponovio, jer je vrijedilo zbog onoga kako se je djelovalo na hrvatsku nacionalnu svijest. Uostalom, netko je to morao platiti. Takvog su rizika morali biti svjesni i Savka i Tripalo, pa su ga morali biti spremni i preuzeti. Po

izlasku s robije rekao sam i Savki i Tripalu da mislim da nije bilo nepravedno što smo mi robijali a oni ne. Proizlazilo je to iz ondašnjeg reda stvari. Pitanje je, međutim, za mene otvoreno da li su oni smjeli dati ostavke i tako otvoriti slobodan put teroru i progonu?

Prije odgovora na ovo pitanje uputit ću na ono što je napisano o tim događajima. Svjedok sam tadašnjih zbivanja, pa i neposrednog telefonskog izvještavanja iz Karađorđeva koje je dolazilo u Maticu hrvatsku. Mogu postojati o tome različita tumačenja, ali nema bitnih razlika u pogledu glavnih činjenica. Moram o tome pisati ne zato što sam ja predložio u okviru opisanog političko-nacionalnog čina da Hrvatska uđe u Ujedinjene narode, već što je to bila sržna točka na koju se je usredotočila mržnja onih koji su protiv svega što bi vodilo hrvatskoj slobodi i hrvatskoj državi. Zato ne smatram irelevantnim držanje Savke i Tripala prema tome pitanju. Budući da to ne smatraju ni drugi, dužan sam iznijeti svoje mišljenje o tom držanju koje je samo jedno od mnogih, što će dopustiti jednom ispravan povijesni sud o tom pitanju. Ali potrebno je i za ispravan politički sud u današnjim političkim opcijama, jer su za njihovu procjenu važni i ondašnji stavovi. Nisam u pitanju ja i odnos prema meni već odnos prema hrvatskoj državi.

S Budišinim prihvaćanjem moje inicijative stvorena je situacija u kojoj se više nije moglo čekati. Savka i Tripalo imali su tada za sobom ne samo apsolutnu većinu hrvatskog partijskog kadra, već su imali doslovno svog predsjednika vlade Dragu Haramiju. Dovoljno da zatraže prijem Hrvatske u Ujedinjene narode i dobiju na inicijativi. Umjesto toga prepuštaju je Dušanu Dragosavcu. Dragosavac si daje važnost kao da je hrvatskom političkom vrhu trebao on da bi taj vrh došao do Broza ("...kad sam polazio kod Tita Savka Dabčević me je zamolila da uredim kod Tita da primi nju, Peru Pirkera, Dragu Haramiju i ne znam da li još koga, kako bi obavijestili Tita o privrednoj situaciji. Ali i uopće, o situaciji u Hrvatskoj."[7]) i to još godinu dana ranije, godinu prije njegova i Mikulićeva puča s Brozom u Bugojnu protiv Hrvatske. Radi povijesne istine moram upozoriti i na

7 Dušan Dragosavac, Zbivanja i svjedočenja, Globus, Zagreb, 1985., str. 45.

danas najomraženiju ličnost u Hrvatskoj, koja je bila 1971. godine predsjednik Sabora. Bio je na Savkinoj strani sve do njihovih ostavki. A za povijest neka ostane da je taj zatirač hrvatskog naroda, gonitelj i monstruozni monter procesa protiv kardinala Stepinca, 1970. godine bio u stanju da u plješivičkom gorju pijan plače za Hrvatskom. O tome mi je svjedočio za vrijeme robijanja u St. Gradiški bivši predsjednik Općine Jastrebarsko Franjo Mikulić ml., kasniji funkcionar Hrvatskog narodnog vijeća u emigraciji. Savka i Tripalo su imali tu povoljnu okolnost da su mogli biti sigurni da im ni ta kreatura ne bi bila na putu, da se ne bi usudila stati im na put.

Moja se ocjena ondašnjih mogućnosti bitno razlikuje od onoga što sam čuo i onda i poslije od osoba o kojima je ovisila Hrvatska. No, kod toga se ne uzima u obzir da su Bušmani i Hotentoti bili 1971. godine sigurno u težem položaju od Hrvata u Hrvatskoj, ali su oni ipak stigli u UN prije Hrvatske i Hrvata, kao država Namibija, i postali 160. član Ujedinjenih naroda. Povijesna je istina da je na kraju inicijativa bila u studentskim rukama i da se pomoću njih moglo stići barem do djelomične hrvatske slobode, a ne robijašnica, kazamata i apartheida.

Moj prijedlog da Hrvatska uđe u Ujedinjene narode iskoristio je Dušan Dragosavac za obračun s Hrvatskom i Hrvatima. Ja sam odrobijao i mogu biti sasvim neutralan povijesni svjedok. Tvrdio sam i ostajem kod toga da bih sve ponovio. Prema tome u tim računima nema ni Savke ni Tripala. Radi se o procjeni što su mogli i morali onda učiniti.

Savka je umjesto potpore studentima i hrvatskim nacionalistima, svima onima koji su bili za hrvatsku državu, prije ostavke ponudila suradnju Milki Planinc. Ova je svoje prostačko odbijanje iskoristila za vlastitu promociju i Savkino diskreditiranje. U svoj mutež s Titom u Bugojnu u puču protiv Hrvatske, Dušan Dragosavac je upleo i epizodu s Ujedinjenim narodima:

"Tito je slušao ne prekidajući me, samo mi je, povremeno, klimanjem glavom povlađivao. U jednom času me je, iznenadno, upitao: 'Što je to bilo s tim zahtjevom za otcjepljenje Hrvatske i razbijanje Jugoslavije, to oko prijema Hrvatske u Ujedinjene narode!?'

Kazao sam mu da je mnoge nas iznenadila već sama mogućnost da se javno iskaže takav drastičan separatizam...

Tito će na to: 'Prvi glas o tome dobio sam na putu po Americi. Možeš misliti kako sam se osjećao kada sam to čuo! Pa kako se tako nešto uopće može predložiti, legalno, a da se na to odlučno ne reagira!?'." [8]

Dragosavac tvrdi da se je Savka kasnije izvlačila pred Brozom "da je takvih sličnih izjava dalo u Jugoslaviji više pojedinaca, a da to nije pripisano ni jednom političkom rukovodstvu." Dragosavac kaže u nastavku da se je tom prilikom Savka ovako nastavno branila: "A na tu Šošićevu izjavu ja sam Vam donijela cijelu dokumentaciju koju smo Vam i slali, ne znam da li je do Vas doprla, koje su sve reakcije u Hrvatskoj bile na to. Meni je žao što druga Duška nema ovdje." [9]

Potkazivač dr. Dušan Dragosavac prikazuje u goniteljsko-potkazivačkoj ulozi i Dragu Haramiju. Objavljuje da je predsjednik hrvatske vlade u Karađorđevu rekao i ovo: "I sada s tim u vezi nešto oko policijskih izvještaja. Drug Joža i još neki drugovi su o tome govorili. Ja te izvještaje sve pratim. Razgovarao sam o tome i sa drugom Jovom Ugrčićem, šefom naše državne sigurnosti. Kad on ukazuje na pojedine probleme ili na pojedine ličnosti koje tamo spominje, onda ga pitam, molim, to je jedna informacija koju ste nam dali, dajte nam pripremite materijal da možemo procesuirati određene stvari. Onda mi se obično odgovori: to je materijal za internu upotrebu, mi još čvrstih dokaza, argumenata, dokumenata da bi išli u krivični postupak, nemamo.

Slična stvar se desila sada i u studentskim događajima. Tada je rečeno: Budiša, Čičak, Paradžik itd. nisu glavne ličnosti u tome. Iza toga netko drugi stoji. Postavljamo pitanje, pa dobro, recite nam tko stoji. Na Savkino inzistiranje i nekih drugih drugova rekli smo pratite ih ili kako Pero kaže — zalijepite svakom marku da ih pratite kuda idu." [10]

---

[8] Ibidem, str. 72.
[9] Ibidem, str. 86.
[10] Ibidem, str. 97.

I stvarno su nas pratili. Rekao sam agentu koji me je kasnije hapsio da ga se dobro sjećam kako je skakao kao majmun od drveta do drveta, kada bih odlazio u *Hrvatski tjednik*. A za njegovog glavnog urednika, Vladu Gotovca, bila su spremna po dva policijska auta. Nezaboravna su mi zabavljanja Vlade Gotovca s našim pratiteljima i goniteljima. Pravio ih je smiješnim zaokrenuvši naglo u desno, propustivši da ulete u prazno, i da nas potom suludo ganjaju ulicama hrvatske metropole.

Dragosavac donosi i ovaj dijalog Haramije s Brozom: "Josip Broz Tito: — Je li Ti znaš Ustav naš? — Da. Broz: — Što bi trebao drugi materijal nego ovaj koji je u štampi i javno izjavljuje se... D. Haramija: — Dobro, to smo dali organima tužilaštva. Broz: — Svaka takva izjava koja se daje i o separatizmu i o Ujedinjenim nacijama da se ide i šta ja znam, čitav niz toga... protivustavna je. D. Haramija: — Druže predsjedniče, mi smo dali nalog javnom tužiocu (sic, HŠ) i organima unutrašnjih poslova da sve ove stvari o kojima ste vi sada rekli sakupe i oni vrše pripreme i ja mislim da ćemo moći da interveniramo." [11]

Kako je izgledao lov na ljude koji je slijedio nakon ovoga, ilustrira sjećanje na one dane odvjetnika Matije Očića, značajnog hrvatskog sudionika u hrvatskoj političkoj opoziciji, koje mi je dao u vrijeme pisanja ovoga teksta: "Obrana dr. Hrvoja Šošića od samog je početka bila kuriozitet, kako po posebnosti osobe okrivljenoga, tako i po bizarnosti optužbe, do tog časa sasvim sigurno jedinstvene u svijetu. Nakon što ga je Tito, u poznatom govoru tužitelja i progonitelja, u Rudom optužio zbog stavljenog prijedloga studentima da se Hrvatska primi u UN, nije bilo čovjeka koji se nije uhvatio za glavu, kada bih mu na pitanje koga branim objasnio da sam branitelj 'onog od Ujedinjenih nacija'. Bilo je to dovoljno da čovjek stekne uvjerenje o beznadnosti slučaja, jer se je moj branjenik svojim prijedlogom izrečenim pred zagrebačkim studentima usudio dirnuti u 'božanske sfere' rezervirane samo za 'odabrane'. Ako Hrvatska ikada bude primljena u OUN, dr. Šošić će sigurno za takav pothvat sačuvati autorstvo sa već isplaćenim autorskim honorarom."

---

[11] Ibidem, str. 97 i 98.

Proklinjanje ideje o Hrvatskoj u Ujedinjenim nacijama trebalo je utjerati Hrvatima pakleni strah, da ne bi spomenuli išta sličnog.

Na dr. Savki Dabčević Kučar i Dragutinu Haramiji ostaje da nam barem ispričaju kako je sve to bilo. Kao najmanju satisfakciju za sve što nas je snašlo. Do sada su se opredijelili na potpunu šutnju. A na nju nemaju pravo.

Miko Tripalo, poslije svega kaže da bi "živeći sada u istim prilikama pošao istim putem, kojim je krenuo kao petnaestogodišnjak 1941. godine." [12] Recenzent dr. Zvonko Lerotić u Pogovoru Tripalove knjige "Hrvatsko proljeće" piše, nepitan, kako su "svi europski narodi prerasli u nacije." [13]. Drugi je recenzent dr. Dušan Bilandžić, koji zajedno s Josipom Šentijom čini "ekspertnu" grupu koja pregovara sa srpskim ekspertima i među njima tvorcem memoranduma, tvorcem yugo-sotonomije, srpske i yugo-radikalne ekonomije, Kostom Mihailovićem, o životnim pitanjima Hrvatske. I tako opet u krug! (Travanj 1991...!)

Jure Bilić u svojoj knjizi, na kojoj su mu pomogli Đorđe Ličina, Dušan Bilandžić, Goran Babić, Pero Pletikosa i Joža Vlahovič, kaže: "Aveti prošlosti se ponovno javljaju, a moji drugovi iz 'hrvatskog proljeća' s vragom tikve sade". Savka i Tripalo su među onim liderima koji "nisu znali naći granicu realnoga, mogućega i odvojiti se od ekstremnog nacionalizma i šovinizma. Tu je taj Rubikon — granica preko koje nisu smjeli proći." A ta granica je prijeđena onda kada je s "ispravno postavljenog pitanja, npr. kome služe devize ili "čisti računi" i kakav je položaj izvoznika" "pitanje podignuto na nivo "hrvatskih deviza"... [14] Da, to je to pitanje, hrvatsko pitanje s kojim se prelazi granica kada ga se god postavi. Za Juru Bilića M. Tripalo kaže da je bio "nosilac pogromaškog kursa poslije Karađorđeva." [15]

Da Savka i Tripalo nisu smjeli ni morali ostaviti Hrvatsku na milost i nemilost, bez obzira na to uvrijeđeni ili uplašeni, dokaz su riječi samog Tripala: "Poslije uvodne Titove riječi (u Karađorđevu) ja sam nagovarao Savku, Pirkera i Bijelića da odmah zajednički i demonstrativno podnesemo ostavku. Međutim, Blažević se tome žestoko suprotstavio tvrdeći da će se sve ovo dobro završiti i da se sve može spasiti, a Crvenkovski i Kavčić su nas molili da to ne učinimo jer će ubrzo onda i svi oni biti uklonjeni. 'Ako vas sruše onda smo i mi gotovi'. Mislim da je takav razvitak predviđao i Tepavac, koji me je u pauzama želio hrabriti,..." A ostaje i njegova, teško oprostiva pogrešna politička procjena: "Tada sam još vjerovao da neće biti represivnih mjera prema studentima, rukovodiocima Matice Hrvatske i funkcionarima političkih organizacija. Međutim, neposredno nakon Karađorđeva organizirani su politički procesi i proganjanja ljudi — takvih procesa nije bilo u Jugoslaviji dugi niz godina sve do najnovijih u Kosovu." [16]

Neoprostivu pogrešnu političku procjenu dr. Savka Dabčević-Kučar i Miko Tripalo (u manjoj mjeri i Dragutin Haramija) ponavljaju uključivanjem u izbore 1990. godine pod vodstvom Slavka Goldsteina, stavljajući neke nove hrvatske političke stranke pod dvostruko starateljstvo (Slavka Goldsteina i njih samih) uništivši im tako svaku šansu.

Prevaren, dr. Marko Veselica govori po Americi i Kanadi o *Hrvatskom* narodnom sporazumu, ne znajući da je stvoren, dok je on u inozemstvu, *narodni* sporazum, u kojem je hrvatski narod i u svojoj jedinoj nacionalnoj državi Hr-

---

[12] Miko Tripalo, Hrvatsko proljeće, Zagreb, Globus, 1990., str. 7.

[13] Ibidem, str. 253. Na istom mjestu Zvonko Lerotić u zaključku svojega Predgovora "Hrvatskom proljeću" iznosi ovu svoju ocjenu: "Hrvatsko proljeće i "71" godina ostaju hrvatskom narodu kao simbol teških borbi, simbol izgubljene bitke i kao simbol progona i šutnje. Vrijeme šutnje i progona bilo je i vrijeme pribiranja i razmišljanja, vrijeme jačanja za ovo doba koje traži jake pojedince sposobne da podnesu breme moralnog i političkog oslobađanja." (str. 259). Uz izneseno u bilješci 1. još moramo upozoriti Zvonka Lerotića na činjenicu da je bilo hrvatskih mučenika koji su robijali i prije i za vrijeme i poslije "Hrvatskog proljeća", a da se za to vrijeme za njih nije ništa uradilo. Ni prof. dr. Zvonko Lerotić nije posjetio za vrijeme vladavine Savke i Tripala niti jednu hrvatsku robijasnicu, niti su to oni učinili. Otvoreno sumnjam u ekspertne usluge Zvonka Lerotića i dr. Dušana Bilanđića koje će oni dati u formuliranju hrvatskih državnih interesa u pregovorima sa srpskim ekspertima u čijem je sastavu memorandumist akademik Kosta Mihailović. U ovom momentu za takve pregovore ne može nažalost biti podoban, čak i jedan prof. dr. Šime Đodan koji vodi borbu protiv sotonomije Koste Mihailovića već više desetljeća. Ovo sam prisiljen napisati na ovome mjestu, jer nemam drugdje šanse za ovakve teme.

[14] Jure Bilić, '71 koja je to godina, Globus, Zagreb, 1990. str. 167.

[15] Miko Tripalo, Hrvatsko proljeće, str. 179.

[16] Ibidem, str. 195.

vatskoj *jedan* od naroda, a u svakom slučaju taj kojemu kako će vladati diktira srpska manjina. U formiranju Koalicije narodnog sporazuma ključnu ulogu igra Slavko Goldstein i sve počinje nakon što je on donio novac. Jasno je da se u izbore nije moglo ići bez novca. Samo je pitanje čije su pare i da li se mora ići s bilo čijim parama, i onda kada je uvjet izričito zatajivanje i odricanje od hrvatske države. Organizacija narodnog sporazuma u svijetu nije prezala niti od čega, iako su doživjeli izričito negativna reagiranja u iseljenoj Hrvatskoj. Svjedok sam i takvih prijetnji kao što je ona meni osobno da iziđem iz Hrvatskog bloka sa HDZ, jer da ću tako izazvati građanski rat. Na strani Koalicije narodnog sporazuma sa Slavkom Goldsteinom svim raspoloživim angažira se prof. dr. Mate Meštrović, zloupotrijebivši i izigravši i Hrvatsko narodno vijeće čiji je bio predsjednik. Razgovaram s njime 50 sati prije predaje izbornih kandidatskih lista. Predlažem dogovor da se što boljim Hrvatima pokrije Hrvatska. O tom kritičnom trenutku još se ne govori. Ni o razlozima zašto su komunisti osvojili više prostora u Hrvatskoj no što je to bila narodna volja. Tražim od prof. Meštrovića tada da dođe u Hrvatsku da bi se postigao što je moguće jedinstveniji istup hrvatskih kandidata i da bi se u posljednji trenutak spriječilo komuniste da iskoriste hrvatsku nacionalnu podijeljenost. Da se to postiglo danas bi drugačije izgledalo preuzimanje vlasti u Hrvatskoj. Prof. Mate Meštrović došao je kasnije, da zamuti, i Hrvate što je moguće više podijeli.

U izvjesnom smislu je ovo bilo dobro, jer je postalo jasno tko zastupa yugoopciju, kao i to da lideri Koalicije narodnog sporazuma nisu za hrvatsku državu. To su potvrdili čak i time što u Koaliciji narodnog sporazuma, u nazivu nije bilo hrvatskog imena. Na ovom je to mjestu bitno istaći, jer potvrđuje kontinuitet opredjeljenja protiv Hrvatske u Ujedinjenim narodima.

S ulaženjem u Koaliciju narodnog sporazuma odradio je i Hrvatsku stranku i mene u *Danas-u* i Dražen Budiša, iskoristivši u koalicijskoj političkoj borbi i mojega kućnog prijatelja Stjepana Sučića: "U nas u politici nikada ništa definitivno ne nestaje. Vječno vraćanje istog. Ima u nas stranaka koje bi i u devetnaestom stoljeću bile smatrane konzervativnim (kojeg li zločina lideru CDU g. Kohl! [HŠ]. Stjepan Sučić govori mi o pretjerivanjima u korištenju vjerskih termina u političkim govorima, te raspeta Hrvatska, te uskrsla Hrvatska, te golgote i postaje, te križni putovi... Može li nas Evropa razumjeti dok tako govorimo? Može, njoj je poznat takav govor, ali joj danas sasvim sigurno nije prihvatljiv. Koliko će se samo puta u ovo uskršnje vrijeme zazvati uskrs Hrvatske?" [17].

Ova bilješka o odnosu prema Hrvatskoj ulazi u ovaj cijeli kontekst s obzirom na onu potporu koju mi je dao Dražen Budiša kao studentski lider onda kada je grmjelo 1971. godine za moj prijedlog za ulazak Hrvatske u Ujedinjene nacije. Onda kada je za to trebalo hrabrosti, koje mu nije nikada manjkalo. Sučića smo, inače, u Staroj Gradiški nagovorili da povuče sramotnu molbu za uvjetni otpust i odrobija pošteno dodijeljeno mu do kraja. Dražen Budiša je u tom pogledu bio drugačiji. Sam je naredio svojemu odvjetniku da povuče neki zahtjev kojim bi mu se izvanredno smanjilo dosuđeno. Pošteno je odrobijao do kraja. Zato ima prava biti sada velikodušan prema koalicijskim partnerima [18].

Hrvatska u Ujedinjenim narodima bilo je važno pitanje i prilikom formiranja Hrvatske demokratske zajednice [19], kao i prilikom formiranja ali i razbijanja Hrvatske kršćanske demokratske stranke (HKDS). To je bilo prvo pitanje podjele s prof. dr. Ivanom Cesarom, s time što je prof. Cesar nakon što je eliminirao jedinog pravog vođu hrvatske kršćanske demokracije prof. ddr. baruna Dragana Lalića, iskoristivši njegovu bolest, kada se vrijeme promjenilo i prestalo grmjeti, sada odjednom postao zagovornik ulaska Hrvatske u Ujedinjene narode. No, bolje ikad nego nikad. Hrvatima su, nažalost, konvertiti u pravilu jedini izlaz [20].

17 "Tko će s kim", dnevnik, zapisao Dražen Budiša političar iz Zagreba, **Danas,** političko informativni tjednik, Zagreb, 17. IV. 1990. Str. 30.

18 Vidjeti detaljnije "Dnevnik" Dražena Budiše citiran pod 17.

19 **Bilten HDZ**, br. 2/1989.

20 Opet moram ne propustiti ovu priliku da ostane za povijest i daljnja istraživanja da je osobito važan svjedok za udar u HKDS i obračun sa prof. ddr. barunom Lalićem po prof. Ivanu Cesaru, dr. Miljenko Brnobić (mikrokirurg, suprug poznate TV voditeljice Helge Vlahović), koji je i obavio razgovore prilikom raskola stranke sa prof. dr. Ivanom Cesarom i prim.

Svaku dilemu o svom ne samo dosadašnjem nego i današnjem stavu prema Hrvatskoj u Ujedinjenim narodima, dr. Dabčević-Kučar otklanja u travnju 1991. potpisujući kao predsjednik Hrvatske narodne stranke stav da je protiv internacionalizacije hrvatskog pitanja. Zatim kao važan stav svoje stranke iznosi načelo da je zadaća stranke "artikulirati interese svih naroda", pa tako hrvatski narod opet tretira kao *jedan od naroda* u njegovoj jedinoj nacionalnoj državi. Pri ovome kao da je zaboravila što zahvaljujemo takvom njenom ranijem stavu a što dugujemo Baltićima, Dragosavcima, Ugrčićima i Stojčevićima.

Hrvatska u Ujedinjenim narodima stalno je na stolu domovine. Tako ovih dana dolazi na vidjelo i stav rektora Sveučilišta u Zagrebu, dr. Zvonimira Šeparovića, koji se još u ožujku 1989. g. poziva na Vladu Bakarića s kojim "smo se svi složili, primjerice oko amandmana." [21]. Na istom mjestu stoji da je rekao da bi cijeli pokret (u Hrvatskoj 1971. g.) trpio mnogo manje da nije bilo ekstremističkih stavova, "poput stava o republičkoj armiji koji je posve neprihvatljiv, poput samostalnog predstavništva u Ujedinjenim narodima." Inače, za dr. Šeparovića je nakon 1971. godine Jugoslavija provela cijelo desetljeće u relativnom miru i blagostanju. Za rektora doba najvećeg progona desetina tisuća Hrvata desetljeće je "relativnog mira i blagostanja." (Što kažete na ovo gospodo Đuro Perica ili Tvrtko Miloš, Franjo Tuđman ili Stipe Mesiću, a o onima prognanima i ubijenim diljem svijeta da i ne govorimo?).

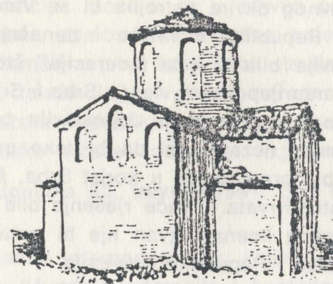
Nakon svega taj si je rektor izmontirao odlazak kod Svetog Oca Pape da bi kao bivši odlikovani sudac tumačio Sv. Ocu legitimne interese hrvatskog naroda za hrvatskom državom. Kako je to obavio, može se zamisliti kada je još prije dvije godine smatrao da je ekstremistički stav za Hrvatskom u Ujedinjenim narodima i hrvatskom vojskom naškodio njegovom blagostanju i lagodnom životu na račun hrvatskog naroda i takvih mučenika kao što je Fikret Abdić.

dr. Antom Korljanom, utemeljiteljem HKDS a sada zamjenikom predsjednika Hrvatske stranke i njenim potpredsjednikom za Južnu Hrvatsku. Dr. Korljan je od početka bio najradikalniji hrvatski nacionalist u HKDS te je podupirao zahtjev za Hrvatsku u Ujedinjenim narodima.

[21] Davor Butković, Dubravko Grakalić, Hrvatska gibanja, Zagreb, 1990., str. 73.

Šeparović je kao rektor kojemu je istekao mandat i koji je propao na novim izborima izmontirao odlazak Sv. Ocu tako što je vratio rektorski lanac, odnesen 1945. godine u Rim, a koji je donio u Zagreb skromni hrvatski svećenik iz Rima kao jedan od onih što ga zdušno čuvaše. Zatražio je od njega da o tome šuti i njega pozove u Rim na preuzimanje lanca.

Još jednu potvrdu aktualnosti teme Hrvatska u Ujedinjenim narodima dobio sam u posljednjim danima pisanja ovoga teksta. U rubrici "Forum" preneseno je pod naslovom "Velimir Terzić: Fatalni Josip Broz.": "Hrvatsko proljeće dočekala je Hrvatska kao ozebao sunce. I onda fatalni Josip Broz reče da će se prije Sava okrenuti izvoru nego će Hrvatska ostvariti san o državi. To je valjda zadnji Hrvat koji je mogao nešto tako reći ... U našim danima kad su i mnoga plemena u svijetu ostvarila svoju državu, uzmicanje je nemoguće, jer bi ono značilo ostati i bez dostojanstva i bez države." [22]

[22] Vjesnik, dnevni list., Zagreb, 18. travnja 1991., str. 9.

politički pregled

Dvije javne izjave Hrvatske republikanske stranke

U kriznim časovima koje je u posljednje vrijeme proživljavala Republika Hrvatska, Hrvatska republikanska stranka dala je pod potpisom svoga predsjednika i svoga tajnika dvije javne izjave, koje je poslala političkim i novinskim središtima u Hrvatskoj i svojim skupinama u slobodnom svijetu. Da bi hrvatska javnost, kojoj nisu bile dostupne ove izjave, upoznala te stavove, donosimo u cijelosti obadva teksta.

U prvoj javnoj izjavi, donijetoj 3. travnja 1991. stoji:

Intervencija Jugoslavenske narodne armije u procesu amputacije Republike Hrvatske, što se odvija stvaranjem SAO Krajina i pripajanjem te Krajine Republici Srbiji, značila bi da se Armija zalaže za ostvarenje Velike Srbije na račun naroda koji žive u današnjoj Jugoslaviji.

Velika Srbija može se ostvariti u više oblika. U jednom od tih oblika sačuvao bi se vanjski državni okvir Jugoslavije i samo jugoslavensko ime. Unutar toga državnog okvira ustrojila bi se Velika Srbija a uz nju smanjena, okljaštrena Republika Hrvatska i današnja Republika Slovenija. Takva bi Jugoslavija bila "čvrsta federacija" što znači strogo centralizirana država pod neprijepornom vlašću Srba i Srbije. Drugo moguće rješenje slično je prvome, no iz te bi Jugoslavije bila izgurana Slovenija, kojoj bi se dopustila nezavisnost da bi tako omjer između Srba i nesrpskog pučanstva bio promijenjen u korist Srba, što bi im omogućilo još oštriju politiku protiv Hrvata. Treće rješenje bila bi otvorena Velika Srbija bez jugoslavenskog imena. Izvan nje bi ostala smanjena, okljaštrena Republika Hrvatska i Republika Slovenija.

Ako Armija i vodstvo Srbije odluče silom ostvariti bilo koju od ovih alternativa, Hrvatska može pružiti otpor i zahtijevati intervenciju Ujedinjenih naroda.

No ako na pregovorima bude ponuđena alternativa između smanjene Hrvatske u Jugoslaviji u kojoj bi se ustrojila "čvrsta federacija" i smanjene Hrvatske izvan Jugoslavije, onda moramo biti svjesni što predstavlja ovakva

alternativa. Smanjena Hrvatska u Jugoslaviji znači "finis Croatiae" (propast Hrvatske), a smanjena Hrvatska izvan Jugoslavije predstavlja "reliquiae reliquiarum Croatiae" (ostaci ostataka Hrvatske). Upotrebljavamo izraze iz najtužnijih razdoblja hrvatske povijesti da bismo imali historijski pogled na ovu alternativu. Smanjena, okljaštrena Hrvatska u Jugoslaviji znači propast Hrvata kao posebne narodne jedinice. Okljaštrena Hrvatska izvan Jugoslavije slična je "ostacima ostataka nekoć slavnog kraljevstva hrvatskog" i bila bi žarište otpora i ako ima međunarodno jamstvo, mogla bi se povećati kad se prilike budu promijenile, točno onako kao što je to bilo u prošlosti kad je počelo slabiti Osmanlijsko Carstvo.

Hrvatska uru dugačka i uru široka s pet slobodnih Hrvata, kako je to slikovito rekao dr. Ante Starčević, uvijek je više nego zarobljena Hrvatska i neslobodni Hrvati bez međunarodne osobnosti.

Međutim prava je stupica tek kad se Hrvatima, nakon vojničke pomoći tzv. Krajini, postavi kao alternativa okljaštrena Hrvatska izvan Jugoslavije nasuprot cjelovitoj današnjoj Republici Hrvatskoj unutar "čvrste" federativne Jugoslavije. Ova je alternativa najopasnija, jer bi takva "čvrsta federacija" značila vlast Srba na cjelokupnom području Hrvatske, onako kao što je bila pod jakom rukom Aleksandra Rankovića. Hrvatskoj bi ostalo samo ime, a hrvatsko pitanje izgubilo bi značaj međunarodnog problema i ponovno bi se pretvorilo u unutrašnje jugoslavensko pitanje, koje bi Jugoslavija mogla rješavati pozivom na srpsku većinu u državi, po pravilu "jedan čovjek jedan glas", prema kojemu bi Srbi uvijek bili vlast, a Hrvatima bi bila osigurana uloga bezizgledne opozicije. Može li se u takvim prilikama hrvatski narod održati kao posebna, samosvojna narodna zajednica?

To je stvarna alternativa pred koju Srbi stavljaju Hrvate i za koju se, po svim znacima, zalaže Jugoslavenska narodna armija.

Kao uvijek, Hrvatska republikanska stranka zastupa Starčevićevu misao nezavisne hrvatske države kao jedino ispravno rješenje.

Druga je izjava donijeta 30. travnja 1991. pod naslovom "Glasovati ili apstinirati" i glasi:

Savezno s raspisanim referendumom u kojemu bi narodi Jugoslavije trebali izabrati između "čvrste" federacije i konfederacije suverenih južnoslavenskih država, u redovima hrvatskih nacionalista nastala je sumnja da li uopće treba sudjelovati u njemu, jer nije postavljeno pitanje odcjepljenja Hrvatske.

Referendumi su možda najprimitivniji oblik demokracije jer odgovor mora biti da ili ne, crno ili bijelo, a život je odviše složen za takve odgovore.

No oni koji se tuže što nije postavljena i treća mogućnost, tj. odcjepljenje, trebali bi razmisliti što bi značilo da je ta mogućnost uključena. Posljedica bi bila cijepanje glasova koji su protivni centralizmu predloženom od strane Slobodana Miloševića i Jugoslavenske narodne armije.

Isti se rezultat postizava apstinencijom, pogotovo ako bi ju hrvatski nacionalisti proglasili "glasom za hrvatsku državu i prosvjedom protiv treće Jugoslavije". Učinak bi bio samo da bi u Hrvatskoj razlika između glasova koji bi pali za federaciju (dakle za unitarističku Jugoslaviju) i onih koji bi bili za konfederaciju, bila manja nego kad bi svi Hrvati, bez obzira na stranke, jedinstveno glasovali za konfederativno rješenje, kao za manje zlo i, osim toga, kao za **privremeno** rješenje, jer svaka je konfederacija samo privremena i vodi prema odcjepljenju, ako se narod doista želi osloboditi. ili prema čvršćim vezama između konfederalnih država, ako se među njima uspostave jake privredne, političke i kulturne veze.

Apstinencija je voda na mlin unitaristima. U današnjem času glas za konfederalno rješenje predstavlja glas za miroljubivo, dogovorno razdvajanje i evolutivni put prema nezavisnoj državi. A ako to zastupaju javno hrvatski nacionalisti, i svijet će to tako shvatiti.

Godine 1938., kad su se održali posljednji izbori u Kraljevini Jugoslaviji, alternativa je bila između jugofašističke vlade dr. Milana Stojadinovića i veoma umjerene pacifističke, ali ipak hrvatske i demokratske liste dr. Vladka Mačeka. Nekoliko dana prije izbora, u Zagrebu se je pojavio jedan politički list, čiji je izdavač bio poznati svjetski pustolov Joe Matošić, koji je pozivao u ime ustaškog poglavnika dr. Ante Pavelića na apstinenciju. Usred naslovne stranice imao je poznatu sliku dr. Pavelića u ustaškoj odori, koja je bila snimljena u ustaškom logoru na Liparima i koju su hrvatski nacionalisti širili među omladinom. Za tu sliku su mnogi hrvatski omladinci bili zatvarani i batinani, a tada se javno i bez policijske intervencije prodavao list koji je donosio tu sliku. Iste je noći domovinsko ustaško vodstvo sastavilo letak u kojemu je upozorilo hrvatsku javnost da ne nasjeda tom falsifikatu, jer je svrha apstinencije bila smanjiti broj glasova hrvatske opozicije, a ne promicati hrvatsku državu. Hrvatska mladež se je već slijedeći dan pobrinula da taj letak bude potajno prebačen u sva središta u pokrajini i tako su Hrvati, bez obzira na stranačke podjele, upravo plebiscitarno glasovali za listu dr. Mačeka. I ta apsolutna, nedvojbena hrvatska većina, iako nije službeno bila za nezavisnost nego samo za autonomiju, dovela je do pada vlade dr. Stojadinovića i, manje od jedne godine kasnije, do

Sporazuma Cvetković-Maček, koji je bio prvi i neophodno potrebni korak za odcjepljenje Hrvatske čim se je za to pružila povoljna prilika.

Godine 1938. pobijedila je hrvatska razboritost. Uvjereni smo da će i 19. svibnja 1991. pobijediti ista razboritost i da će svijet vidjeti da Hrvati žele izlazak iz Jugoslavije, miroljubiv i dogovoren, ako je moguće, a borbom ako ne bude moguć demokratski put.

Klanjamo se jedino Hrvatskoj

Na spomen pedesete obljetnice proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, u njemačkom gradu Karlsruhe održana je 6. travnja 1991. svečana proslava na kojoj su govorili u ime Hrvatske stranke prava gospoda Dobroslav Paraga i Ante Paradžik i u ime Hrvatske republikanske stranke gospođa prof. Malkica Dugeč.

U nastavku donosimo u cijelosti govor Malkice Dugeč.

"Obilježavajući pedesetu obljetnicu 10. travnja — dana kada je u jeku krvavoga ratnoga vihora, a kao plod povijesnih težnji hrvatskoga naroda, bila uspostavljena Nezavisna Država Hrvatska, svi oni Hrvati i Hrvatice, kako u Republici Hrvatskoj tako i u slobodnim zemljama svijeta gdje žive i rade, svjedoče da ideja slobodne, suverene, demokratske i socijalno pravedne države Hrvatske još živi puninom svoje ispravnosti i da ju sve bure i oluje, dolazile one sa Istoka ili Zapada, Sjevera ili Juga, ne mogu niti okrnjiti, a kamoli izbrisati iz naših srdaca i svijesti.

Već pedeset godina iseljena Hrvatska, taj gorki plod zlosilja nad zemljom, nebom i dušom hrvatskom, u ime čitave ušutkane i porobljene Hrvatske svjedoči pred svjetskom javnošću samo istinu o Hrvatskoj: o onoj prošloj, o ovoj sada i onoj što bi opet mogla i morala postati. I pri tome mislimo na Hrvatsku koja će stajati na braniku slobode, čuvajući i svoje i tuđe bedeme pred nasrtajima drugih, još neočovječenih kultura, pohlepa i civilizacija, ali također mislimo i na Hrvatsku kao na jedini topli i slobodni dom svih njenih sinova i kćeri, na Hrvatsku koja je bila i opet mora biti mirnim sretnim i trajnim susretištem svih onih, koji ljubav ljubavlju uzvraćaju.

Pedeset punih ljeta mi, iseljena i raseljena Hrvatska koju su hrvatomrsci i sluge zlih gospodara proglašavali čak i "otpadom hrvatskoga naroda," svojim golim životima i jedinim, ali najmoćnijim oružjem, istinoljubivom, živom hrvatskom riječi, raskrinkavali smo njene samozvane

lažne mesije, branili je od predrasuda i lažnih objeda ukazujući na prave krivce i zahtijevajući barem razumijevanje — ako već ne i potporu — kada jednoga dana budemo kidali lance kojima su Hrvatsku poput razbojnika svezali za stup sramote zvan Jugoslavija.

Iako smo u svojim nastupima, bilo u ime Hrvatskog narodnog vijeća, bilo u ime Hrvatske republikanske stranke, Ujedinjenih Hrvata Europe, Međunarodnog društva za ljudska prava ili u ime neke druge hrvatske stranke ili nekog drugog hrvatskog društva, davali do znanja da nismo isključivi, da za svoj narod tražimo onoliko prava, koliko priznajemo drugim narodima, naš glas je najčešće bivao glasom vapijućeg u pustinji.

Bili smo, doduše, već poučeni iskustvom oca Domovine Ante Starčevića koji je rekao: "Neprijatelj mojega neprijatelja moj je prijatelj", ali nismo imali ni moć, ni vlast, već iza sebe kolone plaćenih ubojica koje su trebale — po naređenjima iz Beograda — u korijenu srezati naše slobodarske težnje ili lišiti nas života, a ispred sebe imali smo samo jednu jedinu utjehu, jedini sveti cilj: slobodnu državu Hrvatsku. I bez okolišanja odabirali smo ovaj dalji, teže dostižan ali jedini ljudskog poštovanja dostojan cilj. Treća mogućnost nije niti postojala, jer u povijesti našega roda nije poznato da bi se ikada mogao pomiriti sa ropstvom i podaništvom.

Cijenu ovoga opredjeljenja skupo smo platili. Prisjetimo se samo nekih hrvatskih boraca za slobodu koji su svoje živote ugradili u temelje države Hrvatske, a da njihovi ubojice još ni danas nisu otkriveni. Prisjetimo se Brune Bušića, Ilije Vučića, Mate Kolića, Stjepana Đurekovića, Josipa Senića, Nikole Miličevića i, nadajmo se, posljednje žrtve velikosrpskog totalitarističkog bezumlja, posljednjeg hrvatskog političkog emigranta: moga i našega prof. Bože Dugeča. I upravo njegove riječi, izrečene na desetotravanjskoj proslavi u Münchenu prije punih 12 godina: "Nije sramota pasti nego ne ustati!" — iako ih nikada nisu čuli — slijedili su bezbrojni hrvatski slobodoumnici u Domovini, među kojima su bili i dr. Franjo Tuđman, i Stjepan Mesić, i dr. Marko Veselica, i Vlado Gotovac, i Vladimir Šeks, koji su svi, nakon patnja u jugoslavenskim gulazima, izašli očeličeni i uspravni da bi nastavili prekinuti hod prema slobodi i da bi sa svima nama izveli Hrvatsku iz polustoljetnog mraka.

I eto, bez obzira na dubinu patnji i tragiku narodnih i osobnih žrtava — postadosmo živi svjedoci jednog novog, istina, još uvijek uzburkanog ali ipak hrvatskog doba, doba, koje je uskrslo iz zapretanog pepela desetotravanjskih postignuća i koje se naočigled svijeta ustoličilo na očovječenom prijestolju Njezinog Veličanstva Hrvatske.

To je ujedno istina kojoj se klanjamo, jer "povijest se ne briše" reče pok. prof. Ivan Oršanić, jer je to istina i o 7. lipnju daleke 897. godine kada je papa Ivan VIII. u pismu hrvatskom knezu Branimiru priznao hrvatsku suverenost, jer je to istina i o Desetom travnju i o Tridesetom svibnju, jer se Hrvat ni jedne istine o Hrvatskoj ne odriče, jer je časno biti sudionikom hrvatske istine i jer je Hrvatska, jedino Hrvatska, najsvetija istina u nama, jer je ona ljubav koja nas ljudima čini i u besmrtnike svrstava."

Hrvati Buenos Airesa o Desetom travnju

Ovogodišnja proslava Desetog travnja privukla je veći broj prisutnika nego inače, jer se je radilo o 50. godišnjici hrvatske narodne revolucije.

U organizaciji Međudruštvenog odbora priredba se je održala u školi "Lasalle". Nakon svečane svete mise i prigodne propovijedi vlč. fra Josipa Peranića, koordinator odbora, gosp. Mirko Hasenay, pozdravio je na španjolskom jeziku prisutne, a posebno argentinske goste i predstavnike srednjoeuropskih narodnih skupina koji su bili na proslavi.

Umjetnički dio programa izveli su plesna skupina Hrvatskih katoličkih sveučilištaraca i srednjoškolaca pod vodstvom Vere Vlaho i uz pratnju Tamburaškog zbora "Bosna" pod ravnanjem Davora Stiera, tamburaška i plesna skupina "Zrinski" iz grada San Justo pod vodstvom gospođe Jasne Müller Terrazas, i Hrvatski pjevački zbor "Jadran" pod ravnanjem prof. Antona Solera Biljenskog.

U ime Saveza hrvatske mladeži svijeta govorio je 19-godišnji sveučilištarac Davor Stier na španjolskom jeziku o Desetom travnju (prijevod njegova govora donosimo u glavnom dijelu ovoga broja pod naslovom "Oslobodilteljska nastojanja"). Nakon svoga govora obratio se je prisutnima na hrvatskom jeziku, te je između ostaloga rekao "da mladi Hrvati koji pratimo današnje događaje, ponosni smo na tu desetotravanjsku generaciju i na ondašnju rodoljubnu mladež, koja je znala uspostaviti hrvatsku državu. Da! Ponosni smo na to 'narodno ustaštvo', koje nije slijedilo neku ideologiju nego je samo željelo ostvariti, i ostvarilo je, težnju hrvatskog naroda za slobodom. Pedeset godina poslije mladi Hrvati u domovini i u svijetu ponovno smo spremni braniti izborenu slobodu i postići buduću nezavisnu hrvatsku državu."

Vijećnik Hrvatskog oslobodilačkog pokreta i predstavnik Društva Hrvatski Rodoljub dr. Marijan Ška

rek podrobno je razložio značenje Desetog travnja.

Treći je govornik bio predsjednik Hrvatske republikanske stranke dr. Ivo Korsky, čiji govor donosimo u nastavku.

U najnovije doba, u emigraciji a još više u domovini, slušamo i čitamo o procesu oslobođenja Hrvatske i o tijeku povijesti koja dovodi do toga oslobodilačkog procesa.

U "Izvorišnim osnovama" Ustava Republike Hrvatske, svečano proglašenog na zasjedanju Hrvatskog sabora 22. prosinca 1990., nakon uvodnih riječi koje glase:

> "Izražavajući tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskog naroda, potvrđenu slijedom sveukupnog povijesnog zbivanja u različitim državnim oblicima, te održanjem i razvitkom državotvorne misli o povijesnom pravu hrvatskog naroda na punu državnu suverenost. . ."

niže se podrobno nabrajanje svih političkih događaja od VII. stoljeća pa do danas, u kojima se spašava od propasti ova državna tradicija, često samo u obliku tzv. virtualnih prava, dakle predaje i želje a ne političke stvarnosti. U tome nizu nalazi se i odluka Hrvatskog sabora od 29. listopada 1918. o raskidanju državnopravnih odnosa Hrvatske s Austro-Ugarskom uz istodobno pristupanje novostvorenoj Državi Slovenaca, Hrvata i Srba, a isto tako i osnutak Banovine Hrvatske 1939. godine, "kojom je — kaže Ustav — obnovljena hrvatska državna samobitnost u Kraljevini Jugoslaviji".

Ali slijedeći korak u tome nizu, proglašenje hrvatske državne nezavisnosti 10. travnja 1941., ne navodi se kao dio oslobodilačkog procesa nego samo kao povod za daljnji korak u njemu. U tom uvodu Ustava definira se taj slijedeći korak: "u uspostavi temelja državne suverenosti u razdoblju drugog svjetskog rata, izražena nasuprot proglašenju Nezavisne Države Hrvatske (1941) u odlukama Zemaljskog Antifašističkog Vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (1943), a potom u Ustavu Narodne Republike Hrvatske (1947) i kasnije u Ustavu Socijalističke Republike Hrvatske (1963.-1990.)". Dakle, prelazi se preko jedinog državnopravnog čina u suvremenoj hrvatskoj povijesti kojemu se ne može osporiti međunarodni značaj — bez obzira na kratkotrajno postojanje hrvatske države ostvarene 1941. godine — i daje se prednost jednom zemaljskom, dakle pokrajinskom vijeću koje je u okviru tuđe, jugoslavenske državne zamisli pokušalo istaknuti svoju autonomiju.

Znamo da u konkretnim prilikama u kojima Hrvatska danas živi bo-

reći se za svoje oslobođenje, jer još nije nezavisna država, nije razborito izazivati bolje naoružane neprijatelje javnim isticanjem desetotravanjske revolucije kao idejne prethodnice današnjeg oslobodilačkog procesa. Zato ne osuđujemo one koji su, sputani političkom nuždom, napisali ovakav uvod u Ustav, iako bismo više voljeli da su u cijelosti ispustili taj povijesni dio koji je, radi ovoga propusta, ne samo nepotpun nego i povijesno netočan.

I kraj toga propusta, u današnjoj Republici Hrvatskoj Deseti travanj je više prisutan nego bilo koji drugi događaj iz hrvatske povijesti, jer bez 10. travnja 1941. nikada ne bi došlo do 30. svibnja 1990.

O ovoj prisutnosti boraca, znanih i neznanih, prihvaćenih i prešućenih, napisao je prije više od trideset godina prof. Ivan Oršanić misao koja nam može poslužiti i danas:

> "Samo oni koji ne znaju, da su u 10. travnju bili prisutniji Starčević i Radić, te beskrajni grobovi, progonjeni i zatvoreni, s kojima je narod bio u živoj uravnoteženosti, da su bili veći važniji od onih, koji su tobože spontano i u zadnji čas uskočili i upali u logiku okolnosti, mogu se rugati onima, koje nisu vidjeli tamo, gdje su se oni našli, kao zadnji dodir s ciljem." (Republika Hrvatska br. 30 [1958], str. 28).

Pokušajmo na čas uočiti vezu hrvatskog ustanka 10. travnja 1941. s prošlošću, jer će nam ona osvijetliti vezu desetotravanjske revolucije s današnjim stanjem u Hrvatskoj.

Od smrti Oca Domovine dr. Ante Starčevića godine 1896. do prvog ostvarenja njegove središnje misli, hrvatske države, dne 10. travnja 1941. prošlo je 45 godina. Od smrti velikog političkog organizatora Stjepana Radića 1928. do hrvatskog ustanka protiv Jugoslavije nije proteklo ni 13 godina. Od 7. siječnja 1929., kada je predsjednik Hrvatske stranke prava, kasniji ustaški poglavnik, dr. Ante Pavelić, poveo hrvatski narod u djelatnu, beskompromisnu borbu za hrvatsko oslobođenje, pa do hrvatske narodne revolucije prošlo je u svemu 12 godina. U tom kratkom razdoblju od svega pol stoljeća hrvatski je narod prevalio velik put od političkog mraka mađaronstva i khuenovštine te jugoslavenstva i kraljevske diktature do hrabrog i neospornog ulaska na međunarodnu pozornicu, na kojoj nije više bio ni objekt ni pleme ni narod vrijedan sažalijevanja nego nacija koja se bori za svoju slobodu i suverenost, pa i onda kad je premoćnom silom prinuđen da živi unutar jugoslavenske komunističke države. Ovo nije bila zasluga samo onih koji su 1941. okrenuli puške protiv vlastodržaca što su tlačili Hrvatsku, nego u još većoj mjeri onih koji su u njih usadili i u njima uzgojili i učvrstili misao da

Hrvatska mora biti slobodna i nezavisna da bi hrvatski narod mogao biti sretan. Bez njih, bez tih graditelja hrvatskog ustanka, Hrvati bi 1941. bili samo zamijenili jugoslavensku kraljevsku diktaturu njemačkom i talijanskom okupacijom, dakle promijenom gospodara, da bi se nakon poraza ovih vratili pod svoga prijašnjeg gospodara. A bez hrvatskog ustanka 10. travnja 1941. jugoslavenska komunistička diktatura godine 1945. ne bi bila nasilje nad narodom koji se bori za svoju slobodu i zato ima moralno pravo na nju i onda kad je časovito poražen, nego bi bila puka promjena u vladavinskom sustavu bez pravoga značaja u slijedu povijesti.

Radi desetotravanjskog hrvatskog narodnog ustanka, u onih 45 godina koje su slijedile nakon poraza hrvatske države, dakle u vremenskom razmaku jednakom onome koji je protekao od Starčevićeve smrti do hrvatskog ustanka, hrvatski je narod bio priznat kao poseban, samosvojan, zarobljen narod, a ne kao oslobođeni dio jugoslavenskog naroda. Hrvatska borba protiv komunističke diktature nije bila puka stranačka borba protiv jednog nametnutog režima nego borba za narodno oslobođenje.

U uspomeni na desetotravanjski ustanak svi su Hrvati imali politički i idejni temelj za buduće oslobođenje. Ovo je najbolje — i najiskrenije — formulirao bivši komunist a kasniji pripadnik hrvatskog narodnog buđenja u razdoblju od 1967. do 1971. prof. Božo Dugeč, koji je u svom govoru održanom na desetotravanjskoj proslavi u Münchenu 1.4.1979. rekao:

"Možda naša Nezavisna i nije bila najnezavisnija, niti je to mogla biti u onom strašnom ratnom kaosu. Uostalom, potpuno nezavisnih država nema ni danas nigdje na svijetu

Činjenica je, da je naša Nezavisna bila država Ante Pavelića, i ustaška država, i država domobranska, ali je ona u prvome redu bila država hrvatskog naroda, naša nacionalna država" (**Republika Hrvatska** br. 121 [1979], str. 16).

Ova svijest o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj stvorenoj prije pedeset godina, dne 10. travnja 1941., bila je žeravica koja je stalno tinjala u hrvatskom narodu pod pepelom poraza i progona i koja je buknula kao živi oganj kad se je u Europi počeo rušiti komunizam. I kad su, kao cvijeće nakon duge zime, u proljeće 1990. niknule po cijeloj Hrvatskoj hrvatske zastave dajući okvir i boju hrvatskim predizbornim manifestacijama, novi su hrvatski politički prvaci stajali pred narodom okruženi trobojnicama na kojima je umjesto crvene zvijezde blještao grb hrvatskih

kraljeva s 13 bijelih i 12 crvenih polja Oni koji su tada nastojali održati u Hrvatskoj jugoslavenstvo i komunizam vikali su da su to ustaške zastave, iako su to stvarno bile tradicionalne hrvatske zastave. Na te zastave pozivali su se kandidati za Hrvatski sabor koji su pobijedili na izborima. I njihov je čelnik, predsjednik Hrvatske demokratske zajednice dr. Franjo Tuđman, odgovarajući na te optužbe neprijatelja hrvatske slobode izjavio da je "Nezavisna Država Hrvatska bila stoljetna težnja hrvatskog naroda", iako je on osobno u ratu bio na drugoj strani barikada. Na izborima 22. i 23. travnja 1990. snažno se očitovala misao Desetog travnja i njezin simbol, hrvatski grb s početnom srebrnom kockom, resio je predsjedničku lentu koju je 30. svibnja 1990. stavio na se novoizabrani predsjednik Republike Hrvatske!

Desetotravanjska ideja — uspomena na prvu hrvatsku državu u novom vijeku — bila je u tim danima življa i djelotvornija od svih drugih političkih misli i formulacija. Hrvatski borci iz razdoblja 1941. do 1945., hrvatski mučenici iz Bleiburga i marševa smrti, hrvatski zatvorenici iz razdoblja 45-godišnje jugoslavenske komunističke diktature, Hrvati koji su od poraza 1945. do travanjskih izbora 1990. čuvali u svom srcu uspomenu na desetotravanjski ustanak, bili su 30. svibnja 1990. pravi pobjednici.

Ako hrvatski narod danas, kad mu je na domaku sloboda i nezavisnost unatoč svih poteškoća što su se isprječile na tom putu, ne zaboravi primjer koji su dali borci i mučenici za oslobođenje Hrvatske i ne odabere put manjega otpora nego uporno i razumno nastavi svoju borbu; ako svi Hrvati bez obzira na ideološke i stranačke razlike, bez obzira na svoja različita politička ishodišta, budu složni u radu za opći narodni cilj, i ako svaki od nas u svakom Hrvatu i svakoj Hrvatici vidi brata i sestru, suborca i supatnika, onda možemo biti sigurni da će se na zemljopisnoj karti Europe ponovno pojaviti ime Hrvatske kao slobodne i nezavisne države. Tek tada bit će dovršena desetotravanjska revolucija i borci koji su pali za nezavisnost Hrvatske moći će u miru počivati, jer će hrvatske zemlje uživati zlatni plod njihove žrtve.

Od Zagreba do Buenos Airesa

U prošlom broju našega časopisa javili smo da je tajnik Hrvatske republikanske stranke prof. Kazimir Katalinić održao dne 21. veljače 1991. u Zagrebu predavanje o temi "Pogledi HRS na Hrvatsku problematiku", te da se je nakon predavanja razvila živa rasprava. Isto je

predavanje prije toga održao u Rijeci i u Zadru.

Nakon svoga povratka u Buenos Aires, umjesto uobičajenog izvješća o posjetu domovini, prof. Katalinić je odlučio da to predavanje održi nepromijenjeno pred posve drukčijom publikom i da ovako na posredan način prikaže buenosaireškim Hrvatima političko mišljenje u današnjoj Hrvatskoj. Na želju većeg broja prisutnih, donosimo u glavnom dijelu ovoga broja cijeli tekst pod naslovom "Pogledi HRS na hrvatsku problematiku".

Predavanje je održano dne 23. ožujka 1991. u dvorani Hrvatskog katoličkog središta sv. Nikola Tavelić. Svrhu predavanja ocrtao je u svom uvodnom razlaganju predsjednik Hrvatske republikanske stranke dr. Ivo Korsky riječima:

"Demokratizacija u Hrvatskoj suočila je sve Hrvate sa činjenicom da u hrvatskom javnom životu postoji jaz kao posljedica partizansko-ustaškog građanskog rata koji je bijesnio od 1941. do 1945. i koji je tada svršio s porazom nacionalističkih snaga i padom Nezavisne Države Hrvatske. Slični građanski ratovi vodili su se i u drugim europskim državama. U zapadnim, demokratskim državama jaz je prebrođen tijekom godina u javnim raspravama i povijesnim proučavanjem. U neslobodnim, komunističkim državama jaz je ostao otvoren, jer su komunističke diktature stalnim ponavljanjem argumenata iz građanskog rata pokušavale održati svoj monopol vlasti koji se je temeljio na mitskom prikazivanju toga građanskog rata.

U hrvatskom slučaju, kraj ove pojave, općenite u komunističkom svijetu, postojao je i srpsko-hrvatski nacionalni rat, koji se je vodio istovremeno s ustaško-partizanskim građanskim ratom, često isprepleten s njime. Oba domaća ratna sukoba odigravala su se u okviru drugog svjetskog rata koji je obuhvatio skoro cijelu Europu, pa i dijelove Azije i Afrike. U tom svjetskom ratu hrvatska su područja imala drugotnu važnost i bila su mjesto sporednih vojničkih operacija, ali je ipak taj rat, radi svojih općih potreba, znatno utjecao na razvitak i ishod mjesnih sukoba, tj. ideološko-političkog građanskog rata i nacionalno-političkog srpsko-hrvatskog sukoba.

Nakon rata mi, hrvatski nacionalisti, isticali smo da je partizanstvo bilo pobuna komunista protiv Nezavisne Države Hrvatske, što je bilo potpuno ispravno s našega gledišta, ali samo djelomično točno sa stajališta Hrvata koji su živjeli u onim dijelovima Hrvatske koje je fašistička Italija sebi pripojila ili ih vojnički zaposjela, i u kojima je uz djelatnu pomoć domaćih četnika nastojala izbrisati hrvatski narodni značaj.

Hrvatska ljevica, pod vodstvom komunista, tvrdila je, sa svoje strane, da je Nezavisna Država Hrvatska bila satelitska država i da je ustaška vladavina bila fašistička. Prvi je prigovor bio samo djelomično točan. U svim velikim ratovima nezavisnost manjih država u svakom od sučeljenih vojničkih saveza uvijek trpi znatna ograničenja, uglavnom prolazne prirode. Drugi je prigovor propagandističke prirode, da bi se pronašao argument protiv hrvatske vlade prihvatljiv u vanjskom svijetu. Naime, rušenje hrvatske države bez takvog argumenta ne bi se moglo politički opravdati.

Zbog potpunog poraza Nezavisne Države Hrvatske i njezine propasti 1945., te uvođenja komunističke diktature uz istovremenu ponovnu uspostavu jugoslavenske države, nije moglo doći do normalne rasprave između obih strana koje su se bile sukobile u ratnom razdoblju, kao što se to odigravalo u demokratskim državama zapadne i srednje Europe. Zato su nastale dvije posebne, strogo odvojene političke tradicije. Jedna, službena u Hrvatskoj, utemeljena na ratnim argumentima komunista i njihovih saveznika, koja je kroz školstvo i sva sredstva političkog i javnog odgajanja oblikovala mišljenje velikog dijela novih hrvatskih naraštaja. Druga je uspjela u slobodnom svijetu stvoriti hrvatska žarišta i u njima se je očuvala nekomunistička i hrvatska nacionalna predaja. U tim žarištima nacionalisti su stvarali svoju povijesnu raščlambu i svoju argumentaciju o prošlom sukobu i predlagali su rješenja za budućnost, kad bude srušena komunistička diktatura. Zahvaljujući izvanredno represivnoj političkoj atmosferi u domovini i endemičnoj ekonomskoj krizi, jedan dio hrvatskog pučanstva, koji je dolazio na rad u slobodni svijet, dolazio je u dodir s tim hrvatskim nacionalnim žarištima i tijekom godina pojedini su argumenti izrađeni u njima uspjeli prodrijeti u domovinu gdje su oplodili prigušene nekomunističke snage i idejno ih obnavljali.

Glavnina Hrvatica i Hrvata koji su rođeni poslije 1940. godine i školovani poslije 1945 nije poznavala te hrvatske argumente i razvijala se je pod stalnim pranjem mozgova. Posljedice se očituju i danas, te se i u novim demokratskim oblicima osjećaju stari argumenti i stare političke formulacije nametnute tijekom 45-godišnje jugoslavensko-komunističke diktature. Zanimljivo je da se ti tragovi osjećaju i u onim krugovima koji nikada nisu prihvatili komunizam i koji su potajno čuvali političku predaju iz doba hrvatske nezavisnosti.

Ove se posljedice posebno opažaju kad se govori o ratnom razdoblju i o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Radi toga je dosta težak politički razgovor o prošlosti između Hrvata nacionalističke orijentacije iz slobodnog svijeta i većine Hrvata u Domovini, pa i onih koji

su uvijek odbijali komunizam. Rječnik jedne i druge strane nije isti. Argumentacija je različita, a kod mnogih ni ideološko polazište nije isto kao naše.

U toj sredini djeluje danas i Hrvatska republikanska stranka. Već nekoliko godina, još za komunističke diktature, širili smo naše letke i naše kasete u domovini i trudili smo se da nam argumenti budu prihvatljivi i razumljivi u sredini koja je desetljećima stajala pod stalnim pritiskom jugoslavenske i komunističke propagande.

U javnom predavanju naše stranke u Zagrebu dne 21. veljače 1991., nakon kojega je uslijedila živa rasprava, u dupko punoj dvorani, tajnik naše stranke, prof. Kazimir Katalinić, branio je ne samo ideju hrvatske državne nezavisnosti, što je danas u Hrvatskoj prilično prihvatljivo, nego je branio i konkretno ostvarenje te državne nezavisnosti postignuto u ratno doba. U sredini prošupljenoj jugoslavenskom vojničkom špijunažom, tzv. KOS-om, tj. kontraobavještajnom službom, za koju sami čelnici danas vladajuće stranke u Hrvatskoj priznaju da je prisutna na svim njihovim sastancima, u sredini koja je spremna na najgore nakon što je prošla prva oslobodilačka euforija koju je brutalno prekinula kninska pobuna i stalno uplitanje srpskih i komunističkih agenata u javni život Hrvatske, prof. Katalinić je održao predavanje koje ćete sada čuti onako kako je bilo održano. Ono nije priređeno za ustašku sredinu niti za sredinu izvaneuropskih hrvatskih središta netaknutih komunističkim i jugoslavenskim terorom nego za sredinu koja je taj teror proživjela i preživjela. Možda ce upravo taj način prikazati nama, naviknutim na drugačiju argumentaciju o hrvatskoj državi, kako je teško stanje u Hrvatskoj koja se danas bori ne samo za svoj opstanak nego i za stvaranje novog političkog ozračja u kojemu će se prebroditi građanski rat od prije pol stoljeća, da bi se na temelju međusobnog razumijevanja izgradila sinteza bez prešućivanja istine i bez iskrivljavanja činjenica. Ovakva sinteza trebala bi poslužiti Hrvatskoj da krene u budućnost. No da bi do nje došlo. potrebno je srušiti zid predrasuda podignut tijekom 45 godina komunističkog totalitarizma. Treba postići da nas slušateljstvo može slijediti i prihvatiti naša razlaganja unatoč pranja mozgova koje je pretrpjelo. Povoljno izvješće novinara gospodina Saliha Zvizdića u zagrebačkom **Vjesniku** o tom predavanju dokaz je da je predavač uspio izgraditi dodir s publikom."

☆

Živa rasprava koja je popratila Katalinićevo predavanje pokazala je još jedanputa idejnu povezanost inozemnih Hrvata s Domovinom i razumijevanje koje vlada u nacionalističkim krugovima u svijetu za politički razvitak hrvatskog naroda i za poteškoće s kojima se suočava nova hrvatska vlast u izgrađivanju slobodarskog sustava u Hrvatskoj.

Krajina - rješenje ili zaoštravanje sukoba?

Od zahtjeva za srpskom autonomijom u Hrvatskoj, da bi se zaštitio srpski narodni značaj dijelova Republike Hrvatske, gdje se nalaze veće srpske naseobine, od hrvatskog "etnocentrizma" (izraz predsjednika Srpske demokratske stranke prof. Jovana Raškovića), pa do zahtjeva za stvaranjem posebne države Krajine koju danas zastupaju isti krugovi, put je prilično velik i nimalo logičan. Ne radi se više o nekoj zaštiti, nego, po samim srpskim izjavama, radi se na stvaranju druge srpske države u dijelovima Bosne i Hrvatske, koja bi bila "srpskocentrična", iako se ističe da u njoj srpstvo neće biti glavna značajka. (A zašto se onda stvara, nameće se pitanje normalnom promatraču tih srpskih inicijativa iz Knina.)

No nisu zastupnici hrvatske državne nezavisnosti jedini koji ne mogu dokučiti argumentaciju vođa balvan-revolucije.

Ni integralni Jugoslaveni stare tradicije ne shvaćaju tu srpsku politiku (iako zbog drugih motiva) i ne prihvaćaju njihove argumente.

U mjesečniku "Iskra", koji izlazi u Birminghamu, Engleska, i zastupa integralno jugoslavenstvo s jakom srpskom i pravoslavnom notom koja je uvijek bila značajka pokreta "Zbor" pokojnog srpskog političara Dimitrija Ljotića, kojemu pripada taj mjesečnik, objavljen je članak "Ideja Krajine kao države" (broj 954/5, 15. januar-1. februar 1991., str. 6 i 7) pod potpisom **M. P. Matin.** Pisac je Hrvat integralno jugoslavenske orijentacije i normalno se posvećuje kritiziranju Hrvata i hrvatske politike i samo veoma izuzetno kritizira Srbe i srpsku politiku. U uvodu svoje raščlambe Matin donosi pet citata iz svoga članka "Krajine, krojenje, prekrajanje", objavljenog u prošlom broju istog časopisa (br. 952/3, 15. decembar 1990.-1. januar 1991.), koje prenosimo jer daju okvir za njegove nove raščlambe.

"Iz vrhova SDS (Srpske demokratske stranke) iz Knina čulo se je da bi Srbi u Hrvatskoj i Bosni-Hercegovini mogli imati državu veću od Hrvatske, sa tri miliona stanovnika! Nije mi poznato koliko teritorije — sa stanovništvom — bi

ovj planeri uzeli od Hrvatske a koliko od B-H (. .)".

- Ukoliko se Jugoslavija bude cijepala, mi ćemo tražiti plebiscitom srpskog naroda iz Bosne i Hrvatske da formiramo posebnu državu Krajinu, koja neće biti dio srpske države nego samostalna država. Kao što postoje razlike između Hrvata i Krajišnika, tako postoje razlike i između Srbijanaca i Krajišnika. Prema tome, to nije srpski teren nego teren Krajine."

- Ta država Krajina imala bi "tri miliona i sto hiljada ljudi" i protezala bi se "u Bosnu sve do Jajca".

- To ne bi bila "etnička država", nego "država građanskog suvereniteta", "jer u toj našoj državi ostaće šesto hiljada Hrvata i Muslimana".

- U Hrvatskoj "će takođe ostati mnogo Srba".

Matin ističe da bi se, prema planovima vođa pobune u Kninu, Krajina ostvarila kao država plebiscitom srpskog naroda iz Bosne i Hrvatske, "dakle, poput onoga s ljeta 1990. godine: plebiscitom u općinama u kojima Srbi imaju apsolutnu većinu".

Plebiscit se ne bi održavao u drugim općinama, "jer se sada opredjeljujemo prvenstveno po nacionalnim linijama", te "općine s apsolutnom hrvatskom ili muslimanskom većinom ne bi se opredijelile za srpsku državu Krajinu, pa bi bilo kontraproduktivno uzimati u obzir i njihovo opredjeljenje," konstatira Matin, te nastavlja: "Ali u izjavi stoji da Krajina 'neće biti dio srpske države nego samostalna država', koja bi "po očekivanom sastavu stanovništva ipak (bila) srpska država. Od očekivanih 3,100.000 stanovnika misli se da bi bilo 600.00 (tj. samo 19,35 %) Hrvata i Muslimana. Zato se i namjerava provesti plebiscit samo srpskoga naroda, tj. u općinama s apsolutnom srpskom većinom i, možda, u onima sa znatnom srpskom relativnom većinom."

Matin se pita: "Je li moguće ostvariti državu Krajinu, plebiscitom srpskog naroda', koja bi 'u Bosni išla sve do Jajca', imala 'tri miliona i sto hiljada ljudi', u kojoj bi ostalo šesto hiljada Hrvata i Muslimana', s tim što bi u Hrvatskoj ostalo 'mnogo Srba'?"

Da bi to mogao utvrditi, pisac ekstrapolira, prilično poizvoljno, brojno stanje iz popisa 1981., te na temelju povećavanja pučanstva između 1971. i 1981. pretpostavlja da bi početkom 1991. Republika Hrvatska imala oko 4,784.000 stanovnika, a Republika Bosna i Hercegovina oko 4,540.000 ljudi. Iako priznaje da je u razdoblju 1971.-1981., koje uzima kao ključ prirasta za svoju ekstrapolaciju, "prirodni priraštaj muslimanskog stanovništva B-H bio (. . .) veći od priraštaja katoličkog i pravoslavnog", on zadržava omjer iz 1981., jer "za

svrhu ove analize, pak, pretpostavka ravnomjernog prirasta triju grupa neće bitno uticati na valjanost rezultata analize". Prepuštamo riječ M. P. Matinu:

"Ravnomjernom primjenom porasta (3,95931 % za Hrvatsku i 10,09771 % za B-H) za sastavne 'nacionalne strukture' stanovništva, brojni odnosi između Hrvata (H), Jugoslavena (J), Muslimana (M) i Srba (S) ostali bi kao što su bili 1931. godine.

Ovakvom ekstrapolacijom dobija se slijedeće podatke:

- U Republici Hrvatskoj početkom 1991. godine — od oko 4,784.000 stanovnika bilo bi H oko 3.591.000 (75,1 %); J oko 394.000 (8,2 %); M oko 25.000 (0,5 %); S oko 553.000 (11,6 %).

- U Republici B-H — od oko 4.540.000 žitelja bilo bi: H oko 835.000 (18,39 %); J oko 359.000 (7,91 %); M oko 1.794.000 (39,52 %); S oko 1.454.000 (32,02 %).

Uvrstimo sada ove brojke i odnose u izjavu o očekivanom stanovništvu države Krajine.

Ukupni broj Srba u cijeloj Republici Hrvatskoj i čitavoj Republici BiH bio bi oko 2.007.000 (553.000 + 1,454.000). Ali, budući da bi 'mnogo Srba' ostalo u Hrvatskoj; i da bi država Krajina 'u Bosni išla sve do Jajca' — tj. ne dalje od Jajca; i da se Hercegovina uopće ni ne spominje jer nije bila dio historijske Krajine, očigledno je da bi broj Srba u planiranoj državi Krajini bio vrlo mnogo manji nego 2.007.000. (Koliko manji, pokazaće se u daljoj analizi.)

Budući da je u izjavi o ovoj zamišljanoj državi precizirano da bi imala (oko) 600.000 Hrvata i Muslimana, ostatak 'Krajišnika' (2.500.000) sačinjavali bi Srbi i 'nacionalno neopredijeljeni' Jugoslaveni.

U obe republike ukupan broj Jugoslavena bio bi oko 753.000 (394 000 + 359.000). Ali, i onj žive širom obe republike, pa bi broj onih uključenih u državu Krajinu isto tako bio daleko manji od 753.000. Pored toga, kao Jugoslaveni nisu se opredijeljivali samo stanovnici srpskog, nego i hrvatskog i muslimansko-bošnjačkog porijekla. Ako ove posljednje dvije grupe ne bi htjele biti uključene u 'Krajičnike' ili Srbe, Krajina kao 'država građanskog suvereniteta' sigurno bi poštovala njihovu želju. Pretpostavljam da bi isto tako poštovala i želju 'islamiziranih i pokatoličenih Srba' — ako ne bi htjeli biti uvršteni u 'Krajišnike' ili Srbe. Zbog ovih razloga u daljoj analizi broj će odgovarati ekstrapolaciji iz popisa 1981. godine, imajući na umu da se izvjestan broj 'Jugoslavena' i 'Muslimana' iz 1981. može sada — ili bi mogao u državi Krajini — opredijeliti kao Srbi. Zbog neizvjesnosti ovakvog (novog) opredjeljenja, njihov broj se ne može kvantitativno predvidjeti i izra-

ziti. Ako ih čitaoci ipak žele unijeti u ovu statističku analizu, ne bi trebalo unositi sve 'Jugoslavene' i sve 'Muslimane' iz datih krajeva kao Srbe.

Prema do sada pokazanim podacima, dakle, već na prvi pogled mora se zaključiti:

- da bi Srba u državi Krajini bilo mnogo manje od dva miliona;
- da ni uključivanjem jednog dijela Jugoslavena i Muslimana ne bi se mogao dobiti broj od 2.500.000, koji bi zadovoljio predskazivanje od 3 100.000, od kojih 600.000 Hrvata i Muslimana;
- da bi država Krajina bila, ustvari, jedno novo izdanje (smanjene) Jugoslavije, 'višenacionalne države' — ako se polazi sa gledišta da su Hrvati, Muslimani-Bošnjaci i Srbi različiti narodi.

Koliko stanovništva bi obuhvatila država Krajina, i u kom nacionalnom sastavu, pokazaću služeći se ekstrapoliranim podacima popisa iz 1981. godine za dato teritorijalno područje.

Konstatacije da bi se država Krajina formirala plebiscitom srpskog naroda, i da bi u Hrvatskoj ostalo mnogo Srba; kao i sadašnje svrstavanje stanovništva prvenstveno po užem nacionalnom opredjeljenju — vode zaključku da bi država Krajina mogla biti formirana od općina, odnosno jednog šireg teritorijalno povezanog pojasa, u kome Srbi imaju apsolutnu ili vrlo brojnu većinu stanovništva. To je polazište ove analize.

(A) — 11 općina u Hrvatskoj, s apsolutnom srpskom većinom

Teritorijalno povezan sa zapadnom Bosnom, ovaj pojas sadrži općine: Benkovac, Donji Lapac, Dvor, Glinu, Gračac, Knin, Kostajnicu, Obrovac, Vojnić, Vrginmost i Titovu Korenicu. Površina: 7.097 km². Projicirano stanovništvo: oko 215.000. Nacionalni sastav: H oko 47.000 (21,0 %); J oko 17.000 (7,9 %); S oko 148.000 (68,8 %).

(B) — 22 općine u Bosni, s apsolutnom i znatnom relativnom srpskom većinom

Općine: Banja Luka, Bosanska Dubica, Bosanska Gradiška, Bosanski Novi, Bosanski Petrovac, Bosansko Grahovo, Čelinac, (Titov) Drvar, Glamoč, Jajce, Ključ, Kotor Varoš, Kupres, Laktaši, Mrkonjićgrad, Prijedor, Prnjavor, Sanski Most, Skender-Vakuf, Srbac, Šipovo i Teslić.

Površina: 15.173 km². Stanovništvo (projicirano): oko 1.010.000. Sastav: H oko 110.000 (10,89 %); J oko 92.000 (9,1 %); M oko 215.000 (21,29 %); S oko 569.000 (54,34 %).

(C) — 33 općine = (A + B)

Površina: 22.270 km². Stanovništvo: oko 1.225.000. Nacionalna struktura: H oko 157.000 (12,81%); J oko 109.000 (8,9 %); M oko 215.000 (17,55 %); S oko 717.000 (58,53 %).

Ova teritorija ide u Bosni 'sve do Jajca' — i nešto istočnije. Imala bi samo oko 39,52 % očekivanog stanovništva od 3.100.000, i samo oko 372.000 Hrvata i Muslimana. Da bi se došlo do očekivanog brojnog stanja, trebalo bi ići dublje u Bosnu, na istok — daleko izvan historijskog terena Krajine."

Matin nastavlja s dodavanjem daljnjih bosanskih općina s muslimanskom većinom, da bi dokazao apsurdnost stvaranja Krajine i imao argument za svoj zaključak koji glasi: "Ako Hrvati, Muslimani-Bošnjaci i Srbi nisu jedan narod, jedna nacija, onda bi zamišljena država Krajina opet bila 'višenacionalna' država južnih Slavena, novo izdanje smanjene Jugoslavije. Zašto, onda, pravedno ne urediti i ne sačuvati Jugoslaviju?" Pitanje "pravedne Jugoslavije" već je riješilo povijesno iskustvo. U njoj su Hrvati izgubili preko polovicu svoga povjesnog područja, uništen je ili znatno smanjen povijesni proces integracije muslimana u hrvatski narod, koji je započeo posjetom bosanskih begova dr. Anti Starčeviću šezdesetih godina prošlog stoljeća, a u razdoblju Titove Jugoslavije doveo je do etničkog razbijanja područja Republike Hrvatske, dakle Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, nasilnim iseljivanjem hrvatskog pučanstva iz pojasa sastavljenog od južnog dijela banske Hrvatske i sjevernog dijela Dalmacije. Zato danas Hrvati stoje pred opasnošću da 143.000 Srba, dakle 3,09 % od cjelokupnog pučanstva Republike Hrvatske, svojim zahtjevom za posebnom državom Krajinom podijele još nedavno neprijeporno područje Hrvatske i ostave u njemu, nakon svoga odcjepljenja, daljnjih 405.000 Srba koji bi se mogli osjećati "zapostavljenim", jer moraju živjeti u Hrvatskoj. Ili je, možda, stvaranje Krajine samo prvi korak zamišljenoj homogenizaciji pučanstva iseljivanjem Srba iz ostalih dijelova Hrvatske u nju, pojačano iseljivanjem muslimana iz iste Krajine u Bosnu i useljivanjem Srba iz okrnjene Bosne u tu Krajinu? Kraj tolikih nelogičnosti koje pokazuju vođe kninske pobune, sve se može očekivati — osim pameti i iskrene brige za srpsko seljačko pučanstvo koje oni vode u propast da bi zadovoljili svoje političke ambicije, ili, što je vjerojatnije, da bi poslužili Beogradu u borbi za što veću Srbiju prigodom podjele Jugoslavije koju danas očekuje cijeli kulturni svijet.

Pokušaj "ustavnog" razbijanja Republike Hrvatske

U jednoj od brojnih akutnih faza u procesu raspadanja Jugoslavije, održana je jedna od sjednica predsjedništva SFRJ na kojoj su donijete veoma nepovoljne odluke u pogledu Republike Hrvatske.

Ovom prilikom Hrvatska republikanska stranka zauzela je svoje gledište izjavom od 11. svibnja 1991., koju je poslala hrvatskim vlastima i svim sredstvima javnog priopćavanja u Domovini, a isto tako i svojim skupinama u slobodnom svijetu, kao uputu za ispravno procjenjivanje događaja. Ovaj tekst prenosimo u cijelosti.

☆

Saopćenje sa sjednice Predsjedništva SFRJ, održane 8. i 9. svibnja 1991., predstavlja pokušaj da se riječima prikrije zbilja i da se spoji ono što se po prirodi ne može spojiti.

Kraj općenitih fraza o teritorijalnom integritetu SFRJ i republika, sprečavanju međunacionalnih sukoba i osiguravanju demokratskog dijaloga, koje su uključene za opsjeniti prostotu, kako to reče dubrovački pjesnik, praktične su odluke očevidno ograničene na osudu Republike Hrvatske i na međunacionalne sukobe u njoj, za koje se krive hrvatske vlasti, a ne pobunjeni Srbi koji su se protiv nove demokratske vlasti podignuli u Srbu 25. srpnja 1990. Srbi govore o tim sukobima kao da u Republici Srbiji ne bi bilo takvih međunacionalnih sukoba, suvereno prelazeći preko događaja koji se odigravaju na Kosovu već devet godina.

Predloženo, ili nametnuto, rješavanje tih međunacionalnih sukoba u Hrvatskoj nema za svrhu zaštitu Srba, koje hrvatske vlasti ni u kojemu času nisu proganjale, nego su izgovor da se prikrije napadaj Republike Srbije na hrvatsko područje prema klasičnom Hitlerovom receptu kojim je III. Reich opravdavao napadaj na Čehoslovačku i amputaciju češkog povijesnog područja te kasniji napadaj na Poljsku i početak drugog svjetskog rata s isto tako izmišljenim progonima njemačke narodne manjine u tim državama.

Prema navedenom "Saopćenju" javni red i sigurnost u Republici Hrvatskoj osiguravat će republički i savezni organi zajedno, dok će u krajevima Republike Hrvatske s pretežno srpskim pučanstvom imati isključivu vlast savezni organi zajedno s Armijom. U praksi to znači da će ovi krajevi biti izdvojeni iz Republike Hrvatske i stavljeni pod nadležnost saveznih vlasti, a osim toga i u drugim dijelovima Hrvatske hrvatska policija bit će ograničena u svom djelovanju a njezina rezerva demobilizirana. U tom pogledu ništa se ne govori o pobunjenim Srbima i njihovim četničkim skupinama. Plan zatim predviđa da bi Hrvatska bila izjednačena s Krajinom te da bi ove dvije jedinice paritetno razgovarale o međusobnim odnosima ili, po Milanu Babiću, o razgraničenju i drugim pitanjima. Ako do toga dođe, neće se moći govoriti ni o prividnom suverenitetu Republike Hrvatske.

Možda u času kad su hrvatski izaslanici na sjednici pristali na tu kapitulaciju, dok su jedinice JNA pojačane mobiliziranim Srbima već zauzimale položaje u Hrvatskoj, hrvatske vlasti nisu imale dovoljno snage da se dulje vremena odupru zahtjevima Srbije i JNA, ali moramo konstatirati da nakon ovoga programa za rješavanje krize nije potreban nikakav referendum, jer taj program uspostavlja čvrstu federaciju po planu Slobodana Miloševića uz istodobnu teritorijalnu amputaciju Republike Hrvatske.

U svojim govorima nakon "Saopćenja" Milošević i Jović nisu imali ni toliko elegancije da taj "diktat" malo zaodjenu u fraze o suverenosti republika. Naprotiv, Milošević ističe: "...krvavi sukobi i akti državnog terora nad Srbima u Hrvatskoj sračunati su na nasilno i neustavno ostvarivanje samostalnosti i nezavisnosti republike u odnosu na Jugoslaviju i na ukidanje Jugoslavije". Dakle, pravo na odcjepljenje predviđeno u jugoslavenskom ustavu je neustavno kad bi o njemu odlučivala Hrvatska slobodnim referendumom, a ustavno je kad pojedine srpske općine bez glasovanja odlučuju o svom odcjepljenju od Republike Hrvatske.

Spontani i dostojanstveni otpor hrvatskog naroda pokazuje da Hrvatska ne namjerava pasti šaptom. I neka naknadna tumačenja ukazuju da ni hrvatske vlasti ne odobravaju tu kapitulaciju.

Ne smatramo opravdanim kriviti hrvatsku vladu za nešto za što još nemamo dovoljno podataka, pa prema tome ne znamo zašto su hrvatski izaslanici dopustili da se odluka donese jednoglasno. Iz istih razloga ne možemo za sada dati vladi javnu političku potporu. No ni u kojem slučaju nećemo odobriti dobrovoljno razoružavanje hrvatskih čuvara ustava i reda, niti pristajemo da slobodno izabrani Hrvatski sabor, u koji su izabrani i hrvatski građani srpske nacionalnosti, bude stavljen na istu pravnu razinu sa samovoljnom, nasilnom i manjinskom skupinom koja se je bez demokratskog mandata proglasila legitimnim predstavnikom hrvatskih državljana srpske nacionalnosti i proglasila tzv. Krajinu kao posebnu srpsku državu.

☆

Naknadne izjave predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana pokazale su da je vlada Re-

publike Hrvatske odlučila oduprijeti se naletu vlade Republike Srbije i njezinih saveznika u središnjim (saveznim) ustanovama.

Nakon referenduma

Kao odgovorna hrvatska politička skupina, Hrvatska republikanska stranka je jasno i odlučno zauzela stav prema raspisanom referendumu. Odbila je apstinenciju, jer ju je smatrala politički štetnom i jer je vjerovala da će svjetska javnost shvatiti da postavljeno pitanje o konfederaciji nije glas za održavanje Jugoslavije nego politički oblik javnog izražavanja za hrvatsku nezavisnost.

U tome se nismo prevarili. Čim su bili poznati rezultati, svjetske novinske agencije i novine u slobodnom svijetu objavile su na upadnom mjestu, a često i na naslovnoj stranici, da su izbornici dali svoj glas za državnu nezavisnost Hrvatske. Tako je Reutersova prva vijest glasila: "Pobunjena jugoslavenska republika Hrvatska velikom je većinom glasovala za nezavisnost," a vijest agencije ANSA počinje: "Oko 93,3 posto hrvatskih državljana izjasnilo se je jučer za nezavisnost i suverenost, tj. da se republika odcijepi od Jugoslavije. Glasovalo je 86,87 posto državljana. Srpska manjina (12 posto) bojkotirala je izbore, pogotovo u Krajini. Samo 6 posto izbornika glasovalo je za federaciju, dakle da želi ostati u Jugoslaviji."

Nitko, pa ni oni politički krugovi, koji još i danas savjetuju da se održi Jugoslavija kao zajednička država južnih Slavena, ni čas nisu posumnjali u pravo značenje hrvatskog referenduma.

Formalno, alternativa na referendumu glasila je:

- da Republika Hrvatska kao suverena država može stupiti u Savez suverenih država s drugim republikama,
- ili pak da ostane u sastavu Jugoslavije, koja bi bila federativna jedinstvena država.

Ova formulacija, nesimpatična mnogim hrvatskim nacionalistima, omogućila je hrvatskoj vladi da referendum uokviri u jugoslavenske ustavne propise, uzimajući u obzir da Jugoslavija još uvijek formalno postoji, iako stvarno ne postoji kao jedinstvena država.

Nakon otvorene povrede postojećeg **jugoslavenskog** Ustava dne 15. svibnja 1991., kada Srbija nije dopustila da jedan Hrvat i nekomunist dođe na čelo Predsjedništva, nitko više nije mogao posumnjati u odluku hrvatskog naroda koji je na tu, posve nepotrebnu uvredu odgovorio demokratski, svojim glasom na referendumu.

Sigurni smo da bez kninske pobune, bez nasilnog izdvajanja dijelova Republike Hrvatske i nuđenja tih dijelova Republici Srbiji od strane tzv. SAO Krajine, bez prekidanja prometnica, bez umorstva hrvatskih redarstvenika i drugih nasilnih metoda srpskih ekstremista, većina ne bi bila toliko brojna. Pranje mozgova bilo je odviše dugotrajno a da ne bi ostavilo tragova. Ali nasilje koje su četnici vršili nakon svoje skupštine u Srbu 25. srpnja 1990. godine, bez hrvatskog izazova i unatoč velikog strpljenja hrvatskih vlasti (možda i prevelikog u očima mnogih Hrvata, no potrebnog radi vanjskog svijeta), otrijeznilo je i one koji su još stajali pod utjecajem donedavne jugoslavenske i komunističke propagande.

Katolička crkva u Hrvatskoj, teško iskušavana tijekom posljednjih desetljeća i zato oprezna u svojim izjavama, osjetila se je ponukanom u ovom času dati vjernicima savjet (savjet, a ne uputu, što ne bi ni smjela učiniti) da dadu svoj glas protiv današnjeg stanja. U **Glasu koncila** (19. svibnja 1991., str. 2) donosi ove neobično odrešite misli:

"Ovaj put je riječ o referendumu kojim narod — svi građani Republike Hrvatske — treba odlučiti o sudbini svoje države. Poštujući svačiju slobodu političkog opredjeljenja ne možemo kriti presudno značenje hrvatskog i katoličkog iskustva u svih sedam desetljeća obje Jugoslavije. Naravno da je moguće zamisliti neku idealnu Jugoslaviju. Zamišljali su je i Strossmayer i mnogi dobronamjerno naivni katolički i nekatolički Hrvati. No političke odluke ne donose se na temelju nikad ostvarenih i prema iskustvu neostvarivih snova. Možemo mirne savjesti reći da je Jugoslavija, svaka dosadašnja i sadašnja Jugoslavija, za Hrvate i za katolike negativno iskustvo. Od početka je u Jugoslaviji zapravo neprikladno biti po narodnosti Hrvatom i po vjeri katolikom. (...) Odrješito hrvatsko opredjeljenje redovito se u Jugoslaviji smatralo državnom opasnošću."

Glas koncila ne ostaje kod ove konstatacije nego zaključuje: "Nema smisla zatvarati oči pred tim činjenicama. Bio bi grijeh obnavljati neuspjele eksperimente uz cijenu tolikih gubitaka. Stoga držimo da će vjerničke savjesti u ovom referendumu bez mnogo dvoumljenja poticati da se na plavom listiću zaokruži ZA, a na crvenom PROTIV."

Jugoslaviju ne žele ni Srbi, nego ju upotrebljavaju samo da na račun svojih susjeda i kao "unutrašnje pitanje" ostvare Veliku Srbiju. U tome nema razlike između srpskih komunista na vlasti pod vod-

stvom Slobodana Miloševića i srpske, staljinističke vrhuške koja u svojim rukama drži vlast u Jugoslavenskoj narodnoj armiji. A isto žele i različite skupine srpske opozicije koje zahtijevaju jednonacionalnu srpsku državu koja bi obuhvatala sve krajeve u koje je ikada stupila srpska noga ili u kojima je je ma i jedan jedini srpski grob, bez obzira na prava tamošnjeg domorodnog naroda, dakle otvoreni nacionalni imperijalizam mussolinijevskog tipa s kojim su očevi današnjih četnika prisno surađivali u rušenju hrvatske države.

Jugoslaviju kao jedinstvenu državu i jedinstveno gospodarsko područje žele sada samo još neki funkcionari američkog State Departmenta, uglavnom idejnopolitički inertni i u svom gledanju na druge dijelove svijeta sve dok ih događaji ne preteknu. Uz njih stoje europski tehnokrati koji su poslali u Beograd predsjednika Europske komisije Jacques Delorsa i predsjednika Vijeća Europske zajednice Jacques Santora. Ovi sada nude Jugoslaviji status pridružene članice u Europskoj gospodarskoj zajednici i izvanredni kredit u visini od jedne milijarde dolara, ako "šest republika izglade svoje suprotnosti na miroljubiv način u okviru federalne Jugoslavije". Europske tehnokrate ne zanimaju ni narodi ni narodne kulture, ni stvarne demokracije, nego velika tržišta i formalna demokracija, pa zato traže da se spoji nespojivo, tržišno gospodarstvo i politička sloboda što uvode Slovenija i Hrvatska s Miloševićevom "socijalističkom demokratijom" u Srbiji i sa staljinističkom ekonomijom i političkom represijom koju žele nametnuti vodeći Srbi u JNA.

U času kad završavamo redakciju ovoga broja (2. lipnja 1991.) proces je još u tijeku i zato nisu moguće dublje raščlambe nego samo ovaj veoma površni komentar.

Zanimanje za izbjeglički tisak

Politička sloboda u Hrvatskoj dovela je do pojačanog zanimanja za knjige i časopise objavljene u iseljeništvu. Ne samo pojedinci nego i različite ustanove i knjižnice traže što potpunije zbirke da bi hrvatski istraživači u domovini imali na raspolaganju građu za svoje proučavanje stvaralaštva u emigraciji.

Zato molimo naše čitatelje koji imaju starije brojeve **Republike Hrvatske,** da nam jave da li su voljni darovati ih za tu svrhu kako bismo mogli popuniti dvije-tri zbirke koje bismo darovali domovinskim ustanovama. Posebno nas zanimaju brojevi 1 do 24 i neki brojevi od 25 do 100. Isto tako željeli bismo poslati slične zbirke mjesečnika **Rakovica i Hrvatska budućnost.** Molimo da nam prvo jave što bi mogli poslati, jer ne želimo prouzročiti dvostruki poštanski trošak. Pisali bismo darovateljima na koju adresu u Zagrebu mogu poslati darovane brojeve potrebne za kompletiranje zbirki.

Slanje pretplate

1. Uplate u naš čekovni račun u New Yorku: Banka nam je javila da više neće primati čekove i druge platežne naloge (checks, drafts or money orders) ispostavljene na osobe ili ustanove koje nemaju račun u njoj, nego samo čekove ili druge doznačnice ispostavljene na ime: REPUBLIKA HRVATSKA. Bilo kakvo drugo ime, dodatak ili prijevod imena dovest će do odbijanja čeka. Ček se može poslati preporučenom poštom na naše Uredništvo ili izravno banci (Lloyds Bank, 575 Fifth Avenue, 18th floor, New York, N.Y. 10017, USA), u kojemu slučaju treba uz ime REPUBLIKA HRVATSKA ili na poleđini čeka staviti "Account 1,756,793,9," tj. broj našeg računa.

Čekovi i doznačnice (drafts) moraju biti plativi u Sjedinjenim Državama, u američkim dolarima, jer se radi o malim svotama tako da troškovi ubiranja izvan SAD ili u drugoj valuti (kao na primjer u kanadskim dolarima) daleko premašuju vrijednost poslane svote.

2. Uplate preko Poštanske štedionice u Münchenu. Neke banke traže da se osim broja našeg žiro-računa stavi i broj banke (Bankleitzahl). Postscheckamt München ima broj 700 100 80. Molimo naše pretplatnike da jasno ispišu svoje ime i svoju adresu, da bismo mogli ispravno proknjižiti primljenu svotu.

3. Zainteresirani iz Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine neka pošalju svoju adresu te ime i prezime na:

„Republika Hrvatska"
(Anđelko Berić)
Ulica Antuna Bauera 21
Zagreb

Za sada neka ne šalju novac. Uskoro ćemo im javiti na koji ga žiro račun mogu poslati.

REPUBLIKA HRVATSKA

República Croata

TROMJESEČNI ČASOPIS

Urednik: **Dr. Ivo Korsky**
Adresa: Casilla de Correo 2959, 1000 Buenos Aires (Argentina)

Za Hrvatsku je cijena po primjerku 2 DM, a godišnja pretplata (4 broja) 8 DM, odnosno protuvrijednost u dinarima.

Poštanska adresa u Domovini: Antuna Bauera 21, 41000 Zagreb (Hrvatska).

GODIŠNJA PRETPLATA (četiri broja):

Za Njemačku i europske zemlje koje mogu uplaćivati preko Njemačke 30 DM. Uplaćuje se preko Poštanske štedionice München BLZ 700 100 80 na račun REPUBLIKA HRVATSKA Nr. 1201 89-809.

Za Ameriku i europske zemlje koje ne mogu plaćati preko Münchena: USA dolara 16.00 u čeku na jednu njujoršku banku ili uplatom kod banke: Lloyds Bank, 575 Fifth Ave., 18th floor, New York, N.Y. 10017, USA, na račun REPUBLIKA HRVATSKA Nº 1.756.793.9.

Za Australiju - 20 australskih dolara u čeku na jednu njujoršku banku ili na račun kod Lloyds Bank.

Sadržaj

Correo Argentino Central B Suc. Olivos	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 4267
	TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 745